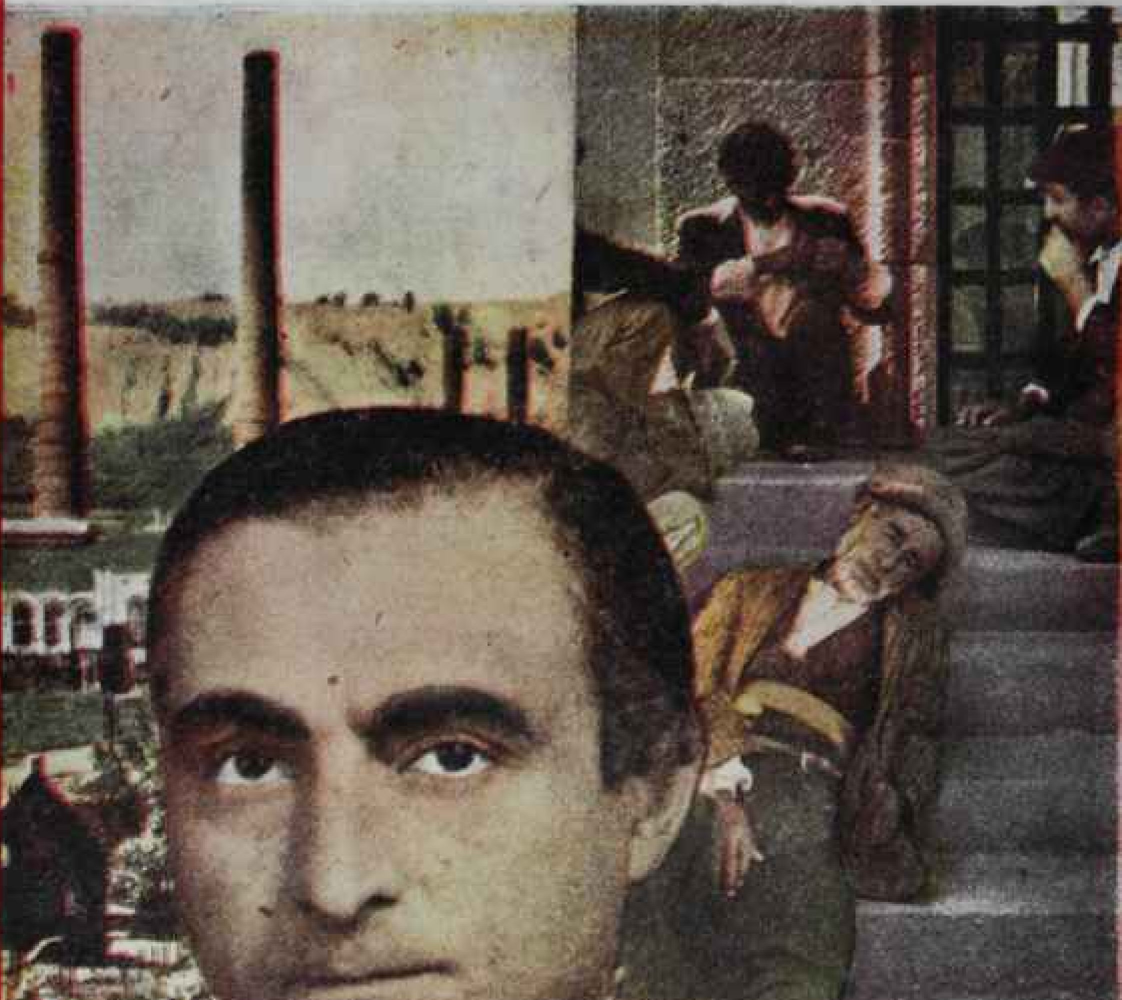
14 ŞUBAT 1959 SAYI : 24

AKİS

HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI

Fiyatı : 125 KURUŞ

YEPYENİ BİR...

AKŞAM

7 den **70**e kadar herkesin gazetesi

AKİS

Haftalık Aktüalite Mecmuası

Yıl: 5, Cilt: XIV, Sayı: 241

Yaşı İşleri:
Rüzgarlı Sokak Ovehan Kat 3 Daire 7
Tel; *18992 P. K. 582 - Ankara*

İdare :

Denizciler Caddesi 23/B

Rüzgârlı Matbaa Tel: 15221

Fiyatı 125 Kuruş

*

Müessisi

Metin Toker

*

Umumi Neşriyat Müdürü

İlhami ŞOYSAL

AKİS Neşriyat Ltd. Şirketi adına

imtiyaz sahibi:

Kurtul ALTUĞ

Nesriyatı fiilen idare eden mesul
Yazı İşleri Müdürü

Süleyman EGE

*

Karikatür :
TURHAN

Fotoğraf :

Hüseyin EZER

Ege AJANSI

Associated Press

Türk Haberler Ajansı

*

Klişe :

Doğan Klişe

Müeaaese Müdürü :

Mübin TOKER

*

Abone şartları :
8 aylık (12 nüsha): 12.00 lira
6 aylık (25 nüsha): 25.00 lira
1 senelik (52 nüsha): 52.00 lira

*

İlan şartları:
Santimi : 8 lira
3 renkli arka kapak: 750 lira

*

İlân İşleri

Şark Reklâm

Tel; *18173 - 11898 . 19214*

*

Dizildiği ve Basıldığı yer:
Rüzgârlı Matbaa — ANKARA
Tel: 15221
Basıldığı tarih: 12.2.1959

Kapak resmimiz

Samet Ağaoğlu

Eski kubbede eski ses

Kendi Aramızda

Sevgili AKİS okuyucuları

Sezarın hakkını Sezara vermek gerek. Geçen hafta bu mecmuada İstanbul Valisi Ethem Yetkinerin bir tekzibi çıktı. Tekzip, mutad veçhile Savcılık eliyle gönderilmişti. Koyduk. Ama İstanbul Valisi o yazıyı doğrudan doğruya mecmuaya da yollamış olsaydı ,bir kelime?-sine dahi dokunmaksızın aynen neşrederdik. Zira tekzibi alınca hâdiseyi tahkik ettik ve vakanın bizim yazdığımız gibi değil, Ethem Yetklnerin anlattığı şeklide cereyan etmiş olduğunu öğrendik. Vakit darlığı yüzünden husule gelen bu yanlışlık nevinden başka yanlışlıkların bir daha olmaması için alakalı arkadaşlarımız ikaz edilmiştir. İstanbul Valisinden de, kendisini müşkül mevkide bıraktığımız için burada, samimiyetle özür dileriz.

Şimdi, işin bir başka cephesi var. Sinirli edasına rağmen -bu sinirliliği haldi buluruz- son derece nazik yazılmış olan tekzipte açıkça beliren bir husus mevcut: Ethem Yetkiner bu yanlışlığın kasti olduğu kanaatindedir. Bir çokları gibi o da, basının mutlaka "kastı mahsus", "kötü niyet", "tarafgirlik" damgası taşıdığından öylesine emindir ki "böyle yapmaya mecbursunuz, çünkü AKİS dergisi hüviyetini kaybederdi" diye tarizde bulunmaktan kendisini alamamıştır. Ethem Yetkiner, eğer AKİSİ devamlı olarak görüyor ve okuyorsa, bu mecmuanın hüviyeti hakkında maalesef doğru fikir edinememiştir. Burada AKİS'in müdafaasını yapacak değiliz. Sadece, hakikatleri kasten tahrif etmenin bir gazeteciyi, bir mecmuayı asla başarıya götürmeyeceği hususundaki denenmiş prensibi bildiğimizi kendisine hatırlatmak isteriz. , İstanbul Valisi lütfen inansın ki, bu mecmuayı idare edenler böyle bir prensipten haberdar oldukları halde onun aksine hareket edecek kadar akılsız değillerdir. Bu mecmuanın ilk şiarı yanlış yazmamaktır. İkinci şiarı ihtiyarının dışında yanlışlığa düşerse onu düzeltmekten çekinmemektir.

"Yalan haber" meselesinin günün meselesi olduğu şu sırada, bu vesileyle "Yalan haber" mevzuundaki fikirlerimizi söylemek İsteriz. Yalan haberi, aklı başında hiç bir gazete veya mecmua isteye isteye neşretmez. Zira yalan haber, kalp akçe gibidir; mutlaka sahibine geri gelir. Geri gelmekle de kalmaz, bilerek yalan'haber vermek gazete ve mecmualar için bir nevi intihar olur. Zira bunlar hayatiyetlerini okuyucularının rağbet ve alâkasına borçludurlar. Eğer doğru yerine yalanı, haldi yerine haksızı tercih ederlerse okuyucularından itibar görmelerine, aranılıp satılmalarına imkân kalmaz. Satamıyan gazetenin de yaşaması güç, hem de pek güçtür. Kısacası yalan haberleri isteye isteye, bile bile vermek bir nevi intihardır ve gazeteler için hu akıbetten daha tesirli bir müeyyide mevcut değildir. Bizde yalan habere iltifattan dolayı çok alçak tirajlı gazeteler de görülmemiş değildir: Bunlar, iktidar partisini tuttukları için, resmi ilân ve resmi abone musluklarından beslenmekte, bu suretle -bir çelik ciğer içinde, yaşıyabilmektedirler. Okuyucuları yoktur, itibarları keza... İtibar görmek, aranmak, yüksek tiraja sahip olmak... İşte gazete ve mecmuaların gayesi budur. Bu gayeye yalan haberle erişmek ise imkânsızdır.

*

İdeal Kabine anketimiz; beklediğimizden de büyük bir alâka gördü. Tasnifle vazifeli ekibimizi takviye etmek zorunda kaldık. Daha önce de ilân ettiğimiz gibi, eh geç 17 Şubat 1959 akşamına kadar elimize geçen mektuplar tasnife dahil olabilecektir ve tasnif neticesi 21 Şubat 1959 tarihini taşıyacak olan 242 inci sayımızda açıklanacaktır. Ankete iştirak edenlerin isim ve adreslerini açık olarak yazmaları şarttır. Bu şarta riayet etmiyenlerin mektupları, maalesef, tasnife tâbi tutulmamaktadır. Tereddüt ve endişelere yer bırakmamak için bir defa daha açıklıyalım ki, anketimize katılanların isimleri kat'iyyen ilân edilmiyecek, mahfuz tutulacaktır. Ankete katılmak isteyenlerin, aşağıdaki' bakanlıkların karşısına ideal politikacıların isimlerini yazıp "Anket Servisi, P. K 582 - Ankara" adresine göndermeleri kâfidir:

Başbakan, Başbakan Yardımcısı, Devlet Bakanı, Devlet Bakanı, Adalet Bakanı, Millî Savunma Bakanı, İçişleri Bakanı, Dışişleri Bakanı, Maliye Bakam, Millî Eğitim Bakanı," Bayındırlık Bakanı, E. ve Ticaret Bakanı, Sağlık Bakanı, G. ve Tekel Bakanı, Tarım Bakanı, Ulaştırma Bakanı, Çalışma Bakanı, Sanayi Bakanı, Basın Yayın Bakanı, İmar Bakanı, Koordinasyon Bakanı.

Saygılarımızla
AKİS

Kıbrıs

Dönüş yolu

Bu haftanın ortasında Çarşamba gecesi saat tam 22.19'da Başbakan Menderesi Zürich'ten getiren SEV Viscount uçağı Esenboğa meydanına, indiği zaman Terminalin önünde sadece resmî karşılayıcılar vardı. Menderes, • Ankaraya bir sürpriz yapmış ve bu defa dış seyahatlerden dönüşte mutad olan "parlak" bir karşılama törenine fırsat vermemişti. Hattâ o kadar ki, Yunan Başbakanı Karam anlis ile Kıbrıs **işi** pazarlığından dönen Başbakana, bir İhtiram Kıtası çıkarmak bile mümkün olmamıştı. Lacivert bir palto ve ayni renkte elbîsesi içinde pek zarif, fakat biraz yorgun görünen Başbakanı uçaktan iner inmez ilk kucaklayan, devetüyü paltosuyla büsbütün heybetli Refik Koraltan oldu. Menderes, sonra Dr. Sarolun ve Diyanet rozeti taşıyan 2000 Vatan Cephelileri filamaları kurbanlık koyunları ve davul zurnalarıyla meydandaki yerlerini almışlardı. Ama Başbakan Menderes, fikrini değiştirmiş ve İstanbula uğramaktan vazgeçerek doğrudan doğruya Ankaraya gitmesi için SEV Başpilotu Münir Özbeke emir vermişti. Durum telsizle Yeşil köye bildirildi ve sevgili Genel Başkanlarını karşılamak fırsatından mahrum kalan D. P. liler son derece mahzun oldular. Menderes ve beraberindekilere gelince, Zürich'ten Ankaraya kadar iyi hava şartları altında rahat bir yolculuk yaptılar. Başbakan Zürich hava meydanından alınan yemeklere fazla rağbet göstermedi; beyaz peynirle iki kadeh rakı içti ve biraz neşelenmek, biraz da dinlenmek için yol boyunca yanında oturttuğu, çocukluk arkadaşı Rifat Kadızade -D. P. Sakarya milletvekili- ile iki üç el iskambil .oynadı. Uçaktakiler. Başbakanın Zürich'teki

Menderes, Zorlu, Karamanlis Zürich'te

Varılması zor bir kararın eşiğinde

İşleri Başkanı Eyüp Sabri Hayırlı - oğlunun ellerini şıktı. Menderes elitti Hayırlıoğlundan zor kurtardı. Bu sırada Cumhurbaşkani Bayar da uçağın yanına geldi; Menderes önce Bayarın elini öptü ve kucaklaştılar. Meydanda daha fazla kalınmadı. Bayar ve Menderes Cumhurbaşkanlığı forsunu taşıyan numarasız Cadillac'a bindiler ve kendilerini takip eden 62 otomobillik -pek çoğu kirinizi ve resmi plâkalı- bir kafile ile Çankayaya hareket ettiler.

Başbakanın Ankarada biraz daha parlak bir şekilde karşılanması mümkündü ama ŞEV, uçağı Çarşamba gecesi Ankarada değil, İstanbulda bekleniyordu. SEV uçağının saat 21.35 te Yeşilköye ineceği bildirilince İstanbul D. P. teşkilâtı, hazır karşılama kuvvetlerini otobüslerle hava meydanına sevketmişti. Emin Kalafatla birlikte Ethem Yetkiner, Kemal Aygün ve yakalarında D. P. altı günlük ikâmet sırasında üzüldüğünü ve bilhassa pek yorulduğunu biliyorlardı.

Zürich müzakereleri

Altı gün süren Türk Yunan müzakerelerinin bir 'Ucuzlama" **ile** biteceği 'Salı günü öğleden sonra belli oldu. Durum, altı gündür İçişleri Bakanlığına uğramayan ve Dışişleri Bakanlığında telefon basında bekleyen Namık Gedike bildirildi.- Gedik, "'Taksimden vazgeçildiği" haberini derhal köşke ulaştırdı.

B. M. M. nin 16 Haziran 1958'de "nihaî hal çaresi Taksimdir' kararını almasından sonra, Zürich'te Taksimden vazgeçiliyordu. Hiç değilse D. P. milletvekillerini bu teklenmedik habere alıştırmak lâzımdı. Bunun için Bakanlar. D. P. Meclis Grupu İdare Heyeti üyeleri, encümen başkanları ve bazı milletvekilleri Köşke, "çay,içmeye" çağrıldılar. Çay gecenin geç saatlerine kadar sürdü.

Atatürk - Venlzelos ruhu

Türk - Yunan müzakerelerinin tam bir anlaşmayla neticelendiği, bu haftanın ortasında Çarşamba günü öğle üzeri açıklandı. Menderes ve Karamanlis bu anlaşmayı sampanya kadehlerini tokuşturarak kutladılar. AKİS, "müjde" yi sevimli Bern Büyükelçimiz Fahrettin Kerim Gökaydan aldı.

Ayni gün neşredilen tebliğ ile Atatürk - Venizelos işbirliğini yeniden kuran ve Hür Dünyayı ve sulhu takviye edecek olan bir anlaşmaya varıldığı belirtildi. Anlaşmanla mahiyeti, henüz İngiltereyle müzakerelere başlanmadığı için, açıklanmadı. Ama haberi tez elden İngiltereye iletmek maksadiyle Zorlu ve Averof Zurich müzakereleri biter bitmez -Çarşamba akşamı. Londraya hareket ettiler ve akşam yemeğini Selwyn Lloyd ile birlikte yediler. Üç dışişleri bakanının son derece dostane görüşmeleri yemekten sonra da devam etti. Selwyn Lloyd, Perşembe günü durumu İngiliz kabinesine bildirecektir. Esasen İngilterenin Türk . Yunan anlaşmasını kabul etmekte bir zorluk çıkartmıyacagı bilinmektedir.

Çıkmazdan zirveye

Kıbrıs meselesindeki bu beklenmedik inkişaf seçen haftanın ortasında başladı. O samana gelinceye kadar herkeste hâkim olan kanaat, görüşmelerin tekrar bir çıkmaza girdiği merkezindeydi. Fatin Rüştü Zorlu son Paris temaslarından asık bir cehreyle dönmüş ve onun hemen arkasından Yunan hariciyesinin kötümser tebliği yayınlanmıştı. Fakat gecen haftanın ortasından itibaren. Kıbrıs mevzuunda bir zirve toplantısı yapılacağına dair şayialar dolaşmağa başladı. Teşebbüs Yunan hükümetinden gelmişti. Nitekim, o gün, Ankaradaki Yunanistan Büyükelçisi Ekselans Pesmezoğlu. hükümetinden aldığı talimat üzerine Zorlu ile konuştu. Büyükelçi Dışişleri Bakanlığının kapısından henüz çıkmıştı ki. Zorlunun koşar adımlarla zaten pek yakın olan Başbakanlık odasına girdiği görüldü. Hayli uçun süren bu mahrem görüşmeden sonra. Hususi Kaleme emir verildi ye İngiliz sefaretine, telefon edilmesi istendi. Beyfendi, hadiselerin aldığı yeni inkişaf karşısında Büyükelçi ile konuşmanın faydalı olacağını düşünmüştü. Koraltanin tabiriyle "bıyığına varıncaya kadar Türke benzeyen" Sir Bemard Burrows, birkaç dakika içinde Hariciyeye geldi, önce. Başbakanla, sonra da Zorlu ile görüştü. Menderes, bu görüşmelerden sonra gece Çankayaya gidip Celâl Bayara da durumu bildirmeyi ihmal etmedi.

Geçti Taksim pazarı..,

Ertesi gün, öğle vakti Esenboğadan kalkan SEV uçağına yine hayli kalabalık bir heyet bindi. Bey-, fendi ve Vekil Beyden sonra. Umumi Katip Melih Esehbel, Umumi Kâtiplik Siyasi İşler Yardımcısı Zeki Kuneralp. Atina Büyükelçisi Nurettin Vergin, Dördüncü Daire Umum Müdürü Ziya Tepedelen ve üç husussî kalem müdürü ve Sakarya millet - vekili Rifat Kadîzade heyetin Ankara kontenjanını teşkil ıstmekteydiler. Avrupanın başka yerlerindeki sefaretlerden de takviye alınması düşünülmüş , gereken şehirlere talimat yollanmıştı.

Uçağın mürettebatı altı kişiydi. Yemek işi telâş arasında unutulmuş, bu yüzden Klüp 47'ye acele birşeyler hazırlatmak dahi mümkün, olmamıştı. SEV yolcuları T. H. Y. nın en güzel ve en genç hosteslerinden Jale Eroğlunun ve Ünsel Ürektürkün sunacakları Havayollarının bir zamanlar yolculara vermesi mutad söğüş et ve söğüş tavuklarıyla yetinmek zorundaydılar. Mamafih, bol viski ve nefis bir pasta yemeğin kuruluğunu unutturacaktı.

Uçak 13.50'de Yeşilköye indi. Yunan Büyükelçisi Pesmezoğlunu da aldıktan sonra saat 14.45'te havalandı. Hava meydanı memurlarından biri, gazetecilere dönerek espri yapmaktan kendini alamadı: "Geçti Taksim pazarı, sür Uçağı Zürich'e!"

Avrupanm en güzel hava terminallerinden biri sayılan Zürich meydan binasında o akşam hiç 'de bir fevkalâdelik yoktu. Zaten vurdum duymazlıklarıyla meşhur olan' Zurichliler transit geçen turistlere saat satmakla meşguldüler. Fakat, ufacık, tostoparlak, sempatik bir adamın biraz telâşlı olduğu muhakkaktı. Küçük Elçi, Karamanlise de hoş geldiniz diyebilmek için meydana hayli erken teşrif etmişti. Yunan delegasyonu, Swissair uçaklarından biriyle ve Cenevre üzerinden gelmekteydi. Saat 17.30'da meydana indikleri zaman İsviçre Dışişleri Bakanlığı Umumi Kâtibinden ve Yunan Büyükelçisinden başka bir de İstanbul Valisi olarak tanıdığı Gökayı görmek Karamanlisin pek hoşuna gitti. Karamanlis, Dışişleri Bakanı Averoftan başka, aralarında Kıbrıs İşleri Şefi Bitzios da olmak üzere, dişişlerinden üç umum müdür ve iki hususi kalem müdürünü de beraberinde getirmişti. Ayrıca, Ankara Büyükelçisi Pesmazoğlu ile Birleşmis Milletlerdeki Daimî Temsilci Ksantopulos Palamas da heyete dahildi.

SEV 19.45'te meydana indi ve Türk Başbakanı da İsviçredekİ Yunan Büyükelçisi tarafından karşılandı. Vakit geçirmeden şehre takriben on dakika mesafedeki lüks dağ oteli Dolder'e doğru hareket edildi.

Türk ve yunan delegasyonlarının kaldıkları Dolder oteli manzarası ,ve havasının sağlamlığıyla bütün İsviçreye nam salmış Churchill'in pek sevdiği bir oteldi. Şehrin dışında, takriben yedi yüz metre ittifada, yemyeşil ağaçlarla, "kaplı bir tepe üzerine kurulmuştu. Eski müşterilere ilaveten, konferans dolayısiyla gelen gazeteciler sayesinde otelin 200 odası da tamamen dolmuştu.' En muhteşem daireler başbakanlara ayrılmış, iki üç gün önceden temizlenip hazırlanmıştı. Menderesin kaldığı daire, iki yataklı bir yatak odasından başka bir çalışma odasına ve bir de kabul salonunu ihtiva etmekteydi. Ayrıca, yatak odasının hemen yanında fevkalâde bir banyo vardı.

Türk heyeti odalarına yerleştikten yarım saat sonra Karamanîis nezaket ziyaretine geldi. İki başbakan 20.00 den 21.15 e kadar yalnız kaldılar. Konuşma, sadece bir nezaket görüşmesinden ibaret kaldı ve mühim bir mesele ele alınmadı.

Görüşmeden sonra. Menderes aksam 'yemeğini kendi dairesinde Zorlu ile başbaşa yedi; Heyetin öbür 'âzalârı. Beyfendiden ayrı olarak, Kü-. çük Elçiyle birlikte otelin' yemek salonunda kaldılar.

Resmî müzakereler Cuma sabahı 10.05 te başladı. Menderes, Zorlu ve Esenbelden müteşekkil" Türk heyeti Kar'amanlis'in 116 numaralı dairesine Keldiler, patrenin kabul salonunda serbestçe koltuklara oturuldu. Ortada bir konferans maşan yoktu ve konuşmalar karşılıklı fikir teatisi şeklinde geçti. Yunan heyeti de Karamanlis, Averof ve Palamastan müteşekkil olmak üzere üç kişilikti.

Toplantı tam 3 saat 20 dakika sürdü. Bir ara, içeriye altı kahve ve beş şişe maden suyunun girdiği gftrüldilr 100 kadar gazeteci dışarıda sabırsızlıkla beklemekteydi. Fakat, koridorun başına konmuş olan iki İsviçreli' polis memuru kimsenin toplantı mahalline yaklaşmasına imkân vermiyordu. Gazeteciler, bu arada, kendilerini meşgul edecek şeyler aramaktaydılar.

Otel sakinleri arasında, bir sürü zengin Amerikalıyla birlikte, meşhur film yıldızı, Jennifer Jones de vardı. Gazeteciler, bu mühim görüşmeler hakkında ne düşündüğünü kendisine sordukları zaman, "ben politikadan anlamam" cevabını aldılar. "Duel in the Sun: Kanlı Aşk" filminin yaratıcısı içinde aşk bulunmayan düellolardan pek haberdar değildi ye hattâ Kıbrıs meselesi diye bir meselenin mevcut olduğunu bile bilmiyordu. O taraftan ümit kalmadığım gören gazeteciler, bu defa estetik suallerine geçtiler. Bir Amerikalı "beraber film çevirecek olsaydınız, baş rol için hangisini seçerdiniz?" diye bir sual sordu. Dilber artist, etrafta Türk gazetecisi olmadığına kanaat getirdikten sonra, "aktörlükleri hakkında hiçbir fikrim yok ama. yakışıklılık bakımından şüphesiz Karamanlisi seçerdim" dedi.

Uyuyanlar

Cuma günkü toplantı 13.25 de sona erdi. Birlikte hole inildi Biraz sonra. Karamanlisle Averof ormanda gezintiye, çıktılar. Menderes odasına çekildi, hafif bîr şeyler yedikten sonra öğle uykusu için yatağına uzandı.

Beyfendi istihareye yatar yatmaz, Türk delegasyonunun mühim bir kısmı Zürich'e inip meşhur. Vano Strasse'dekl mağazalardan biraz alış veriş.ettiler, Otele dönüldükten sonra, teknik komisyon çalışmaları başladı. Yunan heyeti de aynı şekilde toplanmaktaydı.

Büyükler arasındaki akşam toplantısı 18.40 dan 20.45 e kadar sürdü. Bu defa otelin birinci katındaki 16 numaralı televizyon odasında toplanıldı. Toplantıdan önce, gazetecilerin ısrarı Üzerine, Menderesle Karamanlısin tokalaşma pozunda resimleri çekildi. İkisinin de gazetecilerden hoşlanmadıkları aşikârdı.

Menderes o akşam, gene aşağıya inmedi ve yemeğini odasında yedi. Karamanlis ise, otel salonunda Yunan delegasyonu ile beraberdi.

Takviyeli takım

Ertesi gün, Türk takımı hayli takviyeli olarak sahaya çıktı. Lon-

Şeyhin Kerameti

Bu yakınlarda sevimli Genel Sekreter Kasım Gülekin "Ben demedim mi?" diye başlıyacak yeni bir "Zafer Serenadı'nı bekliyebilirsiniz.

Neden mi?

Eee, Zürihte Türk ve Yanan heyetleri muhtelif tetkikler arasında bir ara Avusturya barış andlaşmasının metnini de gözden geçirmişler. Malûm üstad bir Avrupa dönüşünde Kıbrısa Avusturyanınkine benzer statü tavsiye eden bir inciyi piyasaya sürmüştü. Avusturyalının vaziyeti ne, Kıbrısınki ne? Oradaki şartlar ne. Adadaki şartlar ne? Ama işin o tarafı tabii bizim üstadı ilgilendirmez. Şimdi üstadın kulaktan üfleme kültür sahibi hayranları Zürih ile Avusturya kelimelerini yanyona görünce serenadın lâ sesini yükselttiler: "Bizim üstad demişti

İyi ki bizim üstad "Kıbrıs meselesi ancak 1953 senesine ait Ren şarabı içilerek halledilir" dememişti. İki Başbakan Zürihte beraber yedikleri yemekte 1953 senesine ait Ren şarabı İçmişler de...

dra Büyükelçisi Muharrem Nuri Bircinin gelişi Yunanlılar;n hiç hoşuna gitmemişti-, çünkü eski Umumi Kâtip Kıbrıs meselesinde tâviz aleyhtarlığıyla tanınmıştı. Gelenler arasında Nato Daimi Temsilcisi Selim Sarper de vardı. Paristen Zorlunun daveti üzerine gelen Sarper, teşrifinin" .sebebini soranlara "çağırdılar, geldim" dedi. Zorluyla her türlü mevzudâki sıkı işbirliği gayet tiyi bilinen Şadi Kavur da Belgrattan çağırılmıştı. Yugoslavyadaki Büyükelçinin gelişi gazeteciler arasında türlü şekilde tefsir edildi. Anlaşıldığına göre, Menderesin pakt. kurmak ve pakt kurtarmak hususlarındaki zaafını bilen Karamanlis, Kıbrıs, meselesi . halledildiği takdirde, Balkan Paktını yaşatmak için de "birşeyler' yapılabileceğini" ihsas etmişti. Ayni gün gazetesine habsr yollayan Le Monde muhabiri, bütün bunların gerisindeki endişeyi gayet açık bir şekilde belirtiyordu, Fransız muharriri, "bu iki devleti de birbirlerine yaklaştıran en kuvvetli âmil, iktisadi durumları dolayısıyla Amerikanın barıştırıcı tazyikine daha fazla mukavemet edemeyişleri olmuştur" ' diyordu.

Cumartesi günü başbakanlar görüşmedi. Zorlu, Esenbel ve Zeki Kuneralpten ibaret Türk heyeti ile Averof, Palamas ve Bitziostan müteşekkil Yunan delegasyonu arasında iki teknik toplantı yapıldı. Kıbrıs Cumhuriyetinin Yunanistana iltihakım önlemek için Türkiyeye verilecek teminat meselesi görüşüldü. Türkiye, Birleşmiş Milletlerin veya Nato'nun garantisini kâfi bulmuyor, Türkiye, Yunanistan, İngiltere ve Kıbrıs Cumhuriyeti arasında Avus-' türya sulh anlaşmasına benzer birmuahedenin imzalanmasını istiyordu. Tabii, bu sırada, Ankarada, C. H. P. adına dışişleri bütçesini tenkid edecek olan Kasım Gülekin kulakları çınlamaktaydı. Ama partinin resmî tezi -ki er gec taksimdir- değişmediğine göre Gülekin "böyle bir fikrin babalığını reddedeceği muhakkaktır.

Ormandaki beşuş çehre

Pazar günü. Zorlu ile Averof başbaşa verip iki uzun görüşme yaptılar. Bu arada teknik heyetlerin toplantıları da devam etmekteydi.

Menderes, o günkü görüşmelere de katılmadı. Hava çok güzel olduğu için, sabah Muzaffer Ersu ile birlikte orman gezintisine çıktı. O gün keyfi yerindeydi. Müzakerelerle fasla alâkalanmadan odasına çekildi, sinirlerini daha da dinlendirmek için bol bol uyudu.

Yakışıklı Karamanlis de gününü odasında geçirmek zorunda kalmıştı. Fakat onunki- biraz da mecburi ikâmet sayılabilirdi İki gün önceki orman gezintisi sırasında biraz so--uk almıştı. Doktorlar kendisine iki iğne yaptılar ve kati istirahat tavsiye ettiler. Zorlu da Zürich'te-nezleye yakalanmıştı.

İsviçrenin havası

Karamanlis, pazartesi sabahı biraz iyileşti. Hususi Kalem Müdürüyle haber yolladı Ve Menderesi odasına davet etti. O günkü zirve toplantısı, 116 numaralı odada yapıldı. Aşağıdaki televizyon salonunda da Zorlu ile Averof görüşmekteydi. Toplantılar sona erdiği zaman, heyet âzalarının yüzlerinden iyimserlik akıyordu. Averof yüzde 50 anlaşma şansı var diyordu. Zorlu bu nisbeti yüzde 51 e çıkardı.

Bu neşeli hava içinde beraberce yemek yemeğe karar verildi. Yemekten önce, aperitif içilirken karşılıklı şakalar yapıldı. Herkes, İsviçre havasının fevkalâde iştah açıcı olduğunda müttefikti.

Yemek salonu kırmızı - beyaz ve mayi - beyaz kurdelâlarla süslenmişti. Tam 1 saat 40 dakika süren yemek sırasında kuşkonmaz. Fransız usûlü hazırlanmış "patatesli piliç kızartması ve bisküviyle beraber getirilen ananas dondurması yendi. Ayrıca Rus -malı meşhur Çarskaya havyarı da masadaydı. Getirilen roze şaraplar içinde en çok 1953; tarihli Alman -Mösel şarabı -içildi. 1957 tarihli İsviçre şarâbına pek iltifat eden olmadı. Yemekten sonra, filtre kahve takımları masaya taşındı ve Bavyera fincanlarıyla Fransız usûlü kahve içildi. Arkadan gatirilen meşhur Drambuie ve Cointreau H-körleriyle bu dostluk yemegi tamamlanmış oldu.

Yemekten sonra, Beyfendi ve Kirye Hazretleri odalarına çekilip istirahat ettiler. Zorlu ile Averof o gün öğleden sonra biraz daha çalıştılar.

O gün pek fazla haber sızdıramayan gazetecilerin fena halde canları sıkılıyordu. Gruplar halinde toplanıp Kıbrıs bayrağının nasıl olacağını müzakere ediyorlardı. Herkes, bayrağın mavi, beyaz ve kırmızı renkleri ihtiva etmesi hususunda 'hemfikirdi. Rivayete göre, paçaları sıvayan Kıbrısın fiili Cumhurbaşka-

Ya Taksim,

Yeşil Ada, müstakil bir cumhuriyet oluyor. Bu husustaki en son an-laşmazlık noktaları da ortadan kaldırılmış, Zürich'teki Yunan ye Türk delegasyonları arasında müşterek zemin, bulunmuştur. Buna *göre,* Kbrıs Cumhuriyetinin Yunanistan veya Türkiye ile birleşmesini önlemek üzere karşılıklı bir anlaşma imzalanacaktır. Müşterek teşrii mecliste yüzde 78 Ruma karşılık, Türk temsilcilerin nispeti yüzde *22* olacaktır. Adada İngiliz üslerinin kalması kabul .edilmiştir. Ancak, Türkiye ve Yunanistan da Kıbrısta temsili birer askeri kuvvet bulunduracaklardır. Kıbrıstaki Yunan birliği, Türk birliğine nazaran fazla sayıda askere sahip olacaktır. Tasarlanan anayasaya göre, cumhurbaşkanı Rum, yardımcısı da Türk olacaktır. Ancak mühim kanunlar üzerinde her ikisine de veto hakkı verilecektir. Bu anlaşma zemini şimdi İngiltereye sunulacak ve iki taraflı pazarlık üçlü bir pazarlık halini alacaktır.

Zürich'te varılan iki taraflı, anlaşma zemininin Türklere ve bilhassa Türkiyeye neler kaybettirdiği açıkça ortadadır. Taksim sözü tarihe kavuşmuştur ve Kıbrısta Rumların hâkimiyetinde bir hükümetin kurulması kabul edilmiştir.

Hâdiselerin aldığı bu yeni istikamet, insanın aklına, ister istemez, millet karşısında verilmiş sözleri, getiriyor.

Daha 1958 yılının 9 Şubatında Bursada söylenmiş olan ve 10 Şubat 1958 tarihli Zafer gazetesinden alınan şu cümleler Türkiye Cumhuriyetinin mesul Başbakanı ve Zürich yolcusu Adnan Menderese aittir:

> "Dış politikaya ait bir iddia daha: Kıbrıs meselesi kötüye gidiyor*diyorlar. Hayır, tam aksine, Kıbrıs meselesi en iyiye, sarihe ve muayyene, doğru gidiyor. İngiltere Müstemleke keler Nazırı Lennox - Boyd ile yaptığımız beyanı geçen sene ilk defa güzel- Bursada ifade etmek fırsatım bulmuştum. Demiştim ki, Adanın nihaî kaderi hangi safhalardan geçerse geçsin, mutlaka Taksim ile neticelenecektir. O günden bugüne gecen müddet.-zarfında bundan bir santim inhiraf etmiş değiliz. Ancak geçen zaman o hedefe bizi çok daha yaklaştırmış bulunuyor."

Geçen zamanın Türkiyeyi hedefe ne kadar yaklaştırdığı ve inhirafın kaç kilometreye çıktığı şimdi daha iyi anlaşılıyor. Kalabalıklar karşısında atıp tutanlar, dış politika mevzuundaki en küçük bir tenkidi bile vatan hainliği ile damgalayanlar, şimdi Zürich'teki pazarlıklarının hesabını millete vermek zorundadırlar. Tâvizler kimin baskısıyla kimin telkiniyle ve hangi ihtiyaçların tesiriyle verilmiştir. Dolder Oteli sakinleri, bu milletin aç kalmak pahasına da olsa, bu tarz bir uzlaşmaya yanaşmıyacağını unutmuşlar mıdır?

Anavatanın ayrılmaz bir parçası olarak ilân edilen Kıbrıs, şimdi Rum ekseriyetin idaresinde müstakil bir cumhuriyet olmaktadır. Ger-

nı- hukukî başkan muhtemelen şimdiki belediye reisi Derviş olacaktır- dostu meşhur ressam Salvador Daliye bir Kıbrıs bayrağı çizmesini rica etmişti.

Son görüşmeler

Zorlu Ve Averof salı günü öğleden evvel ve sonra olmak üzere. iki toplantı daha yaptılar. Fakat. Adada bulunacak Türk ve Yunan kuvvatlerinin nisbetleri üzerinde bir uzlaşmaya varamamışlardı. Mesele. Menderese ve Karamanlise bildirildi. Aksam üstü, 90 dakika müddetle görüşen iki başbakan -Karamanlis, Makariosun fikrini almayı tabii ki unutmadı- bu müşkülü de hallettiler. Menderes, Yunan kuvvetlerinin nüfus nisbetine uydurulmasına razı olmuştu.

Bu en mühim güçlüğün hallinden sonra Karamanlis ve Averofun yüzleri gülmeye başladı. Riyazi konuşmayı seven Zorlu da anlaşma 'nisbetini yüzde seksene çıkardı. Kibrisin Rum ekseriyeti idaresinde müstakil bir Cumhuriyet haline gelmesi katiteşmişti. Nitekim uzlaşma haberi Kıbrısa ulaşır ulaşmaz. Rum mahallelerinde şenlikler başladı, bayraklar asıldı. Türkler henüz ne yapacaklarını bilmiyorlardı. Lefkoşe -deki Türk mahallelerinde de acı bir sessizlik hâkimdi;

Bütçe

Cezbe içinde kalkınma

(Kapaktaki politikacı)

Geçen haftanın sonunda ve bu haftanın başında Ankaranın en gamsız, içi en rahat politikacısı kimdi diye sorulsaydı, rahatça "Samed Ağâoğludur" cevabı' verilebilirdi. Zira "Babamın Arkadaşları" kitabının müellifi' -bir gün inşallah kendi arkadaşlarını da yazar-, Bütçe müzakerelerinde D. P. Grupu sözcülüğünü kabul ederek ağır bir yükün altına girdiği halde, kendini zahmete sokmuyor, günlerini sohbet ve eğlenceyle, geçiriyordu. Halbuki bu seneki Bütçe müzakerelerinde D. P. Grupu sözcülüğünü kimin yapacağı pek merak edilen tur mevzu idi ve sadece Samed Ağaoğlu isminin hile politika hayatında büyük bir cazibesi vardı. D. P. Grupu sözcülüğü ve Samed Ağaoğlu adı yanyana gelince duyulan merakın büsbütün artması tabk îdi. Samed Ağaoğlunun D. P. Grupu sözcülüğünü yapacağım üç halta önce haber vererek iyi bir gazetecilik örneği veren AKİS'in, şimdi sözcünün ne şekilde hazırlandığım, günlerini nasıl, geçirdiğini ve konuşmasının iskeletini okuyuculara duyurması da gazeteciliğin; bir icabıydı. Bu icabı yerine getirmek için seferber olan AKİS ekibi, ilk iş olarak Samed Ağaoğlu ile bir görüşme teminine girişti. D. P. Grupu Bütçe sözcüsü, açıkça "Görüşmek istemiyorum" demedi ama, görüşmeğe de bir türlü yanaşmada Telefonda "Simdi Meclise gidiyorum, yarın gene arayın" dedi. Ertesi gün banyoda olduğu için, görüşülemedi. Bir gün sonra uyuyordu; ertesi gün gene Meclise gidiyordu! Bu müddet zarfında AKİS'çiler Samed Ağaoğluna Ankarapalasta bir elinde viskisi, sağında Sıtkı Yırcalı, solunda Dr. Mükerrem Sarol olduğu halde neşeli sohbetler yaparken rastlıyor; Cuma gecesi Süreyya pavyonunda eğlenirken görüyor: Pazar gecesi Ankarapalastaki Azeri gecesinde millî oyunları seyrederken duyduğu zevki onunla paylaşıyordu. Kısacası, Samed Ağaoğlunun altına girdiği ağır yükün altından kolaylıkla kalkacağı hususunda duyduğu nefis itimadı büyüktü ve D. P. Bütçe sözcüsü paletindeki renklerin sihrine ve fırçasının kuvvetine güvenen ressamın konkura, hazırlıksız girmesi gibi, önündeki imtihana ehemmiyet vermiyordu.

D. P. sözcüsünün odasına kapanıp çalışmaya lüzum görmemesine şaşmamak lâzımdır. Zira büyük bir hatip ve iyi bir edebiyatçı olân Ağaoğlu ne söyliyeceğini -yılların verdiği bir tecrübenin neticesi- ezbere bilmektedir. Rakamları, hiç şüphe yok, "1949 da şöyleydi, şimdi böyle" diye kendinden evvel D. P. sözcülüğü yapan bir Halûk Şamandan, -bir Hayrettin Erkmenden, bir Server Somuncuoğlundan daha büyük bir istidatla şiir gibi konuşturacaktır. Ağaoğlu bunun için edebî kıymeti yüksek bir rakam hazinesine sahiptir: Meşhur Sanayi Sayımı...

1957 seçimlerine acele yetiştirilen ve halen bütçe gerekçelerini süsleyen Sanayi Sayımı, o zamanın Sanayi Bakam Samed Ağaoğlunun eseridir. Sayım Sümerbankın eliyle -vazifesi sayım yapmak olan İstatistik Genel Müdürlüğü bu külfetten kurtarılmıştır- ve büyük bir gayretle yürütülmüştür. Bu işe ğirişilmesindeki maksat, vatandaşları kasıtlı propagandanın tesirinden kurtarıp huzura kavuşturmaktır. Ağaoğlu bunu şöyle ifade etmiştir: ''Sayım neticesinde elde edilmiş rakamlar ve nisbetler iktisadî kalkınmamız etrafında maksatlı veya garaz eseri

Ya ölüm!

çi, Türk azınlığının haklarını ve menfaatlerini korumak için bazı teminat koparılmıştır. İktidar, Adaya gönderilecek olan sembolik Türk birliğini göstererek, taksim olmadı tana, Mehmetçik Kıbrısa • girdi -sanki taksim olarsa girmiyecekmiş gibi- başka ne garanti istiyorsunuz diyecekti. Ama, bütün bunlar acı hakikatleri örtmeğe çalışan birtakım formüllerden, birtakım tertiplerden ibarettir. Bunu, Başbakan Adnan Menderes söylemektedir, "İlk, defa güzel Bursada ifade edilen" ve 4 Mayıs 1957 tarihli Zaferden alınan şu sözler Başbakanın ağzından çıkmıştır:

> "İngiltere Taksime taraftar olmuş; bu hususta açık beyanat yapmış ve hükümetimize teminat vermiş bulunuyor... Biz Kıbrısta. hattâ bir idari muhtariyet namı altında, ekseriyetin Türk ekalliyetini ezmek imkânına sahip olmasına asla muvafakat edemeyiz: Biz yine, Kıbrısın birtakım formüller, birtakım tertipler akında Türk ekalliyetini ortada müşkül vaziyete sokacak bir hâl şeklinin asla taraftan olamayız. Bizim yapabileceğimiz fedakârlığın son haddi, son merhalesi Kıbrısın taksiminden ıbarettir".

Şimdi Zürich'ten dönenler diyeceklerdir ki, "fedakârlıkta bulunan yalnız Türkiye olmamıştır. -Yunanistan, da Enosisten. vazgeçmiştir". Diyeceklerdir ki "Yunan gazetelerine bakın, Karamanlis hükümetine Adayı Türklere ve İngilizlere sattığı için ateş püskürmektedir." Bu iddia sahipleri, Zürich'ten gelen haberler üzerine Salı akşamı Kıbrıs şehirlerinin Yunan bayraklarıyla donandiği hakikatini örtemiyeceklerdir. İddia sahipleri. Taksimin, kendi ifadelerine gröre de "Türkiye için en son fedakârlık" olmasına karşılık, Enosis bakımından Yunanistan için böyle bir şeyin bahis mevzuu olamıyacağını unutacaklardır. Enosis, Yunanistanın milli gayesini teşkil ediyordu ve nazarlığın en yüksek haddiyle. Şimdi o noktadan hareket ederek istiklâli koparmışlardır. Halbuki Türkiye, Taksimi terketmekle ortalama bir hâl çaresi bulmuş değil, pazarlığı kaybetmiştir.

Çarşıya çıkmadan evvel yapılan hesaplarda ne dereceye kadar yanıldığımıza Başbakanın ayni nutkundan alınan şu sözler şahittir.

> "Biz Kibrisin taksimine razı olduktan sonra, dünya efkârı umumiyesinin akıl, izan ve vicdan sahibi büyük ekseriyetinin bizim bu haklı dâvamızı desteklememesine imkân ve ihtimal mevcut değildir. Oradaki Rumlar için kendi idarelerim tâyini hakkını tanırken, oradaki Türk soyundan olanlar için aynı hakkı tanımamak, dünya' insaflı efkârı umumiyesinin kârı olmayacaktır. Bu itibarla Kıbrıs davasındaki Türk millî tezinin bu kadar kuvvetli esaslara istinat etmekte olması, bu dâvamızın ergce" kemaliyle kazanılmasının muhakkak olduğu hakikatini vicdanlarımıza telkin etmekte ve aklımız buna hükmetmektedir,"

olan ve bir kördüğöşü arzeden münakaşaların, mevzu ve mahiyetini bir anda aydınlatacak, maksatlı ve garazlı iddiaları hüsrana uğratacak, iyi niyetli ve iyi maksatlı ve fakat mütemadiyen yapılmakta olan kasıtlı propagandaların tesirinden kendilerini kurtaramamış vatandaşlarımızı da huzura kavuşturacaktır." Ama Sanayi Sayımı, değil saadetini istatistiklere göre âyârlamıyan vatandaşları, Samed Ağaoğlunu bile huzura kavuşturamadı. Sümerbankın lüzumundan fazla bir gayrette neticelendirdiği sayım -tıpkı Alman markalı yerli traktör teşhir eden Sanayi Sergisi gibi-, çabucak bir mizah mevzuu haline geldi. İktisadi meselelerle biraz daha yakından alâkadar olan bakanlar bile Ağaoğlunun bulduğu neticeleri biraz tenzilât yaparak kullanmağa başladılar. Meselâ Ağaoğlu imalât sanayiinin -Devlet sektörü hariç- 1957 yılındaki imalât kıymetinin 14809 milyon lira olduğu neticesine varmıştı. Maliye Bakanı Polatkan, ayni sayıma dayanarak 1957 istihsali için 9758 milyon rakamını kullanmayi tercih etmektedir.

Ağaoğlunun "hesaplarımız beynelmilel usûller dairesinde ve İstatistik Genel Müdürlüğü dokümanları gözönünde tutularak" yapılmıştır demesine rağmen, İstatistik Genel Müdürlüğü de bir sürü edebi esere sahip bulunan bakanın rakamlarına iltifat göstermedi, Meselâ Ağaoğluna göre, sanayinin millî gelire kattığı hisse 1949 da 911 milyon lira, 1957 de 3640 milyon lira idi. İstatistik Genel Müdürlüğü buna rağmen 1949 için 1234 milyon ve 1957 için de 2033 milyon rakamlarını kullanmayı daha ihtiyatlı bulmuştur.. Yani Ağaoğlu 1949- 1957 yılları arasında yüzde 400 bir artış keşfederken. Genel Müdürlük yüzde 71 den yukarı çıkmaya yanaşmamıştır.

Ama Samed Ağaoğlu ,her şeye rağmen eserini sonuna kadar müdafaada azimli görünmektedir. Nite-

kim B. M. M. nin yazın yaptığı fevkalâde toplantıda yüzüne baka baka "meşhur Sanayi Sayımı" tabirini kullanan Aksala "Niye meşhur? Yani tezyif mi ediyorsunuz?" cevabini vererek eserini savunmuştur. Tabii ki Aksal, Sanayi Sayımının niçin meşhur olduğunu izahta hiç bir güçlük çekmemiştir. Önümüzdeki müzakerelerde. de Sanayi Sayımından gürül gürül rakam okuyanları, üç misli artışa, beş misli artış diyenleri kolayca susturacaktır. Hele,. Sanayi Sayımının artık sır olan bir tarafı da kalmamıştır. Tevsi ve tahsis, sisteminin hüküm sürdüğü günlerde yapılan sayımda fazla ham madde tahsisi alabilmek maksadiyle müteşebbisler, kapasite ve. istihsal rekamlarını yüksek göstermekte ya-

İsmail Rüştü Aksal

Oyun zoru bozar

Aksoyun cevabı

1 — Akis dergisinin dürüst şahıslar hakkında yalanlarla dolu neşriyatta bulunma serisinde sıranın geçen sayı bana gelmiş olmasına hayret etmedim. Bunu büyük manevi, ve maddi meşakketle yapılan bir Avukatlık vazifesinin ücreti olarak kabul ediyorum.

2 - Hakkımdaki satırlarınız, fikirlerime karşı olsaydı, başka dergi ve gazetede cevap verirdim. Ancak baştan sona kadar şahsımla ilgili yalan havadisler, bahis, konusu olduğundan, cevap hakkını -dünyanın her demokrasisinde tanınan nisbette- kullanmağa mecburum.

3 — İstenilmiyen gönüllü -olarak ve kendiliğimden partiler arasına girdiğim iddiası yalandır,

4 — Ondan ona lâf taşıma gibi bir hareket, ancak "hiç bir ideali olmadığını, sadece havadis sattığını" şahit önünde ikrar eden baş yazarınız gibi şahıslara yakışır.

5 — Bütün siyaset adamlarile hususi mahiyetteki konuşmalarım, ilgililerin talep hatta ricaları üzerine vuku bulmuştur. Bu gerçeği siyasi hayatımızın büyük bir bahtsızlığı eseri baş yazarınızın hısımı olan değerli devlet adamından da öğrenebilirsiniz.

Muammer Aksoy

Cevap verdi

6 — Bir buçuk seneden beri muhalif partileri biribirine düşürmek için elden gelen her türlü yakışıksız neşriyatı yapan derginizin baş yazan istisna edilirse, hiç bir gazeteye gitmiş ve muayyen surette yayında bulunulmasını muhabirlerden rica etmiş değilim ondan ricamdâ "Hürriyet ve Millet partilerini bu def acık olsun tahrik etmeyiniz de istersiniz lehte tek satır yazmayınız" sözlerinden ibaretti.

7 — Sayın Cihat Baban'ın aradan çekilmemi yazısında açıkça kaydettiği yolundaki iddiamız ise, düpe düz yalandır. Tam aksine hakkımda sitayişkâr sözler sârfettikten sonra gazetelerin benimle ilgili hakikata aykırı yayında bulunmasının davaya zararlı olduğunu bildirmiştir.

8 — Bana ısrarla müracaat eden bir çok gazeteteciden hiç birisine ne bu iste bir rolüm ve vazifem olduğundan bahsettim ve ne de herhangi bir havadis verdim. Sadece kendi temennilerimi ifade ettim.

9 — İnönünün yaptığı beyanatın ilk oluşuna işaret etmesinin sebebi, bir İstanbul gazetesinin o günkü sayısında kendisine atfen Ankara garında verildiği iddia edilen beyanat olduğu apaçık meydandadır ama. başkalarım karalamak hırsı, nedense derginizin bu noktada da tecahül ve tegafülde bulunmasına mâni olamamaktadır.

10 — Gecen is birliği teşebbüsünün akamete uğraması ise. yalnız Kanuni engellerin değil, buna düşman olan sizingibilerin eseridir.

11 — Bas yazarınızın pek hürmet ettiğimiz bir sahse mensubiyetinden ötürü size hak ettiğiniz cevabı tarn olarak vermeyişimizden cüret bulmamanız ahlâk kaidelerinin asgari icabını teşkil eder.

12 — Size tam bir ısbat hakkı tanıyorum. Cevabımda hakikate aykırı bir nokta bulursanız her türlü yayında bulunmaya mezun olduğunuzu teessüflerimle bildiririm.

Muammer Aksoy

rış etmişlerdir. Mukayeseye İmkân verebilmek için de akşam yedikleri yemeği hatırlıyamıyan müteşebbislere 1949 istihsal ve kapasiteleri 8 yıl rötarla sorulmuş ve cevaplar defterlere işlenmiştir. Tabii ki bu arada 1957 den evvel isten çekilen teşebbüsler, 1949 da mevcut değillermiş gibi muamele görmüşlerdir.

Halbuki D. P. liderleri fiyaskoyla neticelenen bu sayıma ne büyük Ümitler bağlamışlardı! Agaoğlu, toplanan rakamları "D. P. programının bütün menfi ve aleyhteki iddialara rağmen nasıl tahakkuk yolunda olduğunu aşikar olarak gösteren en güzel işaretler ve asla reddi mümkün olmıyan kati deliller" şeklinde düşünüyordu. Evet, Samed Agaoğluna göre D. P. programının tahakkuk yolunda olduğunun ispatı, bu rakamlara kalmıştı. 1946 - 1950 yıllarında hürriyet kelimesini en candan telâffuz eden ucuz meyhanelerde rakı kadehi önünde bütün kalbiyle demokrasi rüyası gören adam, 1957 de kimsenin inanmadığı rakamlara bakarak D. P. programının gerçekleştiğini sanıyordu!

İnişler, çıkışlar...

Şimdi "Kalkınma edebiyatı" şaheserleri veren Samed Ağaoğlunun, 1946 . 1950 yılları arasında, bu günkünden zerrece noksan olmıyan bir cezbe içinde hürriyetten ve sosyal adaletten dem vurduğunu hatırlıyanlar pek çoktur. İhmal edilmiş kıyafeti, çok uzun saçları ve bitip tükenmiyen heyecanı ile demokrasi mücadelesi yapan bu hatip D. P. muhalefeti devrinin belli başlı bir nirengi noktası olmuştur. Babası Ağaoğlu Ahmet beyin bu memlekete büyük hizmetleri vardır. Bunların .ayasında yetiştirdiği evlâtları da saymak kabildir. Çocuklarının hepsi iyi tahsil görmüş, alanı ve edebiyata meraklıdırlar. Bunlardan Samed 1909 da doğmuş. Strasbourg'da hukuk okumuştur. Fakülteyi bitirdikten sonra memlekete dönmüş ve devlet memuru olmuştur. İlk vazifesi İş ve İşçiler Bürosu tetkik memurluyudur. Derece derece yükselmiş ve 1946 da İç Ticaret Genel Mttdürü olmuştur.

Bu zaman zarfında Samed Ağaoğlu vazifesi dışında iki şeyle yakından ilgilenmiştir: Siyaset ve Edebi-' yat... Hakikaten memuriyet yılları boyunca Samed Agaoğlu pek çok eser vermiştir. Bunlardan "Strasbourg hatıraları". "Zürriyet" ve "Öğretmen Gafur" yayınlanmıştır. "Kuvayi Milliye Ruhu" adlı eseri edebî değeri yanında. siyasi bir mâna da taşır. Hele "Babamın Arkadaşları" bâşli başına birsiyasi hadisedir. Samed Agaoğlu edebiyat sahasında 'belli haslı bir isimdîr. Siyasete gelince, 1945 ten evvel o da herkesin yaptığı gibi gözlerini C. H. P. ye cevirmiş, fakat o kadar istediği halde talihi, milletvekilliği bahsinde kendisine yar olmamıştır. Tek şef devrinde. Samedin veya ablası Tezer Taşkıranın milletvekilliği adaylığı İnönüye teklif edilmiş ve İnönü, Samed Ağaoğlunun ismini listeden silerek "Tezeri milletvekili yapalım" demiştir. Eğer İnönü o gün Ağaoğlunun erkek değil, kız evlâdının ismini aday listesinden silseydi, bugünkü D. P. Bütçe sözcüsü belki hâlâ C. H. P. saflarında bulunacaktı. Belki de o saflardaki başka arkadaşlarıyla oartisinden ayrılacak ve D. P. nin kurucuları arasına katılacaktı. Burası bilinemez. Ama insanların hayatında küçük hâdiselerin oynadığı büyük roller de inkâr edilemez. Böylece D. P. kurucuları arasinda bulunamıyan Samed Agaoğlu, 1946 da memuriyetinden istifa ederek D. P. ye ilk katılanlar arasında yer aldı. Genel İdare Kuruluna seçildi., Samed Ağaoğlunun siyasi hüviyeti o tarihten başlar.

D. P. nin muhalefet yıllarında canla başla çalıştı. Nutuklarıyla, makaleleriyle dâvaya büyük hizmet-

Samet Ağaoğlu

Arkadaşlardan ne haber ?

ler yaptı. Hapse girdi, çıktı. D. P. liderlerinin hepsi gibi o da hürriyet taraftarıydı. C. H. P. nin hürriyetleri kösteklemek maksadiyle bulduğu bahanelerin samimiyetine asla inanmıyordu. Her sahada tam bir hürriyet istiyordu; basın sahasında, insan hakları sahasında antidemokratik kanunların kaldırılmasına canı gönülden taraftardı.

Sonra 14 Mayıs 1950 seçimleri gelip çattı...D. P, İktidarı aldı ve Samed Agaoğlu cidden hakkı olan bir mevkie geldi,' Başbakan Yardımcısı oldu. Fakat orada muhalefet yıllarındaki fikirlerinin çoğunu unutmuşa benziyordu.

Taze fikirler

amed Ağaoğİu yeni bir demokrasi anlayışı bulmuştu ve doğrusu istenirse böyle bir anlayış 1946 - 1950 yıllarının Batılı kafalı aydın muhalifine hiç yakışmıyordu. Demokrasiyi, sanki sadece Kütlenin arzusunun tahakkuku imiş gibi alıyor, "madem ki halk istiyor" diye birçok şeyi mubah görüyordu. Bu yüzden tutan inkılâplar, tutmayan inkılâplar tefrikini -bu tefriki yaptıktan sonra inkılâpların canına okumak mümkündür- yaptı ve yer yer kafasını kaldırmaya başlıyan irticaın teşvikçisi gibi göründü; basın tarafından kendisine sert hücumlar yapıldı. Samed Ağaoğiu birçok isabetsiz ve yersiz kararın mesuliyetini tek başına yükleniyor, bu yüzden gün geçtikçe yıpranıyordu. Samed Ağaoğlunun besleme basını icadı da bu devreye rastlar. Büyük gazetelere karşı durmak için. Akın gibi, resmî ilânla yaşıyan gazeteler yarattı. Ağaoğlu resmî ilân tevziatını idare ediyor ve büyük gazeteleri kollamıyor, bilâkis küçükleri besliyordu. Bunların içinde hakikaten beş para etmeyenler ekseriyetteydi. Bol bol ilân alıyor ve geçiniyorlardı. Bu tarihlerde D. P. ile balayı yaşıyan basın, D. P. ye değil. Samed Ağaoğluna hücum etti. Bir kısmı yerli, bir kısmı yersiz hücumlara Samed Ağaoğiu dayanamadı. Menderes kabinesi için bir yük haline gelmişti. Başbakan kendisini evvelâ Başbakan Yardımcılığından alıp Çalışma Bakanlığına getirdi; ikinci bir ameliyede ise kabine dışı bıraktı. Hâdise büyük gazeteler tarafından "demokrasimizin kurtuluşu" diye kutlandı. Basın -D.P. münasebetleri düzelmişti ama, büyük gazeteler feci şekilde yanılmışlardı.

Kabinenin dışında kalınca bir başka Samed Agaoğlu ortaya çıktı. Hürriyet ve demokrasi mevzuundaki telâkkileri gene acayipti ama yavaş yavaş hâdiselerin başka cephelerini görebiliyordu. Buna rağmen basın hürriyetinin tahdidinde rol oynadı. Halk Partisinin mallarının alınmasında rol oynadı. Partisi umumi efkarda iyi karşılanmıyacak hareketlerde onu öne sürüyor, o da ileri gidiyordu. Fakat 1954 seçimleri arifesinde iyice D. P. yüksek kademelerinin aleyhine döndü. Meşhur merdiven altında ve hususi sohbetlerde atıp tutuyordu. Muhalefet yıllarında olduğu gibi ateşli makaleler yazıyor, "Bugün memleketimizde küçük politikanın, küçük politika kavgalannın, hasis menfaat ihtiraslarının ağlarına takılmak tehlikesine maruz bulunmıyan tek mevzu, tek mefhum, tek fikir ve kanaat yoktur" diyordu. Hele 1954 seçimlerinden sonraki, icraatı hiç tasvip etmedi. Gazeteciler- hakkında mütemadiyen dâva açılmasının aleyhindeydi. "Devlet adamlarına; gazeteci dâva etmek yakışmaz" diyordu; Bakanları mütemadiyen hakaret dâvası açan bir hükümetin kendi itibarını eliyle sarstığını söylüyordu. Gidişi beğenmiyordu. Gerçi uzak duruyor ve muhalefet yapmıyordu Ama birçok göz ona çevriliydi. 'İşte

bu sırada Menderes kendisine yaklaştı. Samed Ağaoğlu her zaman "bir kıymetti. Onu ziyafetlere davet, etti; beraberinde seyahatlere götürdü; sonunda kabinesine İşletmeler Bakanı olarak aldı. Bu tâyin en çok Emin Kalafatla Fethi Çelikbaşj kızdırmıştı. İkisi de "Ağaoğlu ile ayni kabinede çalışmayız'" diyorlardı. Ama Kalafat tâyin yapıldıktan sonra sesini çıkarmadı ve kabinede kaldı.

Sanayi Bakanlığı kurulunca, İşletmelerden bu yeni bakanlığa geçen Samed Ağaoğlu 1958 yazında istifa edene kadar, bu vazifede kaldı. Sanayi Bakanlığından istifa eden Ağaoğlu. Devlet Bakanlığına' getirildi. Sonra Sıtkı Yırcalı ve Emin Kalafatı • takip ederek Menderes V. hükümetinden istifa etti. Kabille dışındaki Ağaoğlu ve Kalafat -Yırcalıdan pek farklı bir şekilde. D. P. Genel • Başkanı Adnan Menderese büyük bir bağlılık duyuyorlardı. Kabinenin içinde veya dışında olmak artık bu bağlılığa, müessir olamıyordu. Sanki Menderes ışık saçan bir mum, Kalafat ile Ağaoğlu ise bu ışığm cazibesine kapılmış birer pervaneydiler.

Öteki cenah...

D. p. sözcüsü, yarım asırlık Ağaoğlu, viski kadehi elinde, Bütçe müzakerelerini aklına bile getirmezken, C.H.P. sözcüsü İsmail Rüştü Aksal, Turgut Reis caddesindeki, evinde hummalı bir çalışma devresi, içindeydi. Bu sıkı çalışma devresinin ister istemez monoton hayatını paylaştırmamak için karısını seyahate ypliayâh Aksal evde yalnızdı. Günü nü zabıtların, istatistiklerin, gazete kupürlerinin" doldurduğu çalışma odasında geçiriyordu. Yazı. masasının üstündeki yeşil renkli büyük kül tablasında Yenice izmaritlerinin çabucak birikmesi faaliyetin hızlı olduğunundeliliydi. Aksal nadiren sokağa çıkıyordu. O da meselâ milletvekili ödeneklerine yapılacak zammın aleyhinde konuşmak veya Maliye Bakanından Devlet borçlan Hakkında izahat istemek gibi vesilelerle.

C. H. P. sözcüsünün Bütçe konuşması çoktan hazırdı. Ama kendisinden başka herkese karşı çok insaflı olan İsmail Rüştü konuşmasında her gün beğenmediği bir kelime, bir cümle buluyor, yerine bir kuyumcu, gibi itinayla yenilerini koyuyordu. Hem aslında Aksalın işi hiç zor değildi. Son İstikrar tedbirleriyle, sekiz yıllık malî ve iktisadî, siyasetin iflâsını D. P. iktidarı bizzat itiraf etmişti. İstikrar siyasetinin muvaffakiyet şartlarım gözler önüne sermek ise Aksal için mesele sayılmazdı. Ama o, her şeyin dört başı mamur olmasını istiyordu. Diğer C. H. P. Grup sözcülerine gelince, hepsinin Aksal gibi hazır olup olmadığı belli değildi; Bir ey kadar önce kurulan ihtisas komisyonlarının bazılarında Grup sözcüsünün seçilmesi bir. mesele teşkil etmişti Grup İdare Heyetinin bile, bazı bakanlıkların bütçelerinde sözcülüğü kimin yapacağından' haberi yoktu. Grupta adeta bir anarşi hüküm sürüyordu. İdare Heyeti Ahmet efendi kızar, Mehmet efendi gücenir gibi şarklı hesaplarla mesut liyetten kaçmış ve işler de bu hale gelmişti. Daha muhalefetteyken mesuliyetten bu kadar kaçanların, ya yarın iktidarda kim bilir ,neler yapacaklarını düşünmemek imkânsızdır.

C. H. P. Grubu adına konuşacak sözcülerden şimdiye kadar isimleri belli olanlar şunlardır: .

Cumhurbaşkanlığı: Ali Rıza Akbıyıkoğl'u, B. M M. : Sırrı Atalay. Başbakanlık: İbrahim Saffet Omay, Gelirler: İlyas Seçkin, Devlet Borçları: Fethi Çelikbaş, Maliye: Ferıt Melen, Sayıştay: Halil Sezai Erküt, Adliye: Adil, Sağıoğlu. Millî Savunma: Asım Eren- İçişleri: Avni Doğan, Dışişleri: Kasam Gülek, Millî Eğitim: Turhan Feyzioğlu, Ticaret: Hıfzı Oğuz Rekata, Sağlık: Kemali Bayezit, Ziraat: Avni Ural, Ulaştırma: Kemal Sâtır, Çalışma: İsmail İnan, Basın-Yayın: Bülent Ecevit.

« Ne zaman,ah! Ne zaman .."

Tedbirler komisyonunun meçhul ve meşhur raporunun D. P. Grupuna birkaç gün içinde getirileceği söylendi. Bir kaç tane birkaç gün geçti; ama rapor Grupa gelmedi. Yılbaş-ndan sonra denildi. Yılbaşı geçti. ama rapor gelmedi. Karaşiden sonra denildi. Karaşiden dönüldü, ama rapor grelmedi. Zurich'ten sonra denildi. Ama rapor gene gelmedi. Şimdi, raporun Gruna getirilmesinden, nadiren de olsa. bahsedilince Bütçe müzakerelerinden sonra deniliyor. Anlaşılan rapor da -tıpkı D. P. gibi- dönüşü olmayan bir yolun yolcusu...

Grup sözcülerinin seçilmesi işi o derece büyük bir keşmekeş içinde cereyan etmiştir ki Nüvit Yetkin. Kasım Gülek. Kemal Satır, Turhan Feyzioğlu, Kemali Bayezit gibi parti ileri gelenleri Asım Eren, Bülent Ecevit ve İsmail İnanın sözcü olduğunu ihtimal ancak AKİS'i okuyarak öğreneceklerdir.

Bir tehlike

C. H. P. Grubu, geçen seneki tecrübesiyle, manasız sinirliliklerin yapılan tenkidlerin tesirini azalttığını öğrenmiş bulunmaktadır. Bu sebeple alâkayı yapılacak tenkidler üzerinde toplamak ve müzakerelerin sükûnet içinde cereyanını sağlamak için büyük gayret sarfedilecektir. Buna rağmen, Bütçe müzakerelerinin pak sert bir hava içinde .başlayıp biteceği muhakkaktır. Ama ne yar' ki, D. P., basın suçlularının affi gibi tekliflerle havanın zehirini almak Şansına sahiptir ve müzakereler sırasında bu şansını kullanarak müsait bir hava tesis edebilecektir.

C. H. P.

Meseleleri çok bir meclis

Geçen haftanın sonunda, kırk C.H. P. li, altında Genel Başkan İsmet İnönü imzasını taşıyan birer mektup aldılar. Mektup C. H. P. Meclisi üyelerine hitaben yazılmıştı ve 13 Şubat Cuma günü Parti Meclisinin toplanacağını, üyelerin hazır bulunmasını rica ediyordu. Davetiyenin alt tarafında, iki üç satır halinde toplantının gündemi de kaydedilmişti. Bu gündeme göre. Parti Meclisi üyeleri, açılış, yoklama ve Merkez Yönetim Kurulu raporunun dinlenmesi gibi formalitelerden sonra umumi politika meselelerim müzakere edeceklerdi.

Davet mektubu ve gündem toplantıdan bir hayli fince hazırlanıp üyelere gönderildiği için haftanın belli meseleleri olan, milletvekili maaşlarına zam ve Kıbrıs hakkında müzâkere açılacağı yolunda bir kayıt yoktu. Maamafih, umumi politika meseleleri görüşülürken elbette ki bu mevzulara da geniş bir yer ayrılacaktı.

Cuma günü toplanacak olan Parti Meclisinin en mühim tarafı. Kurultaydan ,sonrâ ilk defa üyelerin bir araya gelerek meseleleri enine boyuna görüşmeleri olacaktır. Gergi Parti Meclisi üyeleri bir kere toplanmışlar ve aralarında Merkez 'Yönetim kurulunu seçmişlerdi ama, bu bir formalite toplantısından ileri gitmemişti. Cuma günü yapılacak toplantı ise tamamiyle normal bir toplantı olacak ve ekip çalışmalarının, başlangıcını teşkil edecektir.

Parti Meclisinin üzerinde ısrarla duracağı, meselelerden biri Ulusun durumudur. Her ne kadar bu mevzuda daha önceden bir prensip kararına, varılmışsa da, artık bu işin nazariyattan fiiliyata geçirilmesi zamanı da gelmiştir. Bu arada, hariçten gazel okumaktan hoşlanan bir iki Üyenin sanki eldeki Ulus ve Karagöz tecrübeleri yetmiyormuş gibi, yeni bir neşir organı çıkarılması teklifinde bulunmaları kuvvetle muhtemeldir. Maamafih, Parti Meclisinin bu ham hayallerle uğraşacağma eldeki neşir, organlarımnı-Ulus ve Karagöz- ıslah yolunu arayacağı muhakkaktır.

Üç gün devam edeceği umulan Parti Meclisi toplantılarında vaktin büyük bir kısmı Kurultayda karar altına alınmış olan Tüzük tadilinin hazırlanmasına ve ihtisas komisyonlarının çalışmalarının tesbitine gidecektir.

Politikacılar

Geçim ve seçim

Saâtlerdir Genel Başkanlık odasında etrafındaki arkadaşları ile hararetli 'bir konuşmaya dalmış olan İsmet İnönü birden ellerini koltuğun iki yanına vurarak ayağa kalktı. Etrafındakiler de doğruldular. Biraz önce saatine bakan İnönü "o!, saat bire geliyor" demişti. Yemek vaktiydi. Odada bulunanlardan Kasım Gülek, Turhan Feyzioğlu, Cafer Tüzel ve diğerleri kapıya doğru yürüdüler. Bu arada *C.* H. P 'nin odacılarından biri Genel Başkanın paltosunu giymesine yardım ediyordu Yün kaşkolunu boynuna sıkıca saran İnönünün gözü kapının yanında duran Kemal Satıra ilişti ve "Ne haber Aziz Urasdan?" diye sordu. Satır da cevaben "Telgraf çekmiş paşam, hem B. M. M. Başkanlığına hem de Grup Başkanlığına" diye cevap verdi. -Aziz Uras o gün secim bölgesi olan Mardinden partiye telefon ederek milletvekilleri maaşlarına zam teklifinin altındaki imzasını geri aldığını bildiren telgraf çektiğini söylemişti-. Gri fötr şapkasını başına yerleştirmekte olan İnönü, önce inanmayan bir tavırla etrafındakilerin yüzüne baktıktan sonra "Hani ya, gelmedi" dedi. Diğerleri "daha telgraf bu gün çekildi paşam, herhalde akşama kadar gelir" diye cevap verdiler. İnönü başını salladı ve çıkış kapısına doğru yürüdü. Bir iki adım atmıştı ki yeniden durdu ve arkasında kalanlara "saat beşte toplanalım" dedi. Sonra İnönü, Kasım Gülekle birlikte partiden çıktı ve Genel Sekreterin arabası ile evine gitti. Bir hayli kızgın ve üzgün gözüküyordu.

Hâdise bu haftanın başında pazartesi günü cereyan etti. İnönü o sabah Tokerlerin Fen Fakültesi karşısındaki evinden çıkmış doğru partiye gelmişti. Sabah gazeteleri okumuş, bir gece evvel B. M. M. Bütçe Komisyonunda milletvekili maaşlarının arttırılması hakkındaki teklif görüşülürken bir takım C H. P. milletvekillerinin de teklifi destekler mahiyette konuştuklarını öğrenmiş, pek üzülmüştü. Zaten günlerden beri efkarı umumiyede milletvekili maaşlarına zam yapılacağı • haberi çalkalanıp duruyor ve bu haber hayat şartlarının ağırlığı altında bunalmış vatandaş üzerinde son derece' kötü bir tesir uyandırıyordu. Daha 195.7 seçimlerinden evvel milletvekili maaşlarının birinci derece memur maaşını aşmıyacağını seçim beyannamesinde vadeden C. H. P. etiketi altında seçilen bir takım insanların aradan iki yıl bile geçmeden vaatlerini unutup milletvekili maaşlarının arttırılması yolunda iktidar milletvekillerinin dümen suyuna girmeleri İnönünün anlıyacağı şey değildi. Par. tiye sabah sabah bu kızgınlıkla gelmiş, arkadaşlarım etrafına toplamıştı. O anda orada hazır 'bulunan Merkez İdare Kurulu azaları da en

Bütçenin Pehlivanları

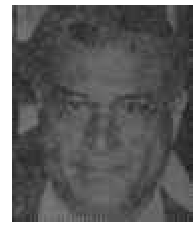
Bu seneki Bütçe Kırkpınarının başpehlivanları Polatkan ile Aksaldır. Polatkan rakamlara resmi gecit yaptırma oyununda pişkindir. Ama Aksal bu sene greko - romenden vazgeçmiş, serbeste başlamıştır ve uzun çalışmalar sonunda Polatkanın bilmediği yeni oyunlar hazırlamıştır, Hasmını kündeden aşırması normaldir.

*

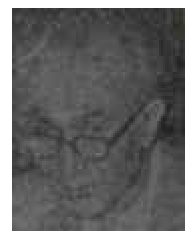
Dışişlerinde rakiplerden Zorlu ve Gülek sıklet itibarile denktir. Zorlu Kıbrıs ve Bağdat güreşlerinde hırpalanmıştır ama Avusturya anayasası v.s. gibi bir acık buldu mu çift paça dalacak kadar cesurdur. Gülek zehir gibi hazırdır; ama-tıpkı Necati llter gibi bir ikinci güreşe Gülekin nefesi yetmiyecektir.

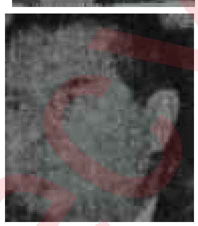
*

Sert ve kırıcı stillî Gedik ile pek tecrübeli Avni Doğanın mücadelesinde sinirlerine hakim olanın kazanacağı anlaşılmaktadır. Gedik "6/7 Eylül", "Gaziantep", "Zile" gibi kelimeleri duyunca itidalini muhafaza edememektedir. Bu sebeple Aval Doğanın önce hasmını kızdırıp sonra rahatça açık düşürmesi beklenmelidir.

*

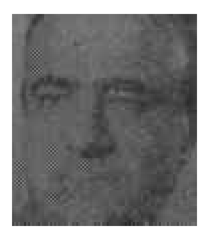

Son derece olgun ve efendice güreşen Budakoğlunun karşısına gene Adil Sağıroğlu çıkacaktır. Sağıroğlu da rakibinin tarzına uyorsa seviyeli- bir kar-, şılaşma seyredilecek demektir. Yalnız Budakoğlu, sadece antrenörünün kendisine öğrettiği eski oyunlarla iktifa eder ve mizacına göre güreşmezse, sırtını yerde bulabilir.

Milli Korunma oyununun ustası, ufak tefek Erkmenin karşısına pek tatlı stilli ve kasın kurrası Bekata çıkacaktır. Bekata son derece yumuşak ve rahat bir şekilde güreşmekle beraber karşı tarafın son derece sinirlerini bozmakla şöhret yapmıştır. Geçen sene rakip takım antrenörünün Bekatanın yakasına yapıştığı unutulmamıştır.

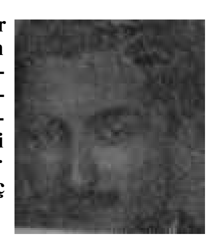
Milli Eğitimde, üniversite takımından beri çelmeleşen Yardımcı ile Feyzioğlu kargı karsıya geleceklerdir. Feyzioğlu her an güreş tutabilecek kadar hırslı ve istim üzerindedir. Bütün oyunları ve mukabil oyunları ezbere bilmektedir. Üstelik kıran kırana bir güreş tatmayı tercih edecektir. Allah, Yardımcının yardımcısı olsun!

*

Renk askı ve takımın prestiji için er meydanına çıkan Somuncuoğlunun maneviyatı kırıktır. Radyosu ile kendisini ve takımını alkışlatmasının maneviyatı düzeltmekte fazla faydası olmıyacaktır. Rakibi tanınmış greko - romenci Ecevitin fazla kuvvet sarfetmeden, bir iİki elense ile rakibini saf dışı etmesi hiç de zor olmıyacaktır.

azından Genel Başkan kadar üzgündüler. Onlar da, bir iki tane bile olsa, milletvekili arkadaşlarının secim beyannamelerindeki fikirleri bir yana atıp maaşlara zam yapılması yolundaki teklifi desteklemesini üzüntüyle karşılamışlardı gayet bir kere halk içinde C. H. P. liler de milletvekili maaşlarının arttırılması yolunda rey verdiler sözü yaydır, seçim beyannamesinde vaad edilen hususlara riayet edilmediği. şayi olursa bunun yıpratıcı tesirlerini Önlemek pek zor olurdu. O sabah Genel Merkezde yapılan ihzari toplantıda, bu işe bir çare arandı.

Tekdir ile uslanmayanın...

Haf tanın başında Pazartesi günü saat 17'de Genel Merkezde toplanan Çerkez idare Kurulu üyeleri komisyondan geçmiş olan milletvekili maaşlarına zam yapılması teklifinin hiç değilse umumi heyette C.H.P. liler tarafından şiddetle tenkid edilmeşine ve teklifin reddi için çalışılmasına karar verdiler. Mesele ertesi gün Meclis Grupuna -istim arkadan geliyordu ya,..- getirildi. Grup toplantısı çetin geçeceğe benziyordu. Nitekim İnönü de ayni kanaata sahip olacak ki, toplantıda ilk sözü aidi ve partinin şerefini yükseltmiyecek nahoş münakaşaları peşinen önlemek Ümidiyle C. H. P. nin seçim beyannamesiyle yüklenilen taahhüdü hatırlattı. Ama bu müdahele bile, zamcı milletvekillerini böyle hayati bir meselede teskine kâfi gelmedi! Öğleden sonra 3 te başlıyan toplantı gece saat 18 e kadar hararetle devam etti. Anlaşılıyordu ki "rejim meselesinde güçbirliğl, ödenek meselesinde ise işbirliği" -Tabir Cumhuriyet muhabiri Ecvet Güresinindirförmttlü rağbettedir. Bazı milletvekilleri., ihtimal "C. H. P. liler katümazsa zamdan cayarız" şayialarının tesiri altında "kırmızı oyu sepete, liracıkları da cebe atmak" politikasını bile tehlikeli bulmaktadırlar. Bilhassa Van milletvekili Tevfik Doğuışıker, C. H. P. etiketini hiçe sayacak kadar ileri gidiyordu. Atıf Topaloğlu da "hiddetliydi, öfkesini sırf kendisini vikaye maksadıyla Komisyondaki konuşmasını yumuşatarak aksettiren Ulustan almaya çalıştı. Neticede, ittifakla milletvekili ödeneklerinin birinci sınıf memur maaşım -yani 2000 lira- aşmaması İttifakla kabul edildi; Tevfik Doğuışıker. Atıf Topaloğlu, Mehmet Ali Arıkan, Muammer Akpınar oylamaya katılmadılar. Ama çatlak ses eıkaranlara ne gibi pir müeyyide tatbik edileceği ve C.H.P. nin muhalefetine rağmen zam yapılırsa bu zammın ne yapılacağı gibi asıl konuşulması gereken meseleler muallâkta kaldı,

Yılda 50 bin lira

Millet vekili manalarına zam teklifi, geçen haftanın son günü öğleden sonraki Bütçe Komisyonu toplantısına sessiz sadasız geldi.Saat 16.30'da milletvekillerine 6478 sayılı kanunu tâdil eden imzasız ve gerekçesi* bir taftan dağıtıldı. Komisyon Başkanı, tasarının teamüle uyularak "müstaceliyet"le getirildiğini söylüyordu.

Gerekçesiz ve imzasız tasarı karşısında C. H. P. milletvekillerinin ilk reaksiyonu tasarıyı kimlerin getirdiğini sormak oldu. Zam tasarısı 6 imza taşıyordu. 6 imza Doğu illerinden gelen milletvekillerine aitti. Anlaşılan Doğulu milletvekilleri, seçmenlerine hesap vermek endişesini duyan Batılı arkadaşlarından çok daha cesurdular. Bu "cesur"lar arasında C. H. P. den Aziz Urâs Mardin) ve Tevfik Doğuışıker (Van) vardı.

C. H. P. nin ağır topları, başta toksözlü Ferit Melen, centilmen İsmail Rüştü Aksal, mantığı kuvvetli Turhan Feyzioğlu ve öfkeli Kemal! Beyazıt olduğu halde zam teklifine

Tevfik Doğuışıker

Papeller cebe!...

şiddetle muhalefet ettiler.. Milletvekilliğinden aldığı ödeneğin dışında-' sadece ufak bir teakût maaşı aldığını söyleyen Aksal, ayda net 2200 liranın gece kulüplerinde dolaşmaya imkân vermese bile,. pekâlâ doğru dürüst yaşamaya kâfi geldiğini hatırlattı ve mutad ağırbaşlılığı ile son derece enteresan bir teklif yaptı: Tıpkı İngiltered'e olduğu gi!bi, zam teklifinin devre sonuna doğru görüşülmesini ve kabul edilirse tatbikinin gelecek devreye bırakılmasını istedi. Zam teklifinin sonradan ortaya çıkan gerekçesini delik deşik eden Feyzioğlu da bu fikre iştirak etti ve "B. M. M. ne saygımızın; icabı" olarak teklifin reddedilmesi gerektiğini belirtti. Bu arada sabık komiser Süleyman "Çağlar (Kastamonu - D.P.) ile şiddetli bir söz düellosuna girişen Hasan Tez, rakibinden daha seviyeli ve daha inandırıcı bir konuşma yaptı.

İşler "zamcılar" bakımından fenaya gidiyordu. Vaziyeti kurtarmak için zamcılar, güvendikleri en sustur rucu silâha başvurdular. Silâhı çalıştırmak vazifesi Mustafa Bağrıaçık (Kopya - D. P.) a verildi. Bağrıaçık, görüşmelerdeki "müşkülleri yenmek için", zammın aleyhinde bulunanların, zam tutarını almıyarak Hazineye iade edeceklerine dair bir beyanname vermelerini istiyordu. Bu tekliften sonra Fuad Köprülünün meşhur ettiği "Hem kırmızı rey verir, hem de paraları cebe atarız" formülünün icabı muhalefet yaptığı sanılan birçok C. H.P. milletvekilinin yumuşayacağı sanılıyordu. Ama taktik iflâs etmişti. Atıf Topaloğlu, Muammer Akpınar ve "büyük milletimiz bizden neyi esirgedi" diyen çalışkan Mehmet Ali Arıkan hariç kimse yumuşamadı. Fırtına devam etti. Zaten usta pehlivan Ferit Melen "Kabul. Fakat zammı almıyanların isimleri Resmî Gazetede neşredilsin, ve radyoda okunsun" diyerek Bağrıaçıkı açık düşürüverdi.

C. H. P. milletvekillerinin çetin mücadelesine rağmen, tasarı -pek tabii- kabul edildi. Ayni mücadele Umumi Heyette "tekrarlanacak, ama milletvekilleri 1 Marttan itibaren brüt 4480, net 3780 lira aylık ödenek atmaya başlıyacaklardır. Milletvekilleri bu paranı n yolluk olarak yerilen kısmînin bir yıllık tutarını -ki 15360 liradır- 1 Martta alacaklardır, ödeneklerin ise ancak 3 aylığım -7500 lira tutmaktadır- toptan çekebilirler. Ama bir yıllık milletvekili ödeneğini bankalara kırdırarak toptan cebe- atmak mümkündür. Bu suretle birçok milletvekili X Martta bir yıllık mesailerinin karşılığı olan 45 bin liraya yakın parayı -brüt 53760 lira. alacaklardır.

Şimdi C. H. P. milletvekillerinden beklenen, zam farkını kullanmıyarak partinin emrine vermeleridir D. P. icadı "kırmızı oy verip, parayı cebe atmak" formülüne C.H.P. nin iltifat etmiyeceğini ve iktidara geçtiği zaman milletvekili maaşlarını indireceğini halk efkârına ispat etmek için başka yol yoktur. Bu meselenin Salı günkü Grup toplantısında bîr karara bhağlanmaması milletin ümidi olan partiyi yükseltmemektedir. Mamafih dertlerin açıkça ortaya dökülmesi, Komisyonda milletvekilleri maaşlarına zammın görüşüldüğüne dair tek satır haber vermiyen Zaferin başını kuma sokmadan çok daha itibar kazandırırdı.

Bağdat **seferi!**

Son günlerde bir yanlış hesabı, Bağdattan da olsa geri çevirme

gayreti Devlet Demiryolları idaresi ve Ulaştırma Bakanlığı ileri gelenlerinin rahatını, huzurunu kaçırmaktadır. Atı alan Üsküdar sırtlarını aştığı için mesele ilgililerin uykusunu kaçıran bir dert haline gelmiştir. Üstelik Bütçe müzakereleri sırasında hâdisenin bütün teferruatı ile muhalif milletvekilleri tarafından ortaya dökülmesi ihtimali, duyulan huzursuzluğu tahammül edilmez bir hale getirmektedir. Mesele, lokomotiflerin diZelleştirilmesi gayesiyle bir Amerikan firmasıyla anlaşma imzalanmasından ve bu firmanın kendisine gösterilen müstesna kolaylıklara rağmen taahhütlerini bir ' türlü yerine getirmemesinden çıkmaktadır. Aslına bakılırsa, hataların ilki ve en büyüğü 40 milyon dolarlık bir işin bu firmaya Verilmesiyle yapılmıştır. Firma, Avrupanın meşhur eğlence ve sayfiye şehirlerinde' pek çok rastlanan, hiç bir hanedana mensup olmayan vurguncu sahte prensler gibi şatafatlı bir isim. taşımaktadır: Panamerican Investment... Demiryolları idaresi, ihtimal bu ismin cazibesiyle, hiç denecek kadar az sermayeli ve üstelik Amerikada hiç bir fabrika veya sanayi müessesesini temsil etmeyen Panamerican Investment şirketiyle 40 milyon dolara 90 dizel lokomotifin satın alınması mevzuunda bir mukavele imzalamakta tereddüt etmemiştir. Tereddüt etmek söyle dursun, şirkete eşi menendi görülmemiş kolaylıklar gösterilmiştir. Meselâ, bu gibi muamelelerde alınması adet olan ve taahhüt yerine getirilmediği takdirde uğranılacak zararı karşılamağa yarıyan teminat akcesinin Panamerican Investment firmasından alınmasına lüzum görülmemiştir. Üstelik şirket, teslim müddetini geciktirdiği takdirde hakkında hiç bir muamelenin yapılmamasını temin edecek şartlar mukaveleye konulmuştur. Bir ihtilâf vukuunda keyfiyetin Amerikan mahkemelerinde tetkiki ve bir karara bağlanması da kabul olunmuştur. Şirketin lokomotif ve malzemeyi idareye Amerikan limanlarında teslim etmesi ve bunların gerek- nakil masrafları, gerek vaktinde nakledilmemesinden doğacak mesuliyet ve zararların idareye ait olması hükmü de mukavelede yer almıştır. Bütün bunlar yetmiyormuş gibi, mevcut usul ve teamüller hilâfına, yekûnu 400 bin lira tutan. mukavele harç ve pul esmam Deylet Demiryolları tarafından ödenmiştir.

Ödeme.

29 Aralık 1956 tarihinde imza edilen bu mukaveleye göre. Demiryolları idaresi şirkete peşin olarak üç ayda ve üç taksitte 3 milyon dolar vermiştir. Bundan başka Demiryolları idaresi şirkete, Türk limanlarında vapurlara tahmili ve Amerikada gösterilecek herhangi bir limana nakli ve bu limanlarda vagonlara yüklenme masraflarını da üzerine alarak üç sene zarfında, en iyi

Yeni dizel lokomotifi

Beşin biri!..

vasıfta 3 milyon dolarlık krom vermeyi de kabul etmiştir. 90 dizel lokomotifinin bedellerinin de üç milyon doların peşin olarak verilmesinden "9 ay sonra başlamak ve üç ayda bir ödenmek suretiyle, yüzde ,5 faizle ve 1 milyon 300 bin dolarlık taksitlerle tediyesi kararlaştırılmıştır. Buna mukabil şirket. 3 milyon doların tediyesinden üç ay sonra 3,1957 yılı sonuna kadar da 14 dizel lokomotifini teslim etmeyi taahhüt etmiştir. Ama gelin görün ki, meşhur Panamerican Investment' şirketi şimdiye kadar ancak 5 lokomotif teslim edebilmiş ve Demiryolu idaresi bu durum' karşısında -mukavelenin hükümleri tarafından kıskıvrak bağlandığı için tevekkülle boynunu bükmekten başka hiç, bir şey yapamamıştır. _

Arif Demirer

Hayalden hakikate

Selvi boylu limitler...

Bugüne kadar 80 lokomotif teslim etmesi gerekirken o lokomotifle iktifa eden meşhur Amerikan şirketiyle 90 dizel lokomotifi alınması hakkında bir mukavele imzalanması, o günlerde büyük bir muvaffakiyet olarak ilân edilmiş ve çok.nikbin hesaplar. Ulaştırma Bakanı Arif Demirer için, müsait bir zemin teşkil etmiştir. Meselâ mukavelenin imzalandığı 29 Aralık 1956 günü Anadolu Ajansına bir beyanat vererek demiştir ki: "Bu mukavele ile demiryollarımız sadece General Electric firmasından dizel lokomotifleri almakla kalmamakta, ayni zamanda 90 makinalik tam bir dizel işletmesini 2000 kilometrelik bir hat kısmi üzerinde kurmaktadır. Böylece demiryollarımız 90 dizel elektrik makanasıylâ birlikte bunların yekdiğerlerini bu makinalarin bakım ve tamirlerine muktezi tesisleri, barınmaları için depo teşkilâtını, buralara giriş yollarını, iki senelik yakıt stokunu ve bunları depolama telislerini, bu işletmede vazife alacak mütehassıs personelin, yetiştirilmesini temin etmiş bulunmaktadır."

Ama geçen iki yıl, Ulaştırma Bakam. Arif Demirerin ne kadar aldatılmış olduğunu göstermeğe vetmiş ve bıı göz kamaştırıcı mukavelenin tahakkuk eden tek kısmı 5 adetçik, dizel lokomotifinin gelmesi ölmüştür. Maamafih bu parlak anlaşma karşısında gözleri kamaşan sâdece Demiryolları idaresi ve Arif Demirer olmamıştır. 1957 Bütçe Encümeni raporunda da şu ibare yer almıştır: "bakliyatın kesafet peyda ettiği merkezler arasında dizel işletilmesini temin etmek maksadıyla 90 adet dizel-elektrik lokomotifinin alınması tahakkuk ettirilmiş olup bunların 1957- den itibaren peyderpey servise konulacağı anlaşılmıştır".

Aradan bir.sene daha geçmesine ve beklenen dizel lokomotiflerinin gelmemesine rağmen nikbinlik -vakıalarla ters orantılı olarak- artmış ve . 1 9 5 8 Bütçe Encümeni raporunda da şu sözler yer almıştır: "Dizelli lokomotifler istasyonlarda şimdilik ma. nevralarda çalıştırılmakta ise de çok yakında seferlere de başlıyacaktır. Bugünkü safhada 8 bin ton motorin sarfedilmektedir. Bu programın birinci kademesi olan 90 ünitelik dizel isletmesi safhasında bu sarfiyat 35 bin tona yükselecektir ki. bu da 163 buhar lokomotifi ye 3 1 5 , bin 'ton kömürün tasarrufunu temin etmiş olacaktır."

Kurulan hayaller ne olursa olsun, resmi beyânlarda ne derece parlak ümit tabloları çizilirse çizilsin hem harice para kaptırmak, hem de zaruret duyulan bir • İşletmenin kurulmasını yıllarca geriye bırakmak suretiyle katmerli zararımıza sebep Panamerican Investment macerasının akıbeti, B. M. M. de tâyin edilecektir.

BULGARLARLA

Ankarada havalar birden soğudu. Evleri ısıtmak bir mesele. Hele. bizimki 17 derece' den yukarı çıkmıyor. Babam çocuklar üşütecek diye merak içinde. Kendisi, çalısamadığı zaman kütüphanedeki şömineyi yakmıyoruz. Isınmak içtin bir' müddet odada, bir a-, sağı bir yukarı dolaşıyor. Zaten âdetidir, kafası meşgulken yürümesini sever. Elleri arkasında odanın bir ucundan bir ucuna hızlı hızlı gider gelir. Mesafeyi uzatmak için ne çarelere başvurur, görseniz şaşarsınız. Yolunun üzerinde biraz çarpık konmuş bir iskemleye veya ucu kıvrılmış halıya, eğrilmiş tabloya hiç tahammülü, yoktur, hemen düzeltir.

Geçen akşam da bîr müddet dolaştıktan sonra ocağın karşısındaki koltuğa oturdu. "Soğuk, soğuk" diye mırıldandı. Kahve teklif ettik. "Sigarayı kime içiriyorsanız, kahveyi de ona götürün" diye söylendi. Her zaman böyledir, sigarayı bırakınca lâfı ağzından düşmez olur. İçmeyeli bir ayı geçti. "Tekrar başlıyacak mısınız" diyenlerin yüzlerine hayretle bakıyor. Cevabı: "Tabii,'ilk fırsatta.." Haftaya, yok Parti Meclisinden sonra, yok Bütçe müzakereleri, bitince diye, her gün ev halkıyla pazarlık halinde.

Şömineye bir iki odun parçası daha attım. Ateş, çıtırdayarak güzel güzel yanıyordu. Babam koltuğuna biraz daha gömüldü, gözlerini alevlere dikti ve anlatmağa başladı.

Özden TOKER

"1907 sonlarında Edirne Ordugâhında gelecek seferin muhtemel düşmanı olarak Bulgaristan ile zihnimiz meşgul idi. Bulgaristan kendi hacmine göre büyük bir ordu kurmuştu. Bu ordunun talim terbiyesi* teçhizatı için sarf olunan gayretler mübalâğa ile bize aksediyordu. Makedonyada Bulgar komitacılarının köylere taarruzları ve Bulgar milliyetçiliğini zorla yaymak için kanlı gayretleri bir Bulgar harbini mukadder gösteriyordu. Edirne 'taraflarında komitacı hareketleri daha ziyade Kırklareli kuzeyinde Tırnova mıntıkasında patlamış, geçen iki sene vukuat've takibat olmuş, şimdi hâdiseler seyrekleşmişti. Fakat Bulgar hududunun bir hususiyeti hudut kavgalarının hudut muhafızları arasında hiç kesilmemesiydi. Ordu içinde daima taze bir vakanın havadisi dolaşır, tabiatiyle sinirler gerilir ve ufukta bir şeyler beklenirdi. Rumelide bütün hudut boyları Trakya, Makedonya, Yunan ve Karadağ, hudut müfettişliklerine bölünmüştü. .

"Bir gün bana bir hudut vukuatı için tahkikata gidecek askeri komisyona memur edildiğim tebliğ edildi. Hudut müfettişi Naci Paşanın başkanlığında, Mustafapaşada bulunan tümen Erkânıharbiye Reisi Binbaşı Zihni beyle, topçu 8 bici alayın 3 üncü bölük komutanı yüzbaşı İsmet efendiden bîr komisyon teşkil edilmişti. Hemen ordu erkânıharbiyesinde Naci Paşayı bularak kendimi takdim ettim ve ilk emirlerini aldım.İki gün sonra buluşup, Kırcaali bölgesine hareket ettik. Bu bölgede Arda nehri boyunda sarp araziden geçtikten sonra Kırcaalinin yumuşak, az arızalı platosuna geçtik. Komisyon reisi Naci Paşa Bulgarlarla hangi karakolda buluşacağımızı biliyordu. Yazla deresi üstünde bir karakolda karşılaştık. Bulgar heyetinde Eski Zaaradaki tümen komutanı General Velçef, ordu erkânıharbiyesinden binbaşı Markof bir de süvari subayı vardı. Her iki heyetin yakınında kendi askerleri ufak müfrezeler halinde duruyorlardı. Kısa selâm ve karşılıklı takdim merasiminden sonra Başkan Generaller vukuatı ve ihtilafı görüşmeğe başladılar. Bulgar askerleri hududu tecavüz etmişler, ormana ve köylüye zarar vermişlerdi. Bulgar heyeti askerlerinin hudut içinde bulunduklarını, hudut tecavüzünün bizim taraftan olduğunu iddia ediyorlardı. Söze iki tarafın binbaşıları da karıştılar. Her ikisi de öteden beri hudutta bulundukları için, vukufları ve tecrübeleri vardı. Münakaşalar tekrarlandıkça, şiddetleniyordu. Bir aralık bizim Zihni bey General Velçefe "ben Padişahın fermanlı zabitiyim" diye sinirli bir çıkış yaptı. Bulgar generali "ben Hükümdarımın generaliyim" diye karşıladı. Biraz sustuktan sonra İki general tekrar konuşmağa başladılar. Bir aralık Naci Paşa bana yaklaştı, "bütün mesele hudut çizgisi üzerindeki ihtilâfta top-,, lanıyor" mealinde konuştuk. Bir topografya âleti ve hudut protokolü ile arazi üzerinde "tetkikler yapmamak faydalı olacağını düşündük. Naci Paşa, Zihni beyle de görüştükten sonra tekrar generalle buluştular ve binbaşı; Markofla benim ertesi sabahtan itibaren böyle bir tetkik yapmamızı kararlaştırdılar. Yakın bir Bulgar garnizonundan binbaşı Markof bir pantometre getirecekti. O gün ayrıldık.

"Ertesi günü aynı karakolda binbaşı Markofla ikimiz çalışmağa başladık. Hududun geçtiği taksim hattına -sular taksim hattı- arazi üzerinde tespit edecektik, Markof başladı, ben kaydettim ve işaret etmeğe başladım. Biraz sonra ben âleti kullandım, Markof beni takip ve haritaya işaret ediyordu. Ameliyat biraz ilerledikten sonra biz haklı görünmeğe başlamıştık. Bu arada hiçten Markofla aramızda ihtilâf çıktı. En basit şeylere Markof itiraz ediyordu. Aletin üzerindeki dereceyi okuyorduk ve ikimiz başka başka rakkam buluyorduk. Biraz uğraştıktan sonra beraber çalışmak mümkün olmıyacağını anladık ve generallerimize bilgi vermek üzere ayrıldık. Ama çok soğuk ayrıldık. Bar şansızlık gücüme gitmişti. Hallini basit sandığım bir işin çıkmaza girmesinden üzülmüştüm. Bu hissiyat ile Naci Paşayı köyde buldum. Kendisine ve Zihni beye'. neticeyi anlattım. Naci Paşa sükûnetle dinledi. Zihni bey pek hiddetlendi. "Onlar böyledir. Mutlaka haksızdırlar ve sikan yaparlar'.' dedi. Ertesi gün toplantıya gittik. İlk önce ben general Velçefe çalışmamızı nasıl başlayıp, nasıl ayrıldığımızı sükûnetle, bir askeri terbiye ile anlattım ve sözümü binbaşı Markof tan şikâyetle bitirdim. General beni dinledikten sonra düşündü ve biraz geriye çekilerek binbaşı Markofla yalnız konuştular. Generalin şiddetli sözler söylediği Markofun yüzünden tahmin olunuyordu. Biraz sonra konuşmaları bitti, aralarında anlaşmış gibi sükûnetle geldiler, iki heyet birleşti. Generaller bir iki dakika görüştükten sonra, bir karara varamadıklarını ve meseleyi hükümetlerine bildireceklerini söylediler. Vedalaştık. Diğer bir ihtilafı konuşmak üzere Mustafapaşa civa-, rında bir karakolu buluşma yeri tâyin ederek ayrıldık,

İki gün sonra Mustafapaşa civarındaki karakolda yeni meseleyi görüştük. Hudut kavgası olmuş, birbirlerine ateş etmişler. Kabahat kimde olduğu aranıyordu. O 'gün de sabahtan akşama kadar heyetçe ve ikişer ikişer konuştuk, araştırdık, bir neticeye varamadık. Generaller, dostça çalışmış olmak, hükümetlerini rapor vermek ve hükümetlerin İhtilafı halletmesini kolaylaştırmak gibi mutad olan bir iki cümle ile vazifeyi

İLK TEMASIM

İsmet İNÖNÜ

bitirdiler. Generallerden sonra karşılıklı öteki subaylar vedalaştık. Aşikâr bir surette neşesiz, düşünceli bir halim vardı. General veda için elimi sıkarken ciddi bir sesle bana: "Yüzbaşı efendi, bir gün vatanınız sizinle iftihar edecektir" (*) dedi. Hayretle yüzüne baktım ve ayrıldık.

"Generali bir daha görmedim. Kavga ettiğim binbaşı Mârkofla zaman içinde dost olduk. Bulgaristanda ve Türkiyede muhtelif sebeplerle birkaç kere görüştüm. Sonra general' rütbesine kadar çıkan Markof bana çok ciddi ve çok yakın olarak her mütalâasın söyliyecek bir itimat beslerdi. Kendisi esasen Petersburgda erkânıharbiye tahsilini yapmıştı. Çar ordusunun hedefleri ve zihniyeti hakkında bilgisi vardı. General Markofu en son İkinci Cihan Harbi sonlarında gördüm. Hayat tecrübesi geniş bir filozof kemalinde idi.

"Bir Bulgar heyeti ile bu ilk vazife teması bana bir çok şey öğretmişti. Bulgar subay heyetinin zihniyetini, kıymetini ve resmi ihtilâfların hallolunabilmesi şartlarını epey kavramıştım. Dönüşte bizim hudut müfettişliğinde basit topografya aletleri olmamasından muhterem Naci Paşayla beraber karşılıklı sızlandık, şikâyet ettik.

"Bizim ilk gençliğimiz Balkan milletlerinin her dördü ile -Yunan, Bulgar, Sırp, Karadağ., emniyetsizlik ve mücadele içinde geçmiştir. Ecdadımız herhalde daha iyi geçinmesini biliyordu. Daha doğrusu milliyet cereyanları milletler şuuruna hâkim olduktan sonra ortaya çıkan geçimsizlik en aşırı şekliyle bizim zamanımıza rastgelmiştir. Bulgarlar millî benliklerine sahip olduktan sonra bize en ziyade hasım ' görülmüşlerdir. Halbuki Bulgaristan ayrıldığı ilk günden itibaren biz onun hayati meseleleriyle hiç uğraşmadık. Bizim Makedonyadan çekilişimizde şüphesiz Bulgaristan en büyük zahmeti yüklenmiştir. Şurası gariptir ki Rumeli paylaşmasında en az hisseyi de o almıştır. Millî inkişafının gözü kararmış devirlerinde bizimle uğraşmak duygularını bir dereceye kadar anlıyorum. Fakat 'biz Batı Rumeliyi kaybettikten sonra Bulgaristanın bizden ayrı bir cephede bulunmasını akılla ve muhakeme ile izah etmeğe imkân yoktur. Yunanlıların politika muvazenesi anlayışlarında daha ziyade isabet olduğuna hükmetmek caizdir. Birinci Cihan Harbinden sonra Bulgarların bizden uzak kalmalarını, bizim Yunanlılara gösterdiğimiz yakınlıktan hiddetlenmelerine yormak mümkündür. Ama hakikatleri daha soğukkanlılıkla mütalâa etselerdi, bu kırgınlığa düşmelerine sebep olmıyacaktı. Bizim Bulgarlara karşı hareketimiz 1878 seferiyle ayrıldıkları günden itibaren biç bir devirde, onlardan intikam almak isteyen bir zihniyette olmamıştır. İmparatorluk daha Doğu Rumeliyle birleşmedikleri zamanlarda bile, Bulgaristanı tekrar almak için bir arzu göstermemiştir. Hattâ Doğu Rumeliyle birleşmek darbesini yaptıkları zaman İmparatorluk darılmış Trakya hududuna asker yığılmışken, Sırpların itirazı ve tecavüzü üzerine Bulgarları serbest bırakmıştır. Türkler o ilk günden itibaren Bulgarlara kendilerini iyi komşu olarak tanımaları için halis arzular göstermişler, fakat onlar, bunu fârketmemişlerdir. Genç subaylığımda, yukarda anlattığım hudut müzakeresinden, belki de müzakere kavgasından sonra daha yetişkin zamanlarımda, Bulgarlarla çok temas etmişimdir. Anlayışlı devlet adamlarıyla görüştüğüm olmuştur. Bazı temaslarımda tahmin edebileceğimden çok ileri ve samimi mütalâalara rastgelmişimdir.

"En ziyade dikkate şayan olan bir misal zikretmek isterim. Muhatabım bir siyaset adamı, bir defa bana şiddetle hitap ederek, Bulgaristanın başına gelen felâketlerin sebepçisi yalnız Türk hükümeti olduğunu söylemiştir. Hususi ve samimi bir sohbet esnasında söylendiği için, hiç fenaya almıyarak muhatabıma biraz da acır bir halle, hayret gösterdim ve fikrini daha açık söylemesini istedim. Muhatabım taşkın halde başladı. "Yeni bir devlet olarak ayrıldık, müstakil bir devletin hayatına alışmağa başladık. Bizi kendi halimize başı boş bıraktınız, birbirinden yanlış yollara sapmamıza mâni olmadınız" diye cevap verdi. "Aziz dostum, siz 'ilk andan itibaren Türk düşmanlığını siyasi hayatinizin tek gıdası saydınız. Bizim size herhangi bir meselede bir sözümüzü işittirebilmemize ne surette imkân olacaktı?" dedim ve muhakemesinde insaflı olmasını söyledim. Muhatabım daha ziyade açıldı. "Biz başlangıçtan itibaren Habsburglarla Petersburg arasında ihtiraslara, vasıta olduk. Bizimle topla oynar gibi oynadılar. Siz seyirci kaldınız, siz bizi bırakmıyacaktınız, bizim hırçınlıklarımıza bakmıyarak, kolumuzdan tutacaktınız. Biz Avrupa siyasetinin ortasında bu kadar darbelerin tesirlerini nasıl anlıyacaktık, nasıl yolumuzu bulacaktık. Bırakmasaydınız, bizi kurtarmış olsaydınız, sizinle beraber emniyette ve kuvvetli olarak her iki memleket için faydalı olacaktık" dedi. Bu derece fevkalâde sözleri bana anlatmış olan Bulgar sivil politikacıyı -kulaklarıma inanmayarak dinlemiştim. Kani oldum ki Bulgar kültür ve siyaset hayatında Türklerle takip edilecek politika için zahiren gördüklerimizden başka türlü düşünenler de vardır.

"Lozana giderken, bizim trenimize ,Bulgar Başvekili Stambuliski yanında bir generalle binmişti. İhtilâlle iktidara gelmiş olan başvekil en çalımlı günlerindeydi. Yolda bizim kompartımanda uzun boylu görüştük. Biz zaferden sonra Avrupaya ilk defa geçiyoruz. Konferansın ne netice vereceğini de bilmiyoruz. Daha ziyade şüpheci bir ruh içindeyiz. Bulgarlara müttefiklerin nasıl muamele ettiklerini sordum. Şikâyetinin hududu yoktu. Kendisini teselli etmekle beraber ruhunda kuvvet ve mukavemet uyandırmağa da çalışıyordum. Stambuliski bir müddet dinledikten sonra konuşmanın aldığı İstikametten sıkıldı, hemen ayağa kalkarak, kompartımanın etrafını- yoklar gibi bir tavır gösterdi ve izin alıp, odasına çekildi. Stambuliskiyle konferans esnasında dar vaziyetlere düştüğü zaman bir iki defa görüştüm. Bir defa' pek mustarip olduğu bir zamanda kendisine yardımcı olmağa çalıştım. Bana çok dostane teşekkür etti; Bütün hususiyetleriyle bir köylü ihtilâlcisi olan eski siyaset adamının saflığı ile, Avrupa diplomatlarının kahırlarından uzun uzun şikâyette bulundu.

"Tanımış olduğum bir başka Bulgar şahsiyeti ile geçen bir hatırayı da anlatacağım. Bulgaristanı ziyaretlerimin birinde Başbakan M. Muşanof beni' Sumnu civarına götürmüştü. Bir dağ eteğinde Omurtak harabelerini geziyorduk. Ara sıra politika meselelerini de konuşuyorduk. Bir aralık M. Muşanof bana ilk defa olarak fasih bir Türkçe ile "Dolaşan tez gider" dedi. Sözü ilk defa işitiyordum. Bana ata sözlerimizin nefis bir örneği gibi geldi. "Bune güzel söz, nereden biliyorsunuz?" dedim. Gurur ile cevap verdi, gene Türkçe "biz neler biliriz!*' dedi. Dolaşan tez gider, ata sözü bana bütün seyahatin armağanı gibi kıymetli olmuştur.

(*) Vous ferez honneur a votre patrie

İKTİSADİ VE MALİ SAHADA

Dış Yardım

Teknik sebepler!

Geçen haftanın sonuna doğru. A. P. ajansının verdiği bir haber, Ankarada Dışişleri Bakanlığı çevrelerinde büyük bir telâş uyandırdı. A.P. Batı Almanyanın Türkiyeli yardımı durdurduğunu bildiriyordu!

Tam Bütçe müzakerelerinin arifesinde, doğrusu bu, büyük dosttan beklenmiyecekbir azizlikti.Sonra şu A. P. ne oluyordu sanki? Başka bildirilecek haber mi kalmamıştı? A. P. zaten 1954 te meşhur 300 milyon dolarlık yardımın peşinde koşulduğu günlerde de ortaya "yardım talebi reddedildi" diye bir haber atmış, Ankarayı altüst etmişti. Bu işte mutlaka bir kasıt vardı...

İşin daha acıklısı, tıpkı 300 milyonluk yardım haberi gibi, Bonn'dan gelen haber de doğruydu. Alman Meclisinin - Bundestag - Bütçe Komisyonu Türkiyeye tediyelerin durdurulması hususunda emir vermişti. Bütçe Komisyonu, harp sırasında Türkiye tarafından el konan Almâh mallarının iade edilmemesini ve Federal Hükümetin açtığı kredilerle getirilecek malın yüzde 50 sinin Alman gemileriyle taşınmasını temin için böyle bîr karar almıştı. Türk Hükümeti bu mevzularda teminat verir vermez, işler yoluna girecekti.

Haber doğruydu, ama doğrusu hiç te hoşa gider bir tarafı yoktu. Bu sebeple mutlaka, bir doğru haberin doğru olmadığının ispat edilmesi lazımdı! Bu çetin iş, Dışişleri Bakanlığı Milletlerarası İşbirliği Teşkilâtı Genel Sekreteri Hasan Işıka verildi. Dışişleri Bakanlığına Vekâlet eden Dr. Namık Gedik, böyle ehemmiyetsiz bir mesele hakkında konuşmak istemiyordu. Maliye Bakanı Hasan Polatkan ise bir taraftan Bütçe ile bir taraftan de Kasım Güleke cevap yetiştirmekle meşguldü.

Hasan Işık, A. P. ajansının verdiği Haberin "asılsız" olduğunu ve böyle bir şeyin vârid bulunmadığını açıkladı. Almanyanın Türkiyeye yaptığı 910 milyon marklık yardımla el konan Alman malları arasında ne münasebet vardı ki... Bunlar tamamen ayrı meselelerdi. Hakikaten ayrı meselelerdi ama, para kesesini ellerinde tutanlar canlan isterse uzaktan yakından alâkası olmıyan meseleleri birbirine pekâlâ bağlıyabilirlerdi. Nitekim bağlamışlardı bile. Hattâ, bekledikleri neticeyi de almıılar, atılan taş istenen kuşu ürküt-» müştü. Zira Türk Hükümeti Hasan Işıkın ağzıyla Alman mallarının iâdesi için gereken muamelelere başlanıldığını ve Türkiyeye gelen malların yarısının Alman gemileriyle taşınmasına hiç bir itirazımız bulunmadığını açıklamıştır. Tabii Dışişleri Bakanlığı sözcüsü Bundestag'ın Büt-

Hasan Polatkan

İşi de pek çok!

çe Komisyonunda bu yolda bir karar alınıp alınmadığı mevzuuna -ki A.P. ajansının haberinin temeli buydu- dokunmaya yanaşmamaştı. Bu meseleyi dokunmadıktan sonra da, sadece Türk kaynaklarından , gelen bir açıklamanın umumi efkârı tatmine kâfi geîmiyeceğini Dışişleri Bakanlığının yüksek memurları pek -iyi biliyorlardı. Derhal teşebbüslere geçildi ve Alman Büyükelçisinin ve Alman Dışişleri Bakanlığının bir açıklama yapması istenildi. Alman diplomatları gerek Alman mallarının iadesi, gerek Alman gemilerine navlun temini meselesinde son derece anlayışlı davranan dostlarının ricasını elbette reddedemediler. Nitekim Federal Almanya Dışişleri Bakanlığı sözcüsü "Almanyanın Türkiyeye yardım hususunda hçc bir şart ileri sürmediğini, 210 milyonluk yardımın Alman mallarının iadesiyle bir ilgisi bulunmadığını" söyledi. Ama Bütçe Komisyonunun kararı hakkında bir şey söylemekten de kaçındı,

Namık Gedik

Bu kadarcık şeyin de lâfi mı edilir?

Türkiyedeki Alman Büyükelçiliği biraz daha etraflı izahat verdi. Büyükelçiliğe göre "Federal, Hükümet kredilerinin ikinci tranşının tediye edilmesine muvafakat etmesi için Avrupa İktisadi İşbirliği teşkilatında temsilcisine gerekli talimatı vermisti". Ama Büyükelçilik bir cümle sonra "Alman Hükümeti kredilerinin tediye edilmesi için Federal Alman Meclisinin muvafakat etmeeine muhtaçtır" diyerek bir evvelki cümlesinin kıymetini sıfıra indiriyordu. İste bu maksatla Federal Meclisin Bütçe Komisyonu 25 Ocakta toplanmış. Türkiyeye yapılacak 210 milyon marklık kredi anlaşmasım İncelemişti. Komisyon bu hususta bir neticeye varamamış, meselenin müzakeresi .Büyükelçiliğin tabiriyle"teknik sebepler" yüzünden geriye bırakılmıştı. Büyükelçilik bu teknik sebeplerin . neler olduğunu açıklamaktan elbette kaçınıyordu.

Ama A. P. ajansının Bonn muhabiri , iste bu teknik sebeplerin ne olduğunu ortaya çıkararak Ankara Dışişleri Bakanlığı çevrelerini telâşa düşürmüştür. Zira adamın işi şunu bunu telâşa düsürmiyeyim diye düşünmek değil, haber vermektir. Bunu da başarmıştır.

Maaşlar

Cepheye marş marş!..

Geçen haftanın sonunda Bütçe Encümeni tarafından kabul edilen memur maaşlarına zam yapılmasına dair tasarıyı okuyan bir gazeteci: "Göreceksiniz, bu Vatan Cephesi işi yürümiyecek',' dedi ve kehanetinden emin insanların tebessümü île etrafındakileri süzdükten sonra, sözlerini izah etti: "İktisadî Devlet Teşekkülleri persbneliÎM^yâpüan^zj^üar çok az... Hem teşekküllerin personelini Vatan Cephesine çağır, hem de bunlara Devlet memurlarından çok daha az zam yap! Bu olmaz. Göreceksiniz, bu is yürümiyecek..."

Hakikaten Devlet memurlarına yapılan zam yüzde 35'i bulduğu halde. İktisadi Devlet Teşekkülleri personeline yapılan zam, yüzde 20 civarında kalmaktadır. Gerçi bu teşekküllerin personeli, ki klasik Devlet dairelerindeki memurlara, nazaran oldukça, avantajlı durumdaydılar. Ama genede yapılân tefrik, İktisadi Devlet Teşekkülleri personeli tarafından **hoş** karşılanmadı.

Yeni kanundan en çok zarar görecek veya en az istifade edecek olanlar İktisdadi Devlet Teşekkülleri-

Yarının Meseleleri

Doğan AVCIOĞLU

«Vatan Cephesine dört ayda yarım milyon üye kaydedildi" müjdesiyle gönülleri ferahlıyan demokratlar, iktisadi sıkıntıların geride kaldığına kolayca inanıyorlar. "Hele bir İstikrar politikası muvaffak olsun, kayraklar kalkacak, bolluk ve ucuzluk geri gelecek" diyorlar. Fiyat istikrarı ile bolluk ve ucuzluk sanki ayni şeyin iki ayrı ismidir.

C. H. P. liler de bir başka türlü iyimserlik hakim, liderler dahi "Hele bir hukuk devleti kurulsun, İlmin, ihtisasın sözünü dinleriz. Her yer günlük güneşlik olur" sözlerinin cazibesinden kurtulamıyorlar.

Her iki görüşteki halisiz iyimserlik, hiç şüphe yok, Türkiyenin önümüzdeki yıllarda karşılaşacağı İktisadi meselelerin vehametinin pek iyi anlaşılmamasının neticesidir. Halbuki hızlı nüfus artışı bile tek basma, halli son derece güç meseleler ortaya çıkarmaktadır: Tıbbın ilerlemesi sayesinde ölüm nisbeti azaldığı halde, doğumlar ayni kalmış ve neticede nüfus artısı gittikçe hızlanmaya başlamıştır. 1945 - 1950 devresinde yüzde 2,3 olan yıllık nüfus artışı nisbeti, 1950 . 1955 devresinde yüzde 3'e yükselmiştir. Bu nisbet ilerideki yıllarda ayni kalsa bile, hâlen 800 bine yaklaşan yıllık nüfus artışı, çok kısa bir müddet sonra bir milyonu aşacaktır.

Nüfusa katılan bu yeni ağızlar nasıl beslenecektir? Mesken ihtiyacı ne şeklide karşılanacaktır? Mektep meselesini halletmek için ne yapılacaktır? Bu adamlara *iş* bulmak mümkün olacak faildir?

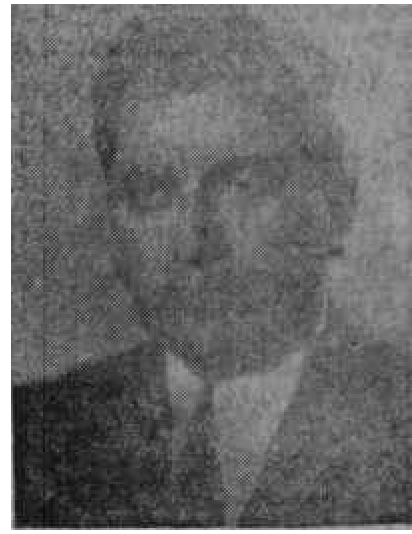
İşte yarının Türkiyesinin cevaplandırmak zorunda olduğu güç sualler.. İş bununla da bitmemektedir; Modernleşmek isteyen Türkiye, ziraatte istihsalin artmasına hemen hemen biç bir faydası dokunmayan fazla, nüfusu, sanayileşen bütün memleketler gibi, ziraat dışı faaliyetlere nakletmek sorundadır. Meselâ 1936 Avrupasının toprak verimi ve Türk köylüsünün Fransız köylüsü kadar istihsal yapması ölçü olarak alınırsa, bugün Türk ziraatinde 5 milyona yakın faal insanın "fazlalık" teşkil ettiği ortaya çıkar.

Haydi biz mütevazı olalım ve zirai nüfusun azaltılması meselesine dokunmıyalım. Ama genç bir nüfusa sahip olan memleketimizde her yıl 15 yaşını bitiren yarım milyonun üstünde genç, İş hayatına atılmâktadır. Bu adamlara ziraatin dışında kalan sahalarda iş ye mesken, çocukları için mektep nasıl bulunacaktır? Bunun için asgari bir hesapla yılda 8 milyar liralık yatırıma ihtiyaç vardır. Diğer bîr deyişle, 1957 Milli Gelirinin yüzde 25 inin yatırımlara harcanması, yani şimdikinin iki misli fazla yatırım yapılması lâzımdır. İki misli fazla yatırım yapmak, çok partili hayatta halktan hatıra getirilmesi bile caiz olmıyan, tahammülü hakikaten imkânsız fedakârlıklar istemek demektir. Nitekim görülmemiş kalkınma, muazzam yatırım yaptığını söyliyen D. P. iktidarı bu meselelerin hallinde aciz göstermiştir. 1 milyar dolara yakın dış yardim alınmasına ve ilerideki yılların İhracatınla ipotek edilmesine rağmen, yatırımlar ortalama olarak, Milli Gelirin yüzde 12 sîni aşmamıştır. Aksine, yatırmalar son yıllarda gittikçe azalmaya başlamıştır. ts hayâtına yeni atılan iş gücünün hemen hemen yansının İmalât sanayiine gitmesi gerekirken, sayımlarla ve sergilerle edebiyatı yapılan imalât sanayii. 1950 - 1955 yılları arasında faal nüfusa katılan iş gücünün ancak yüzde 8 ini kullanabilmiştir. Bunun neticesi şehirlerde ve köylerde, gizli veya gözle görünür işsiz sayısı çoğalmıştır.

Mesele şimdiden son derece vahim bir hale gelmediyse, bunda meraların ekilmesinin ve ekime müsait boş arazinin mevcut bulunmasının büyük payı olmuştur. Ama halen bu kapı kapanmış, ekime müsait toprakların hemen hemen hepsi ekilmiştir, önümüzdeki yularda köyde geçinme İmkânını bulamıyan gençler, daha büyük sayıda şehirlere dökülecek, gecekonduların ve aç midelerin sayısını arttıracaklardır. Ondan sonra siz isterseniz memleketin bütün hukukçularım seferber ediniz ve aç midelere hukuk devletinin, çift meclisin, anayasa mahkemesinin faziletlerini anlatınız.. Sizi kimse dinlemiyecektir. Ve bir asırdır özlenen hukuk devleti, nihayet eriştik denildiği bir sırada, iskambilden bir kule gibi devrilecektir.

O halde ne yapmak lâzımdır? Ziraî istihsali çabucak çoğaltmak ve hızla sanayileşmekten başka çıkar bir yol mevcut değildir. Ziraî istihsalin arttırılması, 1958 de 1938 seviyesini aşmıyan zirai verimin yükselmesine bağlıdır. Bu da eğitim, sulama, gübre, tohumluk v.s. mevzularında büyük yatırımlara ihtiyaç göstermektedir. Diğer taraftan, artan nüfusa is bulmak için sanayide D. P. iktidarı zamanında yapılanın 3 misli fazla yatırım yapmak bir zarurettir. Bu zaruret, siyaset lisanına "hiç değilse İlk 5 - 10 yıl D. P. iktidarının halka yüklemeğe cesaret edemediği bir mahrumiyet ve çalışma devresine hazırlanmamız gerektiği" şeklinde tercüme edilebilir. Ama muvafık olsun, muhalif olsun hangi politika adamı bu hakikati halka söylemek cesaretini gösterebilecektir? Daha, ötelere gitmiyelim. Hangi politikacının değil söylemeye, hakikatlere bakmaya , tahammülü vardır? İhtimal biraz da şarklı mizacımızın tesiriyle "iyi olur, inşallah" havasına kapılarak kendi kendimizi aldatmayı tercih ediyor ve "Hele bir hürriyetler gelsin, ilmin, ihtisasın sözü dinlensin... Halledilmiyecek mesele yoktur" diyoruz... Halbuki liderler kendilerini aldatmayı tercih ederlerse, halk efkârına nimetler, ama sadece nimetler vaadetmekten vazgeçmezlerse, baş tacı edilen ilim ve ihtisas ne yapabilir ki? Meselâ ilim, sermaye teşekkülünü hızlandırmak için vergi yükü iki misli arttırılmalıdır desin.. Refahtan, bolluktan, ucuzluktan başka dil bilmeyen liderler, "kitabî" lerin bu insafsız sözü karşısında gerilemiyecekler midir? Hadi diyelim, gerilemediler. Bolluk, ucuzluk bekleyen halka fedakârlıkları kabul ettirebilecekler midir? Hadi bunu da zor kullanarak başardılar diyelim. Ama memurun, müteşebbisin, işçinin kalkınma için zaruri olan enerjisini nasıl seferber edebileceklerdir? İlim ve ihtisas bunu nasıl yapsın? Hiç şüphe yok, halli gereken temel mesele herşeyden evvel siyasidir: liderlerin halka fedakârlık ve disiplin ruhunu aşılaması, ona şimdikinden çok daha fazla çalışma aşkını verebilmesi gerekmektedir. Hukukçuların ninni söylediği bir masal dünyasında yaşamaktan vazgeçip, milletçe bizi bekleyen meselelerin azametini kavramamız lâzım, işçinin de, memurun da, müteşebbisin de bunu anlaması lâzjm. Ama her şeyden evvel meslek icabı fazla iyimser politikacının ve başında kavakyelleri esen aydının bunu anlaması lâzım..

nin yüksek kademelerindeki imtiyazlı personeldir. Şimdiye kadar ek vazife, şu bu diye maaşlarının birkaç mislini aşan aylık alan bu imtiyazlı personelin kazançları bundan sonra bir hayli azalacaktır. Zira yeni kanun bu yoldan elde edilecek miktarın, birinci derece tutarının yüzde 60 ını geçmâyeceği hükmünü koymuştur. Bundan başka 3659 sayılı kanunun 10 uncu maddesine tâbi İktisadi Devlet Teşekkülleri personelinin hemen hemen hepsi bu madde hükmüne girmektedir, hizmetlilere verilecek ücret 1250 lirayı aşamıyacaktır. Halbuki İktisadî Devlet Teşekkülleri, klâsik Devlet dairelerinde 200 liradan fazla maaş alamıyacağı halde, orada tatlı canlarını zahmete sokmadan 875 lira maaş alan "talihli" zevat ile ' doludur. Bu durumda meselâ talihli olmayan 300 lira ücretli bir hizmetli yüzde 100 zamdan faydalanarak; 600 lira bürüt ücret alabilnek imkânını kazanırken, talihli zevat en çok yüzde 42 bürüt zamma nail olabilecektir. Hele prim, temettü v.s. nin iki maaş tutarını aşamiyacağı düşünülürse, tahlihli zevatın bu işten kazancı sıfıra düşmektedir. Zira yılda 20 aylık hesabından 875 lira ücretli bir kimsenin yıllık brüt ücreti 17500 lirayı bulmaktaydı. Şimdi ücreti 1250 liraya çıkacak olan bu kimse, yılda 14 aylık hesabıyla brüt olarak eskisi gibi 17500 lira alacaktır. D. P. ye en çok hizmet eden, Vatan Cephesine üye kaydında en çok gayret gösteren, zevat bu "875 likler" zümresinde bulunmaktadır ve bhu çalışkan kimselere hizmetlerinin

Mehmet Hüsrev Ünal
Vakitsiz öten horozu...

mükâfatı, zamdan mahrum edilerek ödenmektedir.

Bereket bütün kapılar kapanmış. değildir. "Gayretli" zevatı aylıkla değil ama günde 50 , hattâ 100 lira yevmiye ile çalıştırmak imkânı mevcuttur. Zam kanunundan sonra bu kapıya eskisinden çok başvurulacağından hiç şüphe edilemez.

Vergiler

Alışılmamış bir ses

Bu haftanın başında B. M. M. Bütçe Komisyonunda alışılmamış bir ses işitildi. Bir D. P. milletvekili -hem de büyük arazilerin bulunduğu Diyarbakırdan bir milletvekili- ziraî kazançların vergilendirilmesi tezini savunuyordu. Mehmet Hüsrev Ünala göre, az gelişmiş memleketlerde sermaye teşekkülünü hızlandırmak için vergiye başvurulması zaruriydi. Ne yazık ki Maliye Bakanlığı "vergi politikamızla iktisadi kalkınmamızı desteklememiş" idi. İstihlâke sarfedilecek büyük kazançlar, yüksek nisbetlerde vergilendirilmemişti.Ziraî kazanç olarak yüz binler ve milyonlar kazanan ve bunu lüks köşklere, Cadillac'lara harcıyan büyük Çiftçi vergiden muaf tutulmuştu.

Bunlar, bir politikacının ağzından işitilmemiş sözlerdi. B. M. M. de vergiye taraftar bir milletvekili hemen hemen ilk defa görülüyordu. Arazi vergisinde ufak bir değişiklik bile. B. M. M: de ne fırtınalar koparmıştı. Bu, hakikaten bir yenilikti. Diyarbakır milletvekili Mehmet Hüsrev Ünalı yükselten bir yenilikti. Ama B. M. M. den gelen bu ses tek kalmaya mahkûmdu Nitekim Ünaldan biraz sonra söz alan popüler hatip Emin Soysal (Maraş . C. H. P.) vergilerin ağırlığından' ve hayat pahalılığından şikâyet ediyordu.

Hafıza-i beşer nisyan ile malûl değildir

Geçen haftanın sonundan bu haftanın başına, muteber Zaferin dehşetengiz başyazarı Burhan Belgenin kulakları çın çın öttüyse hiç endişelenmesin. Zürich kıyılarında değil. Ankara Hiltonun kasvetli koğuşlarında anıldı ve ne yalan söylemeli, onun sayesinde o kasvetli koğuşlara biraz neşe doldu.

Hâdise dehşetengiz başyazarın cuma günkü Zaferde çıkan başyazısının dile düşmesinden doğdu. Burhan Belgenin bu yeni incisini koğuşun 'en geç vatın en erken kalkan gazetecisi ve dehşetengiz başyazarın Türkiyedeki 1 numaralı okuyucusu Metin Toker keşfetti. Metin Tokerin en mesut günleri Zaferde Burhan Belgenin başyazısı bulunduğu günlerdir. O günler Akis başyazarının keyfinden yanına yaklaşılmaz. Hele üstad mevzu olarak iç politikayı da seçmişse artık Metin Tokerin neşesine payan yoktur.

Nitekim cuma günü de, sabahleyin, mutadı veçhile eline ilk olarak Zaferi aldığında favori başyazarın bir yazısı -hemde imzalı bir yazısı- bulunduğunu görünce hemen onu okumaya daldı. Burhan Belge bütçe komisyonunda yaptığı basın aleyhtarı konuşmadan dolayı kendisine hücum etmiş olan gazetecilere cevap veriyordu. Yazıda ne lâflar vardı, ne lâflar.. Akis başyazarı "bugün iyi başladı'.' diye memnun yazının sonuna geldiğinde bir kahkaha atmaktan kendisini alamadı. Şu Burhan Belge hakikaten sevdiği kadar vardı. Üstad kendisini bir hayli övüp. diğer gazetecileri bir hayli yerdikten sonra yazısını şöyle bitiriyordu: "Biz Babâlide değil, Ankaranın politika mektebinde, gazeteciliğe başladık... O kadar!"

Keşfedilen inci bir kaç saat içinde Ankara Hilton sâkinlerinin ağzına sakız oldu. Koğuştaki altı gazetecinin sadece ikisi Babıâliden yetişmeydi: Akis başyazarı Metin Toker ve Zafer Umumi Neşriyat Müdürü Fatin Fuad. Buna mukabil Sinasi Nahit Berker, Fethi Giray, Ülkü Arman ve Kurtul Altuğ Babıâli kaldırımı çiğnememişler, mesleğe Ankarada girmişlerdi, îki Babiâlili tam bir hafta müddetle dört Ankaralının caka ve çalımını dinlediler. Bilhassa Ankara Hiltonun en sevimli mensubu Şinasi Nahit Berker, Burhan Belgenin sesini ve edalarını taklit ederek Fethi Giraya: "Fethiciğim, biz bu âdi herifler gibi Babıâlide değil, Ankaranın politika mektep binde gazeteciliğe başladık" diye sesleniyor. Fethi Giray, Ülkü Arman ve Kurtul Altuğ koro halinde ilâve ediyorlardı: "O kadar!.."

Bunu altı ağızdan çıkan gürültülü kahkahalar takip, ediyordu. Metin Toker ile Fatin Fuad kendilerini mudafaya çalışyorlar, ama muvaffak olamıyorlardı. Eee, dehşetengiz başyazarın salvosuyla desteklenen bir hücuma karşı koymanın imkânı mı vardı?

Metin Toker şimdi. Burhan Belgenin Ankara gazetecilerini de terzil eden yeni bir incisini keşfetmek için muteber Zaferin dehşetengiz başyazılarını her zamanki zevkle, ama her zamankinden de dikkatli okuıvaya devam ediyor.

*

Ankara Hiltonun mecburi sakinlerinin tek şikâyetçi olmadık-

Burhan Belge, Fatin Fuadla

lan husus: Yemekler... İçerdekilerin sayısı çoğaldıkça, dışarıdan gelen- yemeklerin miktarı ve nevi -hem de daha büyük ölçüde- artıyor. Bu' yüzden meşhur Onuncu koğuş bolluk içinde, yüzüyor, kuzu ziyafetlerini piliç Ziyafetleri, bindi şölenleri takip ediyor. Kısacası Hiltondaki gazetecilerin endam zarafetini korumaları bir hayli müşkül... Hele şiddetli soğuk yüzünden voleybol partileri de yerini satranca bıraktıktan sonra...

Bu haftanın başında Pazartesi günü, Türkiyenin geçim sıkıntısı çekmiyen sayılı yerlerinden'biri o-, lan Ankara Hiltonda büyük bir pasta ziyafeti çekildi. Ziyafeti çeken AKİS'in yazı İşleri müdürü Kurtul Altuğ idi. Hapisteki gazetecilerin en genci olan Kurtul Altuğ 9 Şubat günü bir yaş daha ih - tiyarlıyarak 24 üncü doğum yıl-. dönümünü kutladı. "Pastalı kutlama töreni, Şinasi Nahitin bütü'n gayretine rağmen neşeli olmaktan' çok hazindi. Genç gazeteci, çile ortağı, meslekdaşları arasında ve kalın duvarlar, demir kapılar arkasındaydı; ama kalbinin zaman zaman kanatlanıp bir çocuk bekliyen eşinin, hasta annesinin yanına, mütevazı, fakat sıcak havalı evine doğru uçtuğu belliydi. Kurtul Altuğ, bütün gayretine rağmen bu halini gizlemeğe muvaffak olamıyordu. Muvaffak olmasına da imkân yoktu. Zira koğuş arkadaşları da o anlarda Kurtul ne düşünüyorsa onu düşünüyorlar, ne hissediyorsa onu duyuyorlardı. Bu kader birliğinden de ileri bir histi ki. kimsenin anlamasına zerre kadar lüzum voktu. Zira bunu anlamak için Ankara Hiltonda oturmak şarttı.

*

Ankara Hiltonun krallara lâyık ziyafetlerinden birinde Fatin Fuad elinden lokmasını düşürünce, Şinasi Nahit hemen yapıştırdı: "Fatin sana misafir var".. Misafir isteyen azdır ama, Ankara Hiltondaki kadar olmasın.:. Fakat söz ister istemez misafire, misafirliğe dökülmüştü. Hakikaten Zaferin bir mahkûmiyeti halen Temyizdeydi. Karar tasdik edilirse Zühtü Hilmi Vellbeşe ve Cenap Yakar da Ankara Hilton sakinleri arasına karışacaklardı. Hiltoncular arkadaşları Cenap Yakarın midesindeki hastalıktan dolayı hastahaneye kaldırılmasına üzülüp dururken bir de hapse' girmesi ihtimalilini hatırlayınca büsbütün kederlendiler. Bilhassa Fatin Fuad derin derin düşünmeğe başladı. Şinasi Nahit, işin eğlendirici tarafını bulmakta gecikmedi: "Fatin, diye başladı. Zühtü Hilmi Velibey doğrudan doğruya senin misafirin sayılır. Kurtulla Fethi yakında çıkıyor, onları geç. Ülküyü desen, üstadı tanımaz. Metin, kırmızı mumlu davetiye yollasa Zühtü Hilmi Velibey ona gelmez... Velhasıl misafir senin; ağırlamağa hazırlan".

Diğer Hiltoncular da Şinasiye katılınca Fatin Fuad cidden zor duruma düştü ve "Bana bakın. Eğer bana misafir gelirse Zafer de bir ay kapanacak demektir. Yani başta Metin, hepiniz bir av eğlenceden mahrum kalacaksınız. Ona göre düşünün" dedi de yakasını kurtarabildi.

İngiltere

Seçim yolculuğu

Geçen hafta, İşçi Partisine, mensup 62 milletvekili " tarafından Avam Kamarası başkanlığına hayli uzun bir önerge sunuldu. Aralarında Herbert Morrison, Fred , Bellenger ve Arthur Heriderson gibi eski bakanlar da bulunan milletvekilleri, Almanya mevzuunda dörtlü bir konferans toplanması için hükümetin teşebbüse geçmesini istiyorlardı. İşçilere göre. dünyanın devamlı bir barışa kavuşması ancak Almanya meselesinin halliyle mümkün olabilecekti ve İngiliz hükümeti -Amerikalıların isteksizliğine aldırış etmeden, bu mevzuda elinden geleni yapmalıydı.

Önergenin verilmesinden hemen sonra, MacMillan'ın 21 Şubatta Moskovaya gideceği resmen açıklandı. İngiliz başbakanı. vaktiyle Krutçef ve Bulganin tarafından yapılan ziyareti iade edecek ve dörtlü bir konferans için zemini yoklayacaktır. Mikoyanın Amerika seyahatinden sonra, MacMillan'ın da Moskovaya gitmesi iki büyük cephe arasındaki münasebetler bakımından hayırlı bir merhale sayılmaktadır.

Fakat, İngiliz gazeteleri bu seyahatin arkasında bazı iç politika manevraları bulunabileceğini yazmaktan da kendilerini alamadılar, bilindiği gibi, İngilterede aeçimler yaklaşmaktadır. Hattâ, Önümüzdeki Mayıs ayının bir seçim ayı olacağı şeklinde bazı rivayetler dolaşmaktadır. İşçi Partisi, seçim propagandasına şimdiden başlamış gibidir. Muhafazakârların dış politikada beceriksiz davrandıkları, dünyada barışı temin için hiçbir şey yapmadıkları ve daima Amerikalıların peşinden gittikleri yolundaki iddialar bu seçim propagandasının başlıca malzemesini teşkil edecektir. İşte, Başbakan MacMillan, Moskova seyahatine çıkmağa karar vermekle, İşçileri bu silâhlanndan mahrum edebileceğini düşünmüştür. Şimdi artık kimse çıkıp da Başbakanın uyuşukluğundan, pısırıklığından bahsedemiyecektir. Mac Millan, dörtlü zirve toplantısı hakkında müttefikler arasında tam bir fikir birliğine varılmadan Krutçefle buluşmak cesaretini gösterdiğine göre, "Amerikan peykliği" İddiaları da kendiliğinden suya düşecektir.

Harold MacMillan
Bir taşla bir kaç kuş

Fakat, ihtiyatlı potîtikaci Mac-Millan, Millan, Moskova yolunu tutmadan önce, Şam Amcanın da tasvibini almayı İhmal etmemiş ve geçen hafta Dulles'la konuşarak işi sağlama bağlamıştır.

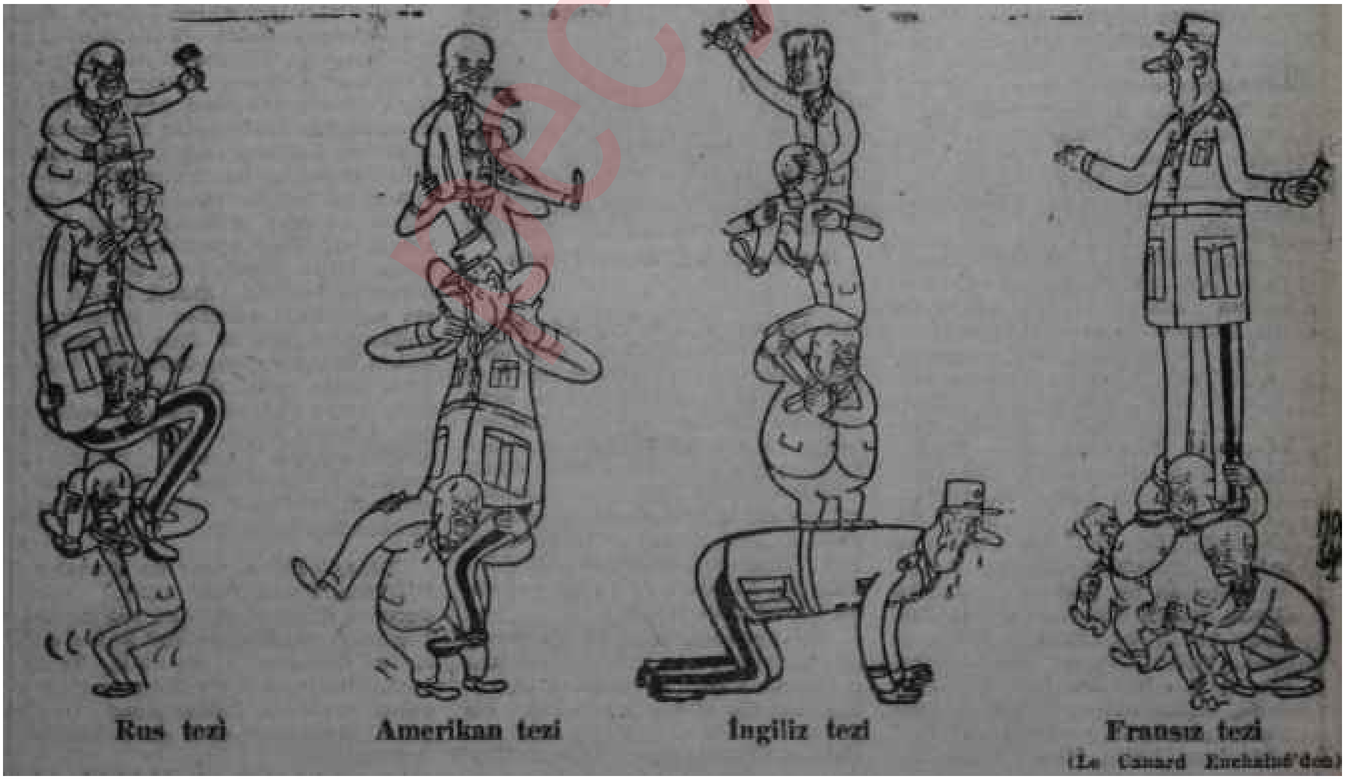
Almanya

Zirvenin yolu

Seyahat rekoru bakımından Fatin Rüştü Zorluyu bile geride bırakan John Foster Dulles. Londra ve Paristen sonra Bonn'a hareket etmeden önce bir dispansere gidip karısıyla birlikte çiçek aşısı yaptım.

Halbuki Dulles'ın Almanyaya gitmeden önce yaptırması gereken başka bir aşı daha vardı ki, o da tenkidlere muafiyet aşısıydı. Hakikaten, Alman gazeteleri ve halk efkarı, memleketin birleştirilmesi mevzuunda Dulles'ın geçenlerde söylediği bazı sözleri hiç beğenmemişti. Amerikan Dışişleri Bakanının, birleşme meselesinde serbest seçimlerden başka usûllerin de mevcut olduğunu söylediği günden beri henüz bir ay geçmemiştir. Gerçi o zamandan beti.

ZİRVE TOPLANTISI İÇİN DÖRT TEZ

(Le Canard Enchainé'den)

Dulles Almanları yatıştırmak için **hayli gayret** sarfetmistlr **ama, gene da** mevcut **kırgınlığı** giderememiştir.

Aslına bakılırsa, bu meselede Dulles'ın **pek.** büyük bir kabahati yoktur. İhtiyar dışişleri bakanının Ruslara karsı eskisi kadar **sert** davranamamasının sebebi. İngiliz ve Fransız hükümetlerinden gördüğü tepki.. olmuştur. Bilhassa Fransa, -Almanyanın parçalanmış olarak kalfası kendi isine geldik halde-iktisadi durumu ve Müşterek Pazar siyaseti dolayısıyla son zamanlarda Adenauer'ı açıkça desteklemeğe başlamıştır.

Sovyetlerin devamlı baskıları ve müttefiklerin **ısrarları** kargısında, Almanya meselesini görüşmek Üzere dörtlü veya beşli bir konferans toplamanın artık kaçınılmaz bir hâl aldığını Dulles da anlamıştır. Nitekim, Sovyetlerin **son** notasına cevap hazırlamak için Amerika, İngiltere, Fransa ve Almanya arasında dörtlü temaslara girişilmiş, herşeyden önce Batılılar arasında müşterek bir fikir cephesi kurulmasına çalışılmıştır. Şimdiki hâlde, bu cephe henüz teşekkül etmiş değildir. Hattâ, Washington'daki İngiliz Büyükelçisinin bu hafta ortasında verdiği bir beyanattan anlaşıldığına göre, Berlin meselesinde İngiltere ile Amerika arasında hâlâ fikir ayrılıkları mevcuttur. Fakat fikir birliğine varılır yarılmaz. Rusyanın da iştirakiyle bîr konferans toplanması için teşebbüse geçileceği muhakkaktır. Belki de, dışişleri bakanlarının aktılâcaklan böyle bir konferanstan Önce, üçler veya dörtler arasında bir zirve toplantısı yapılması mümkün olabilecektir.

Birmanya

Kafesteki bülbüller

Bu haftanın başında, Pazartesi günü, Birmanya parlâmentosu tekrar açılıp da çalışmalarına başladığı zaman, dinleyici localarında bulunanlar garip bir manzarayla karşılaştılar. , Mebuslardan dokuzu toplantı salonuna polis nezaretinde getirilmişler, müzakereler sona erdikten sonra da yine polis nezaretinde hapishaneye sevkedilmişlerdi..

Kesiş U Nu'dan hükümet işlerini devralan General Ne Win, millete verdiği sözü tutmak istemekte ve genel seçimleri nisan ayında yapmağa hazırlanmaktadır. Ancak, millete verilen söz, sadece seçim yapmaktan ibaret değildir. Ne Win. Birmanyada asayişi tesis edeceğini, memleketteki huzursuzluğu ve iktisadî sıkıntıları da gidereceğini vaadetmiştir. Tabii, huzuru temin etmek için mevcut yolların en kestirmesi**ne** sapılmış, memlekette hükümetin canım sıkan ne kadar adam varsa hepsi hapse tıkılmıştır. Böyle bir köklü temizlik hareketi Birmanya yi nisbî bir sükûna kavuşturmuştur ama. General Hazretlerinin demokrasi vaadini de boşa çıkarmıştır.

Hapishaneler muhaliflerle doluyken demokrasiden bahsetmenin ve serbest saçimlere girmenin abesliğini gören hükümet başkanı, bu haftadan itibaren âlicenaplığını ve demokrasi anlayışının genişliğini göstermeğe karar vermiştir. Bundan sonra hapishanelerde bulunan mebusların da parlâmento celselerine iştirakleri sağlanacak, böylece söz hürriyetinin herşeyden üstün tutulduğu halka gösterilecektir.

Milletvekili dokunulmazlığı mevzuunda Birmanyalı Ne "Win'in bulduğu bu ortalama yol, başka memleketlerdeki diktatörler tarafından da dikkatle takip edilmektedir. Hele diktatorlükle demokrasi arasında ortalama bir yol arayanlar, bu misalde istifade edilecek çok taraf bulmuşlardır. Yeni , usûl dokunulmazlık sayesinde milletvekillerinin söz hakkı mahfuz tutulmaktadır, fakat re*jim* aleyhinde faaliyette bulunanların, hükümeti aşırı şekilde tenkid. edenlerin cezasız kalmaları da önlenmektedir. Parlâmento , dışındaki hayatı kafeste geçirmek korkusu bir çok bülbülün sesim kesmeğe kâfi gelmektedir.

General Kasım

Biraderini asmaya kıyamadı

Irak

Kasımın sağı solu

I raktaki Abdülkerim Kasım kabinesinden istifa eden bakan sayısının bu hafta başında altıya yükselmesi, bütün dünyanın dikkatini tele rar o memleketteki ihtilâl rejimi..Üzerine çekti. Kabinedeki çözülme önce dört bakanın istifasıyla başlamıştı. Bunlar, Sağlık Bakanı Salih Mahmud, Ulaştırma Bakanı Baba Alî, Dışişleri Bakanı Abdülcebbar Cömert ve İçtimai İşler Bakanı Albay Naci Talep idi. Dört bakanın istifasıyla alâkalı tefsirler henüz tamamlanmamıştı ki, diğer iki bakanın da istifa ettikleri duyuldu. Müstafiler listesine en Jiofi katılanlar Milli İstikamet Bakam Sâdık Sansal ve Devlet Bakanı Füâd Rikâbidir.Ayrıca, Milli Hâkimiyet Konseyi azası Şeyh Muhammed Mehdi Kubba da bu hafta ortasında istifa etmiştir.

Nasırla birleşmekte acele ettigi için "Biraderim Arif' i kısa zamanda sâf dışı bırakan Abdülkerim Kasım, o zamandan beri hayli tereddütlü bir politika takip etmektedir. Bir ara, Nasırlılara karşı açıkça cephe alması. Iraktaki Kürtleri ve solcu unsurları teşvik etmiş memleketteki komünistler, yavaş yavaş nüfus: sahibi olmağa başlamışlardı. Yağmurdan kaçarken doluya tutulduğunu gören ünifonnalı diktatör, bu defa Kahire ile tekrar iyi münasebet -ler kurmak yokuna gitmiş, Iraktaki komünistlere de biraz sert davranmıştı. Fakat, son istifa eden bakanların hareket tarzlarından, da kolay ca anlaşılacağı gibi Abdülkerim Kasım, komünist aleyhtarı siyasetini milliyetçilerin hoşuna gidecek şekilde yürütememiştlr. Sadık Şansal ve Fuad Rikabî milliyetçilikleriyle tanınan siyasetçiler olduklarına, göre, bunların Generalle anlaşamamış bulunmaları ancak bu şekilde tefsir edilebilir. Birbirini takip eden bu iki istifa dalgası, çok şeyler vaat ederek Irakın başına gelen adamın şimdilik tereddütler içinde yüzdüğünü göstermektedir. Ayrıca, sola doğru açıkça bir kayma olduğuna hükmedenler de eksik değildir.

Bu siyaset karşısında Arap dünyasının ne derece sabırsızlandığı geçen hafta Kalürede toplanan Asya - Afrika Gençlik Konferansı sırasında belli oldu;, Irak delegesi olarak konuşan Bağdat Üniversitesi profesörlerinden İsmail El Bostani, Nasırın adını ağzına alır almaz toplantı Balonunda muazzam bir uğultu koptu. Arap delegeler, "yaşasın Nasır, yaşasın Arap Milleti" diye bağırıyorlar, Iralan Birleşik Arap Cumhuriyetine katılması için artık vaktin geldiğini söylüyorlardı. Abdülkerim Kasımın aylardan beri gösterdiği kararsızlık, Kahiredeki toplantıda en çok tenkid edilen noktalardan birini teşkil etti.

Guatemala

Diktatörün karısı

Orta Amerikadaki küçük diktatörlüklerden Guatemalanın Cumhurbaşkanı Senyor Miguel Ydigoras, geçen hafta sonunda karisinin yüzüne bakamaz hale gelmişti. Memleketi kendi çiftliği gibi idare, eden diktatör hazretleri, son zamanlarda, eski Arjântin Cumhurbâşkanı Perona benzemek hevesine kapılmış ve Guatemala için yeni bir Evite Peron yaratabileceğini zannetmişti. İşe hayir cemiyetlerinden başlayan Julia Quinonez de Ydigoras, yavaş

yavaş devletin bütün faaliyetlerine burnunu solabilecek kadar kuvvetlenmişti. Küçük diktatör, zemini bu şekilde hazırladıktan sonra nihayet son adımı da atmış, sevgili karısını Guatemala, hükümetinin Eğitim Bakanlığına tâyin edivermişti.

Fakat, Güney ve Orta Amerika devletlerinde bile herşeyln bir haddi vardı. Mutfak islerinden maarif iğlerine sıçrayan güzel Julia'nın tayini Guatemalayı karıştırmağa kâfi geldi. Muhtelif derecelerdeki mekteplerde bulunan bin kadar öğretmen, diktatörün bu saçma kararım protesto için grev ilân ettiler. İş bununla kalsa, kahraman Guatemala ordusu âsilerin hakkından kolayca gelebilirdi. Halbuki, grev hareketi yalnız öğretmenlere münhasır kalmamış, sekiz bin küsur mektep talebesi de tâyin kararı değiştirilinceye kadar derslere girmeyeceklerini bildirmişlerdi. Miguel Ydigoras böyle bir kapris yüzünden memleketi ihtilâle sürükleyecek derecede de aptal değildi. Kendi koltuğunu sağlama bulamak için karısını azletmekten çekinmedi. Küçük diktatör, cumhurbaşkanlığı makamında kaldığı müddetçe devlet kasalarının anahtarlarını elinde bulunduracağını ve böylece karısını başka yollardan da tatmin edebileceğini unutmamıştı.

A B. D.

Avcıların konuşması

Geçen haftanın sonunda, Washington 'daki meşhur Arlington Mezarlığında çok hazin bir merasim cereyan etmekteydi. Amerikan Hava Kuvvetlerine mensup generaller, bandolar ve ihtiram kıtaları hep oradaydı. Kırkdokuz yıldızlı bayrağa sarılı iki tabut, dokunaklı borazan sesleri arasında mezarlara indirildi. Tabutlar iki Amerikan havacısına aitti ama, havacıların hüviyetleri tesbit edilememişti. Geçen Eylül ayında Sovyetler tarafından iade edilen' ve Ermenistan topraklarında bulundukları söylenen altı cesetten dördünün hüviyetleri o zaman tesbit edilmiş ve bunlar gömülmüştü. Fakat, geriye kalan ikisinin kim olduklarını bulmak -yapılan bütün araştırmalara ve karşılaştırmalara rağmen- mümkün olmamıştı.. Nihayet, her iki cesedin de meçhul asker olarak gömülmelerine karar verildi.

Washington'daki hazin merasim, 13 Eylül 1958 tarihinde başlayan bir hâdisenin son perdesini teşkil ediyordu. O tarihte, Amerikan Hava Kuvvetlerine * mensup C. 130 sayılı . nakliye uçağı, Türk-Sovyet sının civarında yolunu şaşırmış ve on yedi kişilik Mürettebatıyla kaybolmuştu. Ruslar, uçağın Ermenistan topraklarına düştüğünü söylemişler ve sadece altı kişinin cesedini iade etmişlerdi. Diğer onbir kişi hakkında yapılan bütün müracaatlar cevapsız kalmıştı. Sovyet makamlari, uçağın bir kazaya kurban gittiğini ve onbir kişinin de bu kaza sonunda yanıp yok olduklarını iddia etmekteydiler.

Halbuki, Amerikan makamlarına göre, hikâye bambaşkaydı. Amerikan telsiz istasyonları tarafından Türkiyede yapılan çalışmalarla alâkalı olarak bir keşli uçuşuna çıkan uçak, yolunu şaşırıp Aras nehrinin ötesine geçince, Sovyet jetlerinin hücumuna uğramıştı. Uçak mürettebatından geriyle kalan onbir kişinin bu hücum sırasında yaralanmış olmaları ve hâlen Sovyetlerin elinde esir olarak bulunmaları pekala mümkündü. Belki de hepsi ölmüştü, fakat cesetlerdeki kurşun yaralarının kendi aleyhlerine delil teşkil etmesinden çekinen Sovyetler, bunları iadeye bir türlü yanaşmıyorlardı.

Amerikan Hava Kuvvetleri kumandanlığı, bu hücum iddiasını ispat etmek için. gecen hafta, gayet alâka çekici ifşaatta bulundu. Gazeteciler, kendilerine dinletilen bir ses şeridi vasıtasıyla Sovyet avcıları arasındaki konuşmaları duymak imkânını buldular,

Syngman Rhee

Şarklının da şarklısı bir kurnaz!

İhtarsız hücum

Türk - Sovyet hududundaki dinleme istasyonları tarafından zaptolunan konuşmalar beş Sovyet avcı uçağı arasında, cereyan etmişti. Birbirleriyle muhabere ederken 577, 582, 583, 201 ve 218 numaralarını kullanan bu jetler. Amerikan uçağını görür görmez üzerine hücum etmişler ve hiçbir ihtarda bulunmaksızın ateş açmışlardı. Ses alma cihazları, Sovyet pilotlarından birinin şu sözlerini gayet vazıh bir şekilde nakletmekteydi: "Dört motorlu bir Amerikan uçağı gördüm. Büyük bir nakliye uçağı. Hemen hücum ediyorum. Siz de beni takip edin!" Bir başka pilot da şöyle diyordu: " Amerikalıları kıskıvrak yakaladık. E3limizden kaçamazlar. işte şimdi uçak yanmağa bağladı. Düşüyor."

Ermenistan hududuna sıralanan dinleme istasyonları, Sovyet uçakları tarafından kullanılan muhtelif telsiz frekanslarına göre açık bırakılmakta ve böylece hududun gerisindeki konuşmalar dinlenmekteydi. Amerikan uçağına karşı girişilen hücumun hikâyesi de Türkiyedeki bu telsiz dinleme cihazlarından biri sayesinde tesadüfen zaptedilmişti.

Güney Kore

Koltuk sefası

Güney Kore Anayasasında bazı demokratik değişiklikler yapılacağını duyup da diktatör Syngrnan Rhee'ye yol göründüğünü zannedenler, geçen hafta tekrar hayal kırıklığına uğradılar. Son zamanlarda, muhalefetteki Demokratlar ile - iktidardaki Liberaller arasındaki münasebetlerin hayli gerginleştiğini sezen bazı Güney Koreli siyasetçiler, her iki partinin görüşlerini uzlaştıracak bir takım anayasa değişikliklerinden bahsetmeğe başlamışlardı. Cumhurbaşkanı Syngrnan Rhee'nin gazetecilere verdiği beyanat, böyle bir iyimserliğe kapılmak için vaktin henüz Çok erken olduğunu göstermiştir. İktidarın nimetlerine artık iyice alışan ihtiyar kurt koltuğunu kolay kolay terketmek niyetinde, değildir.'

Bütün diktatörlerin yaptığı gibi, Syngrnan Rhee de. hep halk iradesinden ve halkın desteğinden bahsetmektedir. Cumhurbaşkanına göre, Kore halkı memlekette istikrarsızlık ve siyasi karışıklık istememektedir. Milletin bütün arzusu, Amerikan yardımı sayesinde güç belâ yürütülen kalkınma hareketlerinin daha da hızlandırılması ve refah seviyesinin bir an önce yükseltilmesidir. Şu hâlde, bu kalkınmayı yavaşlatacak ve memlekette kısır siyaset münakaşalarına yol açacak olan heg türlü anayasa değişikliği halkın iradesine aykırıdır.

Tabii, ihtiyar kurdun bu muhakeme tarzı karşısında akan sular durmaktadır. Zaten Güney Korede artık kimsenin ses çıkaracak hâli kalmamıştır. Başkan tarafından Meclise zorla kabul ettirilen "dahili emniyet kanunu" ndan sonra, her türlü tenkidin vatan ihaneti diye damgalandırılması çok kolaylaşmıştır. Arkasını polis kanunlarına dayayan Syngrnan Rhee, simdi de hürriyetten", demokrasiden, bahsetmeğe başlamıştır. Yine gazetecilere verdiği başka bir beyanattan anlaşıldığına göre. Cumhurbaşkanı, yeni kanunların vatandaş hürriyetlerini kısmaması için gerekli tedbirleri almakta kusur etmemiştir! Kanunların tatbikatında nazik davranılması, kimsenin incitilmemesi hususunda polis kuvvetlerine talimat verilmiştir. Güney Koreliler, kadife eldivenli diktatörün gösterdiği yoldan gittikleri müddetçe, emniyet kuvvetlerinden iyi muamele göreceklerdir.

T I B

Hastalıklar

Az bilinen bir isim

Çocuk hastalıklarını öğreten bilgi bölümüne Pediyatri, gençlerin özel hastalıklarım etüt edene Efebiyatri, ihtiyarlık çağlarının hastalıklariyle uğraşan bilgi dalına da Jeriyatri (Gériatrie) denir. Bunlardan birincisi çok eski zamanlardan beri gelişen bir şube olduğu halde ikincisi ve bilhassa Jeriyatri son yıllarda ele alınmış ve ilerlemeye başlamıştır. Yalnız hayatın ihtiyarlık dönemine has hastalıklarla değil, normal ihtiyarlama olayının kompleks mekanizmasını aydınlatma işiyle de Jeriyatri meşgul olur. İhtiyarlama kelimesinin içinde ruh ve beden ikisi, birden bir toplam olarak gözönüne alınmalıdır. Bazıları sanırlar ki, Jeriyatri sadece malûl bir ihtiyara yapılacak ihtimamı öğretir. Böyle bir düşünüş dar ve sınırlı kalmağa mahkûmdur ve Jeriyatrik tedaviyi basit palyatif tedbirler sırasına indirir. Jeriyatrik hekimlik bütün ihtisas dallarım da ihtiva ettiği halde kendisi ayrı bir ihtisas sayılamaz. Daha ziyade ihtiyarlama sırasında kadında ve erkekte vukua gelen değişiklikleri tanımağa, öğrenmeğe ve anlamaya çalışan bir görüş tarzıdır. Bunun için Jeriyatri kelimesi yerine Jeriyatrik hekimlik terimini kullanmak daha doğrudur.

İhtiyarlık şahsın dokularında, faaliyetinde, fonksiyon kapasitesinde, hemostaz olaylarında, besi durumunda, immünolojik kabiliyetlerinde, ruhi ve entellektüel faaliyetlerinde özel değişiklikler yapar. Jeriyatri bu bakımdan Pediyatriye benzer. Çocuk hekimliği de yeni doğmuşu ve çocuğu büsbütün başka bir mevcut olarak gözönüne alır. Onu küçük bir adam gibi mütalâa etmez. Yaşına göre özellikleri olan bir varlık gibi düşünür. İnsan ihtiyarlar. Fakat ihtiyar, artık gençliğindeki kimse değildir. Jeriyatrik hekimlik; Jeröntoloji dediğimiz geniş ilmin bir parçasıdır. Jeröntoloji; ihtiyarlığın bütün durumlarını, ihtiyarın sosyal, biyolojik, fizik bakımdan bütün değişikliklerini, ihtiyarlığın sosyal cephelerini, antropolojik, kültürel, ekonomik yönlerini ve bu yüzden halkta vukua gelecek strüktür değişikliklerini etüt eder.

İhtiyarları unutmayalım

Pratik bakımdan Jerontoloji üç kısma ayrılır: 1) Jeriyatrik hekimlik. Normal ihtiyarlığın fizik, fiziyolojik, besinsel, entellektüel, psişik ve hormonal durumlarım tetkik eder. 2) İhtiyarlığın biyolojisi. 3) Jeröntoloji Sosyal. Antropolojik, filojemk. ekonomik, kültürel, politik bakımlardan sosyal bir vasattaki ihtiyarlama olayını inceler. Bu üç bölüm teorik ve pratik bakımlardan bir birleriyle çok ilgilidir. Mesela, ihtiyarlığın biyolojisi üzerindeki bilgilerimiz arttıkça Jerijatrik hekimlik klinikte daha faydalı bir duruma gelecektir. Yerle gök arasında; kadın, erkek tecrit edilmiş bir halde değillerdir. Bunlar da aynı cemiyetin içinde yaşayan varlıklardır. O halde bunların durumlarınında sosyal jeröntoloji bakımından tetkiki gerektir.

İstatistikler diyor ki...

Jeriyatrik hekimliğe gösterilen ilgi henüz yenidir. Eskiden de ihtiyarlar vardı. Fakat devrimizde uzuıı yaşama ortalamasının hayret uyandıracak derecede artmış olmasi Jeriyatri konularını ön plâna aldı ve ürjan hale getirdi. Tarihten öğrendiğimize göre, Romalılar zamanında doğumdan sonra ortalama yaşamak ihtimali 23 yaşına kadardı. 20 yüz yıl sonra 1900 de Amerikada takriben bu ihtimal 47 yıldı. Bugün ise bu ihtimal erkeklerde 66.6 yıla, kadınlarda ise 72 yıla yükselmiş bulunmaktadır. Bu da takriben her yarım asırda 20 yıl kadar ömür uzaması demektir. Bu artış kısmen çocuk ölümünün esaslı şekilde azalmış olmasına bağlıdır. 1900 de bir çok memleketlerde' halkın ancak % 17 si 45 yaşına veya daha ileri yaşlara ulaşabiliyordu. 1950 de bu miktar % 28.4 de yükseldi. Şu halde 1980 e doğru halkla % 40 ı 45 yaşına ulaşacak veya bu yaşı aşacak demektir. Aynı şekilde 65 yaşına ulaşmış veya bu sınırı aşmış olanlar 1900 de Amerikada halkın ancak % 4.1 ni teşkil ediyordu. Bugün ise halkın % 8.4 dü bu yaşa varmış veya bu yaşı geçmiş bulunmaktadır. 1980 de belki de % 15 Amerikalı bu bahtiyarlığa erecektir. Bugün Amerikada 18- 19 milyon kadar 60 yaşında veya 60 dan yukarı insan yaşamaktadır. Bu da gösteriyor ki, 20 nci yüz yıl ve bundan ötesi ihtiyatların olacaktır. Gençler meydanlarda istedikleri kadar hula hoop çevirsinler.. Yalnız ömür uzunluğunun bu artışı maalesef her zaman tam bir sıhhat içinde ve tam bir çalışma kapasitesiyle vukua gelmemektedir. Uzun bir ömür yaşanabiliyor, fakat bu gençlikteki dinamizm içinde olmuyor. Çok az kimse, uzun yaşama saadetine tam bir sıhhat içinde ve malûl kalmadan ulaşabiliyor. Çoğu yaşlılar ise ölmeden malûl, hastalıklı bir hal alıyorlar. Nisbî-bir iktidarsızlık içinde, hasta, alil bir çok insanın yaşamasını temin etmekle, gittikçe artan bir düşkünler yükü taşınmak zorunda kalınıyor. Jeriyatrik hekimliğin başlıca meseleleri de, bir yandan ihtiyarlamanın ve yaslıların özelliklerini, bir yandan da ihtiyarlıkta çok görülen başlıca müzmin hastalıkların karakteristiklerini tetkik etmek oluyor.

Bir ihtiyar

İhtiyarlık da bir hastalık mı?

İhtiyaride hastalık mıdır?

İhtiyarlık canlı varlığın dokularında, metabolizmasında, biyoşimik dengesinde, immünite, beslenme ve fonksiyon mekanizmalarında, stress'lere cevap verme yeteneğinde, entellektüel ve psişik durumlarında değişikler yapıyor. Burada bütün bu ihtiyarlığa mahsus olayları incelemek mümkün değildir. Klinik olarak en önemlilerine kısaca işaret edilecektir.

İhtiyarlık stress'lere mukavemeti kırar. Tabiatı ne olursa olsun bir leziyona bedenin verdiği cevap ihtiyarlarda gençlere nazaran daha yavaş, daha kudretsiz ve daha başarısızdır. Bunun için de çok zaman en ağır hastalıkların en önemli belirtileri silik ve sönük geçer. Çünkü bu belirtiler doğrudan doğruya hastalığın kendi yaptığı şeyler değildir. Tersine olarak hastalığa mukavemet için çırpınan organizmanın yarattığı olaylardır. Hararet, ağrı, öksürük, adale mukavemeti, ihtiyarlarda geniş leziyonlar bulunduğu zaman bile o kadar sönük ve o kadar silik bulunur ki hekim, ihtiyarın bir ağır pnömöni veya apandisit geçirttiğinin çok zaman farkına bile varamaz. O halde zavallı ihtiyar hekimin dikkat ve ihtimamından mahrum kalacak demektir.

Bir yandan da ihtiyarın stress'lere mukavemeti düşmüştür. Yaşlı kimseler aşırı hareket kurmaya (Dezidratasiyona) açlığa dayanamazlar. Her türlü değişikliğe karşı adaptasiyon kabiliyetleri azalmıştır, Orta yaşlılar tersine olarak uzun bir yaşamanın fizik ve psişik bütün travmalarına, itiyatlarına, kötü beslenmelerine, endokşikasiyonlarına, enfeksiyonlarına katlana katlana ve bunların açtık kapanmış sayısız islerini de taşıdıkları için yeniden

kendilerine yönelecek bu gibi olaylara gençler iyi dayanırlar. Orta yaşlılar, yaşamakta ilerledikçe bu hâtıralar yığılır. Bu hayat tecrübeleri şahıstan şahısa değişir. Karakterleri, süreleri, ağırlıkları, bıraktıkları izler daima değişiktir. Bunlar şahsın fonksiyon kapasitesinde gittikçe daha derin yaralar açarlar. Jeriyatrik hekimlikte Ehdividüalite şarttır. Her ihtiyarın sıhhati özel olarak değerlendirilecektir. Aksi takdirde tedavide muvaffak olmak imkânsızdır. Yaşlılar da enfeksiyonlara tutulurlar. Bunları çocuklukta geçirmiş olmaları bir şey ifade etmez. Çünkü kazandıkları muafiyet zamanla kayıp olur. Asıl dejeneratif denen hastalıklar ileri yaşların baş belasıdır. Bu hastalıklar gittikçe müzmin bir hal alırlar ve Jeriyatrik hekimliliğin başlıca meselesini teşkil ederler..

Gene İstatistikler diyor ki...

Bu hastalıkların önemini belirtmek için aşağıdaki istatistik bilgileride bütün ölümlerin % 53 ünü müzmin dejeneratif hastalıklar teşkil ettiği halde bugün bu nisbet % 85 e yükselmiştir. 1953 de kalb damar - hastalıkları ölümlerin % 52.3 ne sebep olmakta idi. Bunların da % 93.3 nü arteryoskleroz ve tansiyon hastalıkları teşkil ediyordu. Bugün de total mortalitenin hemen hemen ya--ısı % 48.8 i dolaşım sistemi hastalıklarından ileri gelmektedir. Mühim olan bu adetlerde değildir. Asıl mesele maluliyetin artmasındadır. Artrit, arteryoskleroz ve hipertansiyon gibi hastalıklar hemen insanı öldürmezler ama senelerce devam eden ve şahsın çalışma hayatım aksatan bir maluliyet bırakırlar. Bu hastalıkların sayısını gösteren adetler de aldatıcıdır. İstatistikler bu yüzden düşük gözüktür. Hakikatte bu hastalıklar daha aşikâr belirtiler vermeden ve teşhis edilmeden önce senelerce ilerlemekte devam ederler fakat istatistiklerde yer almazlar.

Bir tansiyon haftasından öbürüne etiyoloji faktörleri de değişir. Kiminde bir sebep kiminde başkası rol oynar. Bütün bu hastalıkların göze çarpan özellikleri sinsi başlamalarıdır. Hastalık tanınmadan önce yıllar geçer, gizli bir şekilde ilerler, durmaz, gelişir, terakki ve tekâmül eder. Görülüyor ki etiyolojisi belli olmayan, sinsi başlayan, gizli ilerleyen müterekki seyir eden ihtiyarlık hastalıklarında jeriyâtrinin bir tedavi sistemi kurabilmesi hayli zor bir iştir, bir yandan da bu hastalıkların çoğu tamamen tedavi edilecek ve geçirilecek şeyler degillerdir. Ancak ilerlemelerine engel olmak, gîdişlerini durdurmak, hastayı rahat ettirmek mümkündür. O halde jeriyatride yardım hakiki manasiyle bir tedavi değildir. Palyatif tedbirlerden îbaret hastalıkla maluliyet ve ölüm arasındaki zaman seresini uzatacak çârelerden ibarettir.

Dr. E. -E.

K İ T A P L A R

Hayim Nahman Bialik

Yıldızlar bazan da yanmaz

Yıldızlar Yanar Söner

(Hayim - Nahman Bialık'ın şiirleri. Çeviren Said Maden. Yenilik yayılari 26. Yenilik basımevi ,İstanbul. 48 sayfa)

Hayim Nahman Bialik, memleketimizde hemen adı hiç bilinmeyen bir şair. Aslen musevi. 1873 de Polonyada doğmuş. Bir bakıma harika bir çocuk olan Hayim Nahman daha onbir yaşındayken devrîn büyük filozof ve din adamlarının eserlerini okumağa başlamış ,yirmi yaşındayken şiirleri ile şöhret yapmıştır. 1903 yılında Rusyada yapılan yahudi katliamından dehşete düşen Hayim Rahman bu mevzuda pek çok şiir kaleme almıştır. 1924' de İsraile yerleşen şair ,orada sanatının evci balasınâ yükselmiş. şöhreti bütün dünyâya yâyılmıştır. İngilizce, frahsızcâ, almanca ve rusça ile İtalyancaya çevrilmiş olan şiirleri vardır. Hayim - Nahman 1934 yılında tedavi ölmak üzere gittiği Viyânada ölmüştür.

İbrani edebiyatı üzerinde de çalışmalar yapan Hayim - Nahman bu edebiyatı ve dili sadece alimlerin -hem de meraklı âlimlerin- uğraştığı' bir mevzu olmaktan çıkarımış, halka mâl etmiştir.

Bîlhassa şiir tercümelerindeki başarısı ile tanınmış olan Said Maden tarafından Hayim - Nahman'ın dilimize onbeş şiiri çevrilmiş.' Yenilik yayınları arasında "Yıldızlar Yanar Söner", adı altında yayınlanan kitap zarif bir kapak içindedir.

Hayim - Nahman'ın memleketimizde de tanınması bakımından son derece faydalı olan bu kitap, üzerinde dikkatle durulmağa değer kıratta bir eserdir.

Otlakçı

(Memduh Şevket, Esendalın hikâyeleri, Dost yayınları , Seçme Dünya Hikâyeleri dizisi I, Işık matbaası, Ankara 1959, 190 sayfa 600 kuruş)

Memduh Şevket Esendal adı, edebiyat dünyamızda daha ziyade Hikâyeler ve Dost mecmualarında tanıtılmış bir ad. 1920 ve sonraki yıllarda edebiyat dünyamızda bu isimde bir yazar bilinmez. Onun yerine M. Ş. E. rumuzuyla yasalar yazan bir insan vardır. C. H. P. devrinin an büyük siyasi mevkilerinde bulunmuş, hattâ bir ara C. H, P. Genel Sekreterliği yapmış bir Memduh Şevket Esendal vardır ama, öyle hikâye yazdığının roman yazdığının şayi olmasını istemeyen son. derece ciddi, son derece sempatik bjr siyaset adamı. M Ş. E. işte bu politikacının edebiyat âleminde kullandığı adıdır. Memduh Şevketin hikâye ve romanlarında adını kullanmaması sanatı küçümsediğinden, hikayeci, veya romancı diye tanınmayı ağ;r bulduğundan değildir. Aslında Memduh Şevket sanata candan gönül bağlamış bir insandır, Eserleri de bu gönül bağlâmanın en güzel örnekleri .Ne var ki Memduh Şevket, sanatla siyasetin bir isim altında toplanmasından hoşlanmaz. Bunun için de eserlerini -edebî eserlerini- M.Ş.E. rumuzuyla yayınlamıştır.

Dost yayınları arasında Otlakçı adıyla yayınlanan 25 hikâyelik cilt, bu cildin devamı olan "Mendil Altında" adlı ciltteki hikâyelerle beraber bundan yıllarca önce "Hikâyeler I ve II" adıyla gene iki cilt olarak yayınlanmıştı. Ancak M. Ş. E. rumuzuyla yayınlanan bu kitap. lar bugün artık bullmak mümkün değildir. İşte Dost, yayınevi ,Türk edebiyatı üzerindek tesirleri pek geniş olan yazarın hjkiyelerini yeniden yayınlamakla gerçekten son derece yerinde bir iş yapmış oluyor.

Memduh Şevket Esendalın hikâyeleri okunduğunda, bundan yıllarca önce yazılmış hikayeler olduğuna inanmak kabil olmaz. Memduh Şevket, hiç değîlse bundan otuz yıl önce,sanki bugün yazılmış kadar insanı yadırgatmayan hikâyeleri yazmıştır. Daha önce gene Dost yayınları arasında yayınlan "Ayaşlı ve Kiracıları" adlı romanda da aynı havayı bulmak, kabildir. Ömer Seyfettin ileSabahattin Ali nesli arasında bir köprü olan Memduh Şevketin hikâyeleri okunmağa değer.

AKİS'in Yazı Müsabakası

"Milletlerin İktisadi Kalkınması Niçin Hürriyet içinde Olmalıdır"

-XII-

Necdet ERDEMİR

Bir milletin iktisadi kalkınması-bolluğa ve refaha kavuşmasıdır. Bu kalkınmada, bilim, ihtisas ve yatırım en büyük tesirlerdir. Bir çok milletler, tarihte ve zamanımızda, iktisadi kalkınmalar yapmış ve başarmışlardır. Her hangi bir iktisadi kalkınma üç safhada tetkik edilebilir.

1 — İktisadi kalkınmaya hazırlık safhası:

Bu safha, bilim, ihtisas sahibi kişilerin, bir araya gelerek, öncelikler, imkânlar, neticeler düşünülerek, çalışmaları münakaşa etmeleri, bunlara göre bir plan hazırlamalarıdır. Kalkınmanın temeli, yatırımların sağlanması işi de, şartlar ve ödemeler düşünülerek, bu safhada tebellür eder. Hazırlık safhasına bir plân safhası da denilebilir.

Plânların hazırlanması , hürriyet içindeki milletlerde, az hatalı, daha çok hakikate yakın tecelli eder. Yatırımlara, milletçe, iştirak için çabalar görülür.

Diktatorya rejiminde, sözün bite, diktatörden başka, herkesin ağzından, miskalle çıktığı düşünülürse, hazırlık safhasında, eksiklikler, hissi yanılmalar olacağı şüphesizdir. Milletin, kendi çıkar ve emniyetini düşünerek, yatırımlara iştirak etmek istememesi, zor karsısında ette bile, bunun kifayetsiz ve gönülsüz olacağı tabiidir.

İstisnai olarak, cezbe halinde olmayan, bazı diktatörlerin, bilim ve ihtisasa , değer verip, onları korkusuzca konuşturarak, bu safhayı- hatasız olarak plânladıkları, tarihte müşahede edilmiştir.

2 — İktisadi kalkınmanın icra safhası:

İcrayı, hürriyet içindeki milletler, bilim ve ihtisasın yanında, hukuka ve millete de ayni değeri verdiklerinden ve plân safhasından inhiraf etmek istemediklerinden, ağır bir tempo ile ve zorlukla başarırlar. Sıkıntılar hiç. bir ayrılık yapılmadan, toptan çekilir. Neticede bütün millete, pay düşer.

Diktatoryada icra. daha kolay İve süratli olabilir. Plânlar, diktatörün isteği ile değişikliğe uğratılarak, kalkınmanın gecikmesi, müşkülleşmesi ve daha cok sıkıntılar çekilmesi, neticenin hayali ile pek ehemmiyetli görülmez. Hukuk ve millet zedelenir. Zafer nimetleri ve şanı ile diktatöre mal edilir.

Diktatorya rejimleri, İktisadi kalkınmayı nadiren icra etmek isterler ve isteseler'de nadiren başarabilirler.

3 — İktisadi kalkınmanın netice safhası:

İktisadi kalkınmanın İcrası bir tip,' nimet ve meyvaları toplanırken, bundan bütün milletin faydalanması tabiidir. Uzun zamanlar ve yıllar, sıkıntı çeken, gücünden fazla çalışan, yorulan ve yıpranan milletin müreffeh olması 'hakkıdır.

Hürriyet rejimlerinde, millet iktisadi kalkınmanın nimetlerinden, nasibini alır, ferahlar. Diktatorya rejimlerinde, her şey gibi, iktisadi kalkınmanın -meyva ve nimetleri, diktatörün gözlerinde, dudaklarında, parmak uçlarında teraküm eder. Bunların millete düsen payı, adaletle değil, diktatörün arzusu ile olacağı katidir.

Bütün bunlardan, her iki rejimdeki, iktisadi kalkınmanın safhalarında belirtilmeğe çalışılan faktörlerden başka, iktisadi kalkınmayı başaran diktatör, başarının verdiği serbesti ve etrafının dalkavukluğu ile artık kendisini dev aynasında görmeğe başlayacaktır. Evvelce, mantık, ve bilimle bağdaştırdığı fikir ve düşünceleri birden değişecektir. Bir şeyler, daha mühim şeyler yapmak isteyecektir. İktisadi kalkınmayı başaran, diktatör, değerlidir. Tarihin hiç bir devrinde değerli ve zengin olan diktatörün boş durduğu görülmemiştir. Diktatör ne mi yapacaktır? Hitler ne yaptıysa, Bonaparte ne yaptıysa, Mussolini ne yaptıysa, onların yaptıklarını yapacaktır. Artık ona Hitler, Bonaparte, Mussolini, küçük çocuklar gibi ve cahiller gibi gözükecektir.

1918 - 1939 Almanyası, diktatorya rejiminde iktisadi bir kalkınma örneğidir. Hatıralarımızı yoklar, gözlerimizi kaparsak geniş yolların, fabrika bacalarının, keli adımlarının, izcilerin, bayrakların, marş söyleyen, gözleri pırıl pırd mesut ve mağrur Atman milletinin resmi geçidini canlandırabiliriz. Almanya dünyanın en büyük İktisadi kalkınmasını başarmış ve bunu bir diktatör yapmıştı. Ne oldu sonra? Ayni diktatör, büyüdü, büyüdü, büyüdü.. Bu mamur ülke, yine diktatörünün yüzünden yerle bir edildi. Alman milleti ana vatan topraklarını bile kaybetti. Parçalandı. En koyu sefalet ve perişanlık içinde neler neler çekmedi..

Cok hızlı bir iktisadi kalkınma -yi, hürriyetsizlik içinde tahakkuk ettiren Rusya, bu gün belki bütün dünya milletlerinden ileri. Bütün samimiyette inanılmalıdır ki Rusya, yarın Nazi Almanyası Akıbetine uğramaktan kurtulamayacaktır. Ve hürriyetsizlik içinde kıvranan Rus milleti, kimbilir, ne sefalet, meşakkat ve sıkıntılar çekecektir?

Hürriyet içinde iktisadi kalkınmayı başaran Amerika hürriyetinden vazgeçmediği cihetle, milyonların teinden, kendini sevk ve' idare edecek, meclisini ve başkanını seçtiği müddetçe zengin, mesut ve büyük olacaktır. Bu milleti hüsran beklemeyecektir. Zira bir diktatör, bir kişidir. O hiç bîr zaman milyonlarca insanın düşündüğü kadar iyi, adaleti kadar âdil, ilmi kadar ilim sahibi, sevk ve idaresinden daha mahir sevk ve idareci olamaz.

İktisadi kalkınmanın, hazırlık, icra' ve netice safhalarında belirtilen faktörler, mantığın çerçevesi iclne alındığında, milletlerin iktisadi kalkınmalarını hürriyet içinde yapmaları gerektiği anlaşılır. Belki bütün bd faktörlerde göz doldurmayablllr. O halde, kendini dev aynasında gören, mutlak bir şeyler yapmak isterken, vatanını parcalayacak, milletini inletecek, cezbe halinde bir diktatör yaratılmaması gerçeği de, milletlerin iktisadi kalkınmalarının hürriyet İçinde yapılması gerektiğinin, en büyük faktörü değil midir?

K A D I N

Moda

Kara kışın ortasında ilkbahar ve yaz modellerini teşhire başlayan sadece Parisli büyük terziler delil-- dir. İstanbulda tanınmış bir müessese yazlık kumaşlarını, emprime tafta ve koton satenleri, çeşitli yenilikleri teşhir etmek için Hiltonda vereceği galaya hazırlanırken, Beyoğlunun tanınmış terzilerinden cogu yaz hazırlıklarına girişmişlerdir. Bunlardan biri "İhsan ve Nüzhet"tir. Bundan takriben beş altı sene evvel, memleketimize "Cotes d'Azur" modasını getiren ve iklim dolayısı ile bize en çok uyan bu cazip, zarif ve pratik yaz modasının bizde tutunmasını sağlıyan bu iki sanatkar terzi yaz için çoktan çalışmaya başlamışlardır. Geçen haftanın sonunda Nuzhet hanıma atölyelerinde krokilerini çizerken. İhsan Çınar da kendisi ile konuşmaya gelen AKİS muhabirine izahat veriyordu. İhsan Çınar için şıklık herşeyden evvel umumî bir giyim bilgisine dayanan, öğrenilir bir şeydi. Yaz modasına ve bu senenin hatlarına geçmeden evvel, umumiyetle modadan, artık klasikleşmiş bir giyim bilgisinden bahsetmek daha yerinde olacaktı.

Kuru lâf mı ?

İhsan Çınar güldü.: "Korkarım., size söyliyeceklerim adeta köşelenmiş sözlerdir. Bunları herhangi bir kadın dergisinde defalarca okumuşsunuzdur," dedi.. Şıklık en başta sadeliktir deriz. Şık olmak için kucaklar dolusu para harcamak lazım değildir deriz, Avrupalı kadın bize nazaran giyimine bizden çok daha az para harcar, buna mukabil bizden çok daha şıktır deriz. Evet bunları Sık sık tekrar ederiz ama çoğu zaman, buna kendimiz de inanmayız. • Halbuki hakikat budur.

İhsan Çınar

Marifet parada değil

Temel kıyafetler

İyi k aliteli mal dünyanın her yerinde pahalıdır ve bir gardrobun temelini kurmak, elbette, bir para işidir. Fakat bu yavaş yavaş, aceleye gelmeden ve bilgi ile yapılırsa üstesinden gelmek mümkündür. İşte bundan sonra her sene yapılan ufak tefek ilâvelerle şıklığı devam etirmek hiç de zannedildiği gibi zor değildir. Bu sakilde hareket eden kadın daima her yere gidebilecek bir kıyafete sahiptir. Giyim deyince, bir kadının herşeyden evvel kendi gardrobunu düşünmesi lâzımdır. Bu kadının gü*zel* ve modası uzun seneler ğeçmiyecek bir mantosu, bir çok tayyörü, birkaç parça ağır ve kendi yaşadığı hayatın ihtiyâçlarını karşılıyaçak kıyafeti var mıdır? Eğer varsa, bir yeni mevsimde bu gardroba bazen tek bir küçük şapka, bir eşarp, bir çift eldiven ilâve ederek güzelleşmek, yenileşmek hattâ modayı takip etmek mümkün olacaktır. Avrupalı şık kadının meselâ kaşmirden veya deve tüyünden bir esaslı mantosu, şık ve zarif bir tayyörü, aksesuarla değişiveren çok sade bir iki kıyafeti vardır ve ne kadar zengin olursa olsun. bu temel kıyafetler mümkün mertebe klâsiğe kaçarak seçilmiştir. Böylece iyi seçilmiş ve anlıyan elden çıkmış bir kıyafet, moda ne kadar vefasız olursa olsun, sahibini yarı yolda bırakmıyacaktır. Şu halde klâsiğe kaçan birkaç ağır kıyafet bir gardırobun temeli demektir. Böyle bir temele dayanan kadın, diğerlerinden çok daha az para harcı yarak şık olabilecektir. Ancak bundan sonra, ufak tefek moda kaprislerine cevaz vardır. Yenilik, değişiklik daima cazip-tir. Bir kadın bundan tamamiyle vaz geçecek değildir. Ama modayı "tip",e "bütçe"ye, "zaman"a ve "zemin"e uydurmak şarttır. Bazan bir yeni aksesuar, bir çiçek, bir renk, bir yeni bas sekli bir klâsik gardroba tuzunu biberini vermeğe yeter. Bunun yanında, vücudu ve bütçesi müsait olan bir kadın, bir mevsimlik bir model elbiseye de pekâlâ sahip olabilir. Fantezi daima süs olarak düşünülmeli, hiçbir zaman esasın yerim k°.pnıamalıdır.

Görünüş

Elbise kadar mühim olan birşey de kadının görünüşü, hal' ve hareketleridir. Çok sade, düz elbiselerin dikişi nasıl daha zorsa, bunların giyimi de ayni şekilde cok*daha zordur. Bu elbiselere zarif ve ölçülü, ahenkii hareketlerle sekil verecek olan kadının kendisidir. Meselâ bugün çok sade bir Chanel modası herşeyden evvel kadının zarafetine dayanmaktadır. Çünkü bilindiği gibi, bu meşhur sanatkâr terzi modayı, kadın vücuduna suni şekiller veren kalıplardan kurtarmış ve ona kadın vücuduna göre şekil alan bir yumuşaklık vermiştir. Güzel elbise diktirmek kâfi değildir. Elbiseyi giymesini bilmek, onu yaşatmak ta şarttır. Ölçülü, zarif hareketleri küçük yaştan çocuklara öğretmek iyi olur. Biraz dikkatle her kadının ahenkli bir görünüşe sahip olması pekâlâ mümkündür.

Nüzhet Çınar

Cotes d'Azur'dan gelen hava

Yaz modası

Yaz gardrobu el bette ki biraz daha fazla fanteziye müsait ve hattâ muhtaçtır. Fakat bu, asla çabuk bozulan ucuza, gelip geçici kaprislere rağbetle olmaz. Bir memleketin yaz modası ilk önce o memleketin iklimi ile ilgilidir. Modanın merkezi Paristir. Sadelik içinde ihtişam, zerafet. hakikî sıklık hakikaten bu, memlekete hastır. Dünyanın her yerinde olduğu gibi bizde de modaya hâkim olan hatlar Paris hatlarıdır. Ancak bunun üzerinde oynamak, modayı memleketimize intibak ettirmek bahis konusudur. Yaz için bize en uy gun gelen modeller "Cotes d'Azur" modelleridir. Elbette yağmurlu ve sisli bir Londranın, bir Parisin şehir için hazırlanmış yazlık elbiselerini yazın bir renk cenneti olan güzel memleketimizin parlak güneşi altında giyemeyiz. Kadın yazda, güzel tabiatın bir paçası olarak yaşamalı,bunu etrafına hissettirmelidir. Demek ki yazın berrak, parlak cazip renkler seçilmeli ve umumi ahenge uymalıdır. Önümüzdeki yaz, sarı ve çeşitli beyazlar çok kullanılacaktır. Gene kadının yazın tabiat gibi pırıl pırıl, tertemiz, taze ve genç görünmesi lâzımdır. Bunun için kumaş, model ve renk kadar mühimdir. Bizde uzun seneler basma, poplin ve bu tip pamuklu kumaşlar pek az rağbet görmüş, kadınlar yazlarını hep ipekli emprimeler içinde geçirmişlerdir. Halbuki yazın ipeklinin pek az giyim yeri vardır. Avrupalı kadın sabahtan akşama . hattâ gece yarısına kadar "koton" içinde yaşarken bizde bu kumaş ancak pek basit ev elbiseleri için kullanılmaktadır. Allaha şükür bugün artık güzel koton

kumaşlar ipeklinin yerini almıştır, ve Türk kadını da tıpkı Avrupalı kadın gibi. yazın daha ziyade yıkanır ütülenir, tiril tiril koton elbiseler içinde geçirmektedir. Yaz baloların - da, gazino ve kulüplerde koton tualet, ipeklilerden çok daha güzel durmakta ise de, henüz bu adet bizde tamamiyie yerleşmemiştir, Pamukludan yapılmış elbiseler, düdük gibi değil, zengin biçilmeli, en ağır elbiseler gibi itina ile dikilmeli ve bilhassa daima itina ile ütülü ve temiz olarak giyilmelidir. Yaz için "her yaşta kadına giden en zarif bir kıyafet te zengin bir şekilde biçilmiş şömizye elbiselerdir. Bunları tıpkı bir erkek gömleği gibi yıkayıp, ütüleyip tiril tiril giymek, hem de eskiyinceye kadar giymek mümkündür.

Yerine göre giyim

Şıklığin en mühim faktörlerinden birisi de yerine göre giyimdir. Sayfiye elbisesi şehirde, şehir kıyafeti deniz kenarında hoş durmaz. Avrupalı kadın sabahı, öğleyi ve akşamı saatle olduğu kadar kıyafetleri ile de birbirinden ayırır. Bunun için herhangi bir eğlence yerinde, sokakta veya bir toplulukta daha ahenkli bir giyim göze çarpar. Bunlar basit kaidelerdir. Meselâ akşamın yedisinden sekizine kadar dâvam edecek bir kokteyle bir gece ve hattâ dans elbisesi ile gitmek bu hareketi yapanı gülünç düşürür. Açılıp saçılmanın da bir yeri ve saati olmalıdır.

Bilgiyi yaymak lâzımdır

Şıklık ve giyim zengin kadının inhisarında kaldıkça bir milletin şık ve zarif olduğu söylenemez. Bunun için giyim bilgisini yaymak gayreti, modanın merkezi olan Paris en başta olmak üzere'dünyanın her yerinde göze çarpmaktadır. Bu biraz sanatkâr terzilere, biraz basına düşen bir vazifedir. Parisin en büyük terzileri kadın dergileri ile bu hususta işbirliği yaparlar. Meşhur Dior senelerce kadınlara tek bir elbise ile "bir mevsim şık olmasını, bir siyah sveterin gardroptaki rolünü anlatmaya çalışmıştır. Bunun için krokiler çizdiği de olmuştur. Dior "günde bir kurusa şık olabilirsiniz. Çünkü ayakkabılarınızı sık sık boyayıp her sabah parlatabilirsiniz" de demiştir.

Konfeksiyon

Zevkli olmak şartı ile konfeksiyon gayet faydalı bir şeydir ve diğer memleketlerde olduğu gibi bizde de tutunmaması için hiçbir sebep yoktur. Ama maalesef, bugün bizde umumiyet itibariyle tatmin edici bir konfeksiyon henüz mevcut değildir. Konfeksiyonun tatminkâr olması, sanatkâr olması, sanatkâr kimselerin bu işi tüccarın inhisarından alması ile mümkündür. Bugün büyük terziler konfeksiyona el uzatmışlardır. Büyük "Maison"lar en üst katta doğrudan doğruya kendi müşterileri ile haşır neşir olur, onlara akla sığmaz dolar hesapları ile yeni modellerini satarlar. Alt katta "butik" teşkilâtları vardır, Burası da pahalıdır.. Fakat çok iyi kaliteli mallar nihayet yaklaşılabilir fiyatlarla satılmaktadır. Müşteriler bu butiklerden kendi vücutlarına göre. giyinirler. Şimdi bu büyük terzihaneler bir de "tezgâh" Sistemi kurmuşlardır ki, işte bu, kaliteli ve çok zevkli konfeksiyon demektir. Amerikan konfeksiyonunun tekniğine malik olduğu andan itibaren, bu yeni sistem kadının zaman kaybetmeden, az para harcıyarak dalma çok ve temiz giyinmesini sağlıyacaktir. Bu aynı zamanda kadının güzelleşmesi demektir. "Çünkü istediği kadar elbise giyinip en yakışanını seçmiş olacaktır. Bizdeki konfeksiyonlara gelince, biç olmazsa, süsün fazlasının şıklık demek olmadığını hesaba katması ve zevki ön plâna çıkarması lâzımdır.

"İhsan Çınar sözlerini bitirirken arkadaşına döndü. Nüzhet hanım bu arada, birçok krokiler çizmişti. Bunların çoğu beli kemerli, zengin etekli nefis yaz elbiseleriydi. İki arkadaş gülerek birbirlerine baktılar: Moda güzel şeydi. Hele yaz modası..

Grev hakkı da mı yok?

Jale CANDAN

Geçen hafta İsviçre erkekleri, iki gün devam eden referandum sonunda rey kullanma hakkının kadınlara da teşmilini büyük bir ekseriyetle reddetmişlerdir. İsviçre parlâmentosu, geçen sene rey kullanma hakkının kadınlara da tanınmasına dair bir kanun tasvip etmişse de, mesele bir anayasa tadilâtını gerektirdiğinden referanduma gidilmiştir ve referandum neticesinde İsviçreli erkekler, kadınlarının rey kullanma hakkını 325 bine karşı, 650 bin gibi büyük bir ekseriyetle reddetmişlerdir. Ama bu vesileyle bütün dünya, İsviçrede, kadınların bu en tabii haklarından mahrum bulunduğunu bir defa daha hatırlamıştır.

Amerikadaki siyah-beyaz kavgası ve İsviçredeki kadın hakları anlay şı bizim gibi Batıyı kendilerine örnek edinmiş ye Batıya inanmış milletler için bilhassa hayal kırıcı olmakladır. İsviçreyi düşününüz, yaşadığımız devri düşününüz ve bu memlekette kadınlara en basit haklarının dahi tanınmadığını düşününüz. Hakların tanınmaması tâbirini bilhassa kullanıyorum. Vakia dün de, bugün de ve bütün dünyada biz kadınlara haklarımızı bir bir veren erkeklerdir; arara, ben şahsen, insan olarak, erkeklerin böyle bir tasarrufa hak ları olduğuna inanmıyorum: Kadının pazu kuvveti bakımından erkekten zayıf olması iptidai insanın onu zayıf cins olarak vasîflandırmasına sebep olmuş, onu insan haklarından mahrum etmiştir, Kadın asırlarca evinde kapalı yaşamıştır. Fakat sürmeğe mahkûm edildiği bu hayvanla insan arası acayip hayat dahi, onun ince kabiliyetlerini, erkekten hiçbir zaman eksik almayan zekâsını dumura uğratmamıştır. Vakıa bugün dahi kadının en kutsal, en güzel vazifesi çocuk 'yetiştirmektir ama bu onun en faydalı şekilde, memleket işlerine ilgi göstermesine mani değildir. Bilâkis kadın, vazifeleri icabı, memleket işleriyle çok yakından ilgilenmek ve tutumu ile memleket dâvalarına yardımcı olmak durumundadır. Zaten madem ki dünyayı idare eden erkekleri • kadınlar yetiştirmektedir, aksini düşünmek tenakusa düşmek değil midir? Üstelik mağara devri geçmiş ve tip gibi ilimler, bambaşka hakikatlerin meydana çıkmasına sebep olmuştur. Bugün bilinmektedir ki, zayıf cins birçok ıstıraplara, fizikî acılara erkeklerden daha fazla tahammül göstermektedir ve onun pâzu' kuvveti erkekten eksikse de birçok âfetlere karşı vücut mukavemeti ondan fazladır. Netice itibariyle erkek ve kadın birbirini tamamlayan iki yaratıktır ve eşitliği onlara kullar değil, yaratıcı vermiştir. Ne yazık ki, İsviçre erkekleri henüz bu hakikatleri kavramış görünmüyorlar. Çünkü maalesef İsviçre Parlâmentosunun geçen sene aldığı müspet kararı bugün İsviçre erkekleri -hem de büyük bir ekseriyetle- bozmuş bulunuyorlar. Kadınların oylarını kullanabilmeleri bir anayasa tadilini icap ettirdiği için Parlâmento tasvip kararını koyabilmek için bir referanduma gitmek -zorunda kalmıştır ve işte bu referandumda kadınlar mağlûp edil-' irişlerdir. Bandan anlaşıldığına göre İsviçreli erkek halen mağara devri zihniyetini devam ettirmek ve kaba kuvveti hakka hâkim kılmağa çalışmaktadır. Ama bu insanın aklına başka bir sual getiriyor: Acaba İsviçrede grev hakkı da mı yok? Bir sabah kadınlar kalksalar ve hep birden fabrikalara, bürolara, hastahanelerey atölyelere gitmeyi reddetseler. Dahası da var çocuklara bakmasalar, yemek pişirmeseler, ortalığı silip süpürmeseler. Siz de bir düşünün ve mağrur İsviçreli erkeğin haline bol bol gülün. Kadın isterse hayat durur. Ama öyle anlaşılıyor ki, İsviçreli erkeğe bunu ispat etmek lâzım.

Filmler

"Beyaz geceler"

Dostoyevski'nin gençlik yıllarında yazdığı "St. Petersburg'un uykusuz geceleri" adlı hikâyesi, "Suç ve Ceza" yahut "Karamazof Kardeşler" gibi romanlarıyla karşılaştırıldığında belki oldukça basit, sade ve düz bir eserdir. Ama bu basitlik ve sadeliğin gerisinde gençliğin ölümsüz hikâyelerinden, biri yatmaktadır. Yanlızlık, sevgili ihtiyacı, hayalperestlik, gecenin sessizliği içinde bir başına dolaşmalar, iki yalnız insanın yakınlaşması, aşk ümit?leri, hayal kırıklıkları her çağda, her yerde bütün gençliğin muhakkak . geçirdiği tecrübelerdendir. Realizm ile romantizmin, gerçek ile hayalin bu kadar iyi kaynaştığı' pek az tema vardır. Dostoyevski'nin anlaştışı da buna uygun olarak son derece samimi ve yapmacıksızdır. Hikâyenin şiiri, anlattığı küçük olayın içinde gizli evrensel değerinden doğuyor. Ayni tema -hayalperest ve yalnız bir delikanlı âşık olduğu kızı tam kendisine bağlıyacakken kız eski sevgilisine döner- yerine ve zamanına uydurularak birçok büyük roman yahut filme malzeme teşkil etmiştir. Dostoyevski'nin ' delikanlısı, ile Chapîin'in küçük adamı arasındaki yakınlığı sezmemek, mümkün mü? Chaplin'in en nefis sahnelerinden Mirini düşünün: "Altına hücum" da küçük adamın oyuncu kız için kurduğu hayalleri, hazırladığı buluşmayı, kızın onun yerine yeni yılı eski sevgilisiyle geçirişini... Hattâ kendi edebiyatımızda "Mai ve Siyah"ın kahramanı Ahmet. Cemili hatırlayın Hayalinde yaşattığı Lâmiayı bir başkasına, kaptıran romantik, iyi kalbli Ahmet Cemâlin maviden siyaha çevrilen .dünyasını...

"Ossessione - Tutku", "La Terra trema - Toprak sarsılıyor" ve "Senso - Günahkâr gönüller" gibi büyük gerçekçi eserlerin yaratıcısı Lucninö Visconti'nin "Le Notti bi--anche - Beyaz geceler" de Dostoyevski'nin bu klâsik hikâyesini ne şekilde tefsir edeceği son derece merak vericiydi, "Beyaz geceler" insanı şaşırtan, büyüleyen fakat şüpheye düşüren bir filmdir. Her hangi bir yer ve zamana uydurulâbilecek insanî vasıfları sayesinde Dostoyevski'nin St. Petesburg'ta geçen hikâyesi modernize edilmekle değerinden hiçbir şey kaybetmezdi. Viscontl, ilk filmi "Ossesione"yi (1942) Amerikan romancısı James M. Cain'in cinsiyet ye cinayet melodramı, "Postacı kapıyı iki defa çalar" . ropmanı üzerine kurmuş ama, Zola'yı hatırlatan bir tutumla, sefalet içinde yaşıyan insanları, davranışlarını, çevreleriyle münasebetlerini ve suça sürüklenişlerini gösterebilmiş, daha Mussolini devrindıe neo-realizmin ilk eserini vermeği başarmıştı.

Dostoyevski'den Visconti'ye

"Beyaz geceler'in insanı şaşırtan yönü daha adaptasyonda başlıyor. Visconti'nin hikâyesi sergi modern bir İtalyan sahil şehrinde geçiyor ama ışıldayan neon lâmbalarına, sokaklarında dolaşan motosikletlerine, barlarında çalınan rock'n'roll müziğine rağmen bu yerin modern bir şehrin temsilcisi olduğu söylenemez. Karanlık binalar, sisli yollar, hayal meyal seçilen insanlar, seyirciyi günümüzün gürültüsü pıtırdısı, dinamizminden çok Gotik hikâyelerin esrarlı dünyasına götürüyor. Daha ilk görüntülerinden itibaren Visconti'nin Dostoyevski'nin hikâyesinin, modern bir tefsirini ortaya kaymaktan çok, onu sembolize etmeğe çalıştığı bütüün yardımcı unsurlardan, onu belli zaman ve yere bağlıyan motiflerinden soyut bir dünya içinde anlatmaya giriştiği belli okuyor. Bu gerçek -dışı tutum bilhassa Visconti'nin eserlerini yakından takibedenler için oldukça şaşırtıcıdır.

Visconti, neo-realizmin sadece ilk eserini vermekle kalmamış, "La Terra tremâ" ile en büyük eserini, destanını da ortaya koymuştu. Daha sonra bu akımın bir çöküntü devresine girdiği, can çekiştiği sırada gene basit gibi görünen bir hikâyenin son derece çarpraşık bir tefsirini yaparak "Senso"yu meydana .getirmiş, tarihi şartlar, değişen sosyal çevreler içindeki insanların davranışlarını inceliyen bu büyük eserde, gerçeğin hiçbir zaman tükenmiyeceğini ispat etmişti Bu büyük sinemacı az film çevirmiş, seyircinin karsısına her zaman değişik bir tutumla çıkmış, fakat daima gerçekçi **kal**mıştı. "Beyaz geceler"in soyut dünyası, sembolik insanları, rüyayı andıran hikâyesi bu bakımdan Visconti' -nin hayranlarını, onun gerçekçiliğine alışanları btr anda şaşkına çaviriyor.

1957 Venedik Film Festivalinde "Beyaz geceler" için bir konuşma yapan Visconti, kendisinin başlattığı ve en **büyük** eserini kendisinin verdiği neo-realizm akımının artık kapanmış olduğunu söyliyerek bu filmle İtalyan sinemasına yeni bir yön vermek istediğini, buna da "neo-romantizm" dediğini bildirmişti, İtalyan neo-realizminin sona erdiği teşhisi doğruydu. Nitekim bu akımın öbür iki büyük ustası De Sica ile Rossellini de proje üstüne proje değiştiriyor, yeni yollar arıyorlardı. Akımın ikinci sınıf rejisörleri, Castellani'ler Lattuada'lar, Zampa'lar neo -realizmi, çoktan bırakmışlardı. Teni yetişip yerini sağlamlaştıran Fellini almış başını başka taraflara gitmiş, cereyana şairane-mistik bir görüş getirmişti. Rossellini'nin Hindistan macerasına paralel olarak De Santis şansım Yugoslav'yada, Lizzani Çinde deniyordu. 21 yaşında ilk filmiyle büyük kabiliyetini ortaya koyan Maselli, bu karışıklığın içinde ister istemez kararsız adımlar atıyordu. İtalyada gerçekçilik geleneğine sadık, ortada bir Antonioni kalmıştı. Bu bakımdan Visconti'nin İtalyan sinemasına yem bir yön verme çabası gayet yerindeydi. Ama "Senso" zaten bu yolda atılmış sağlam bir. âdım, gerçeğin tükenmiyeceğini gösteren büyük örnek değil miydi ? İtalyan sineması için daha genel, daha geniş anlamlı bir gerçekçiliğin önderi sayılamaz mıydı?

Üstelik "Beyaz geceler, yerleşmiş romantizm anlayışına da pek uymayan bir eserdir. Romantizm

Jean Marais ve Maria Schell "Beyaz Geoeler"de

Karanlıkta gölgeler

herşeyden çok sanatçının eseriyle kendi arasında bir "identification" kurmasına, konusunu dışardan gözlediği gibi "objective" olarak değil, içinde duyduğu şekilde "subjective" anlatışına bağlıdır. Gerçekçiliğin ön plânda gelen akılcılığı, romantizmde yerini duyğuculuğa bırakıyor. "Senso" gerçekçi bir eserdi. Orada Visconti'nin kahramanlarına nasıl dışardan baktığına, onların davranışlarını çağları ve çevreleri içinde nasıl en irice teferruatına kadar büyük bir soğukkanlılık, tarafsızlık ve aksamıyan kesin görüşle ortaya koyduğuna şahit olmuştuk, Bu tutum "Beyaz geceler" de değişmiyor, Visconti, olayları, filminin kahramanı Mario ile aynı gözden görmüyor, ayini şeyleri yaşamıyor, duyguları müşterek değil. Mario'nun macerasını öbür eserlerinde olduğu gibi, soğukkanlı bir akılcı olarak dışardan gözlüyor. "Beyaz geceler" de seyirciyi saran, büyüleyen bir yalnız - gezer - in hayallerinden çok bu kahramanın içinde yaşadığı çevrenin veriliş şeklidir. Zaten seyirci, daima gölgeler, sisler, loş köşelerde dolaşan kahramanların, yanıp sönen bir deniz feneriyle arada bir aydınlanan yüzlerini iyice tanıyıp onların iç dünyalarına giremiyor. Visconti'nin anlattığı, kendisine sevgili ariyan Mario ile eski sevgilisinin dönmesini bekliyen Natalia'nın hikâyeleri değildir. Onların karşılaştıkları, arkadaş oldukları, - birlikte gezdikleri karanlık sokaklar, yıkıntılar, dar köprüler, küçük kanallar, biçimsiz binalarla dolu, arada bir kilise çanlarının, vapûr düdüklerinin, ıslık ve ayak seslerinin duyulduğu gölgeler dünyasıdır. Şurada burada seçilen karaltılar ise yaşıyân insanlar olmaktan çok Sembolik yarlıklardır. Sözün kısası "Beyaz geceler" gerçekçi olmadığı gibi romantik de olmıyan bir eserdıir.' Gücünü tamamen şeklinden, işlenişinden alan soyut bir sinema örneği, bir görüntü senfonisidir.

Buna benzer soyutlamalara daha önce Alman " "expressionnist" leri ve Fransız "avant-gârde" çıları da başvurmuşlar, fakat bir iki örnek dışında denemeleri başarısızlıkla sonuçlanmış ve aşırı şekilciliğin sinemada yeri olmadığı anlaşılmıştı. "Beyaz geceler" in başarısı Visconti'nin gücünden ileri geliyor. Bu çeşit bir deneme başka bir sinemacının elinde mutlak bir fiyasko verebilirdi. Fakat Viscbhti gibi bir yaratıcı, kamerasıyla iki saate yakın bir müddet seyircinin soluğunu kesebiliyor. "Sen. so" daki o ağır emin anlatışa, barok zevkiyle düzenlenmiş zengin, doyurucu görüntülere hayran, kalanlar bu filmde beklediklerinden daha fazlasını bulabiliyorlar .Nataliâ hikâyesini anlatırken, yapılan "içeriye dönüş", ler Sinema tekniğine büyük yenilikler, getirdiği gibi. stilize bir dans sahnesi bütün rejisörlerin çok dikkatle takibetmeleri gereken, dersler taşıyor.

Visconti, Marta Schell ile

İki gerçek arasında tatlı bir rüya

Gerçekçiliğe dönüş

Visconti sinemaya Renoir'in asistanlığım yaparak başladığı için eserlerinde -bilhassa "Ossesione" debu sinemacının kaçınılmaz tesirleri görülmüştü. Karamsar havası, sonuçsuz kalmağa mahkûm bir aşk hikâyesi, kaderin aşılmazlığı ana fikri yüzünden "Beyaz geceler" yabancı tenkidçilerin çoğunca Carne'nin, Prevert'in senaryoları üzerine savaştan önce ve savaş sırasında yaptığı filmlere benzetildi. Fakat aynı umutsuz aşk. aşılmaz kader fikirlerine. "Ossessione" ve "Senso" da da yer verildiği hatırda tutulursa Visconti'nin "Beyaz geceler" e Carne tesirleri altında değil, kendi gelişmesi içinde geldiği ortaya çıkar. İki yapıcının eserîeri arasındaki benzerlikler, tesirden çok görüş yakınlığı ile izah. edilebilir. Kaldı ki Carne'nin çoğu zaman cemiyet dışına itilmiş, etraflarındaki çemberi yârıp kurtulamıyan insanları ile Visconti'nin "Beyaz geceler" deki, hareketlerini kendi istekleriyle tanzim eden. kendi dışla-' nnda hiçbir kuvvete başlamadan yaşıyan insanları arasında dağlar kadar fark var. Carne'de birbirlerini çok seven âşıklar daima kendi dışlarında büyük bir kuvvetin tesiriyle ayrılmak zorunda kalırlar. "Beyaz geceler" de ise Marcello Mastrbianrii'nin büyük bir başarıyle oynadığı Mario'nun aşkı daha baştan karşılıksız kalıyor. Elini ağzına götürme hareketini çok tekrarlamasına rağmen tesirli bir Natalia olan Maria Schell, hikâyesinin sonuna doğru kızın Marioya yaklaşmasının bir sevgiden çok bir teselli bulmak gayesiyle olduğunu seyirciye ustalıkla duyuruyor. Natalia'nın sevgilisi Jean Marais , Carne'nin "meş'um" ikinci adamlarından değil. Gerek rejisörün tutumu, gerekse . oyunu olsun Marais'nin yarattığı tipin ne iyi ne de kötü bir sembolik kişi olmasına yol acıyor. Geriye kalan öbür yardımcı karakterler, Clara Calamai'nin ' canlandırdığı sokak fahişesi, çenesi çok işliyen patırtıcı bir pansiyon sahibi kadın, Dostoyevski'-vari bir büyükanne de hep hikâyenin belli bir yönünü temsil eden "nötr" sembolik varlıklardır.

Gerçekçiliğe bağınız .ne kadar kuvvetli, aşırı formalizme düşmanlığınız ne kadar şiddetli olursa ölsün "Beyaz geceler" i sevmemek, kudretini takdir etmemek, büyüklüğü karşısında saygı duymamak imkânsızdır. Fakat bu hayranlık, "Ossessione" nin olduğu gibi. bu eserin de bir cereyanın öncülüğünü yapmasını temenni etmek kadar ileri gitmiyor. "Beyaz geceler" büyük bir ustanın güç gösterisi olarak muhakkak çok ilgi çekici bir denemedir. Fakat dayandığı temeller pek sağlam olmadığı, bu şekilde denemeleri ancak Visconti çapında kimselerin kazasız belâsız atlatabileceği, bu çapta sinemacının da üçü beşi geçmediği düşünülürse aynı şekilde denemelerin pek yaygın bir hale gelemiyeceği, gelirse fiyasko ile neticelenebileceği kendiliğinden ortaya çıkmaktadır. Nitekim "Ossessione" nin açtığı yola iki üç yıl içinde bütün İtalyan sinemacıları katıldığı, halde, "Beyaz geçeler" in ardından giden henüz çıkmamıştır. Hattâ Visconti bile, küçük boksörlere ve İtalyan âsi gençliğine dair hazırlığına giriştiği son filminin tasarılariyle yeniden gerçekçiliğe dönmek üzeredir. Bütün bunlar gözönünde tutulursa. "Beyaz geceler" in bir kâbus başlangıcı değil, gelip geçici tatlı bir rüya olduğu düşünülebilir.

T İ Y A T R O

İstanbul

Arthur Miller modası!

Şu Paris, gerçekten dünyanın moda merkezi! Hem yalnız şık bayanlarla baylar için değil, fıkır ve sanat adamları, fikir ve sanat eserleri için de. Amerikada. İngilterede, İtalyada yıllar yılı güzel eserler vermiş, ilgi de uyandırmış nice romancılar, nice piyes yazarları vardır. Çoğu yurtlarında, kendi edebiyat, sanat çevrelerinde büyük ün kazanmıştır. Ama gene de eserlerini Parisli bir kitapçının, ya da tiyatro müdürünün beğenip fransız diline çevirtmesini, Pariste yayımlamasını, ya da oynatmasını dört gözle beklerler. Hakları da vardır. Çünkü beynelmilel şöhret kapısı hâlâ Paristedir, o kapıdan geçmeği başaranında bir daha kolay kolay sırtı yere gelmez.

Pirandello'nun ölümünden sonra tanıyabildiğimiz bütün yeni İtalyan oyun yaşarları, İkinci Dünya Savaşı sonrasının yeni Amerikan, yeni İngiliz tiyatro yazarları hep bu kapıdan geçtiler. Bize kadar da bu' sayede gelebildiler. Sakın nasıl olur demeyin... Dünyadaki bütün tiyatro müdürleri, rejisörleri, hele piyes tercümlecileri - hele bizimkiler- hep Paris tiyatrolarını gözlerler. Yüzyıllardan beri bu böyledir. Paris sahnelerinde oynanıp "tutan" bir oyunun, daha o mevsim, olmazsa ertesi mevsim, en azından beş on yabancı memleket sahnesine göç etmediği görülmemiş gibidir.

"Satıcının Ölümümden beri dünya tiyatrolarının pekâlâ tanıdığı Arthur Miller için de böyle oldu. Marcel Ayme gibi, son yıllarda, Paris sahnelerinin en gözde tiyatro yazarlar rından birinin kalemiyle Avrupalı seyircinin alışık olduğu görüşe, düşünüşe "adapte" edilince, önce "Cadı Kazanı", sonra "Köprüden Görünüş", kendi yurdunda gördüğü ilgiyi, rağbeti gölgede bıraktı. Şimdi bütün Avrupa Arthur Miller'i daha iyi tanıyor, oyunlarını oynamak için biribiriyle yarış ediyor.

"Köprüden Görünüş"

İşte Avrupayı birkaç yıldan beri kaplayan Arthur Miller modası bize de geldi. Bu mevsim başında, önce Ankârada Devlet Tiyatrosu "Cadı Kazanı" nı sahneye koydu. Şimdi de İstanbulda Şehir Tiyatrosu "Köprüden Görünüş" ü oynamağa başladı. Ama, bu moda kötü bir moda değil. Arthur Miller'in oyunları, Amerikan tiyatrosunun dünya piyasasına en geçer akça olarak sürebileceği oyunlar... Bu modaya uydukları için de tiyatrolarımızı yermek değil, övmek gerek.

Ne var ki İstanbulda, Şehir Tiyatrosunun Dram Kısmında oynanan "Köprüden Görünüş", "Cadı Kazanı" ile teraziye vurulunca, eser olarak da, sahneye koyuş ve oyun olarak da bir az havada kalıyor... Arthur • Miller, Brooklyn köprüsünden aşağıya, İtalyan muhacirleriyle dolu 'bir isçi mahallesine bakmış... Orada bir dok hamalının küçük evinde geçen bir dramı -İki bölüm, birçok da tablolar halinde, görmüş, bize de gösteriyor; Bu dram iki yönlü dramlardan: bir yönüyle yaşını başım almış, evli bir adamın, yanında büyüyen, yetişen bir kıza duyduğu sevgi. Bu sevgi, genç kızın serpilip gelişmesiyle beraber büyüyor, kıs sevişme çağına geldiği zaman, kıskançlık krizleri başlıyor. Evlerine sığınan kaçak bir İtalyan genciyle işi ilerlettiği zaman da dayanılmaz 'bir tutku halini alıveriyor. Kızın delikanlı ile evlenmesini önlemek için işi kavgaya, tehdide, evinde sakladığı kaçak muhacirleri polise haber verip yakalatmıya kadar vardıracak kadar güzü kararıyor. Bu yönüyle, psikolojik durum William Inge'in - "Dön Bana" sından pek farklı değil, öbür yönüyle, iş bul-, mak, beş on dolar kazanıp ailelerine göndermek için Amerikaya kaçak girmeği göze almış zavallıları polise haber verip'yakalatan adamın Çevresinde uyandırdığı tiksinti. Arthur Miller bize insanoğlunun dayanılmaz tutkulara kapılınca, en aşağılık iğleri yapmayı, gammazlığı bile göze aldığım, ama toplumun sessiz ve müthiş tepkisi altında, günahını ancak canına kıymakla ödeyebildiğini gösteriyor.

Sahnedeki oyun

«Köprüden Görünüş" ü sahneye koyan Hüseyin Kemal Gürmen, oyunun bütününde sosyal dramdan çok beşeri dramı belirtmeğe çalışmış. Bu yüzden Millerin iki yönlü dramından bir yönü biraz aydınlanıyor. Gürmen oyunu da bütün realizmiyle canlandırmaktan çekinmiş, besbelli ürkmüş. Meselâ, ev sahibi dok hamalı -Eddie-'nin kıskandığı delikanlıyı -Rodolpho'yu. genç kızın -Catherine- gözünde küçük düşürmek için dudaklarından öpüp yere attığı sahneyi, yazıldığı gibi, oynamayı göze alamamış... Sonra Catherine'in Rodolpho'ya teslim olduğunun anlaşılması için yarı çıplak, saçbaş dağınık, perişan görünmesi gereken "arka odadan çıkış'* sahnesini de "sansür" etmiş... Bu yüzden Miller'in dramı tuzunu, biberini kaybetmiş. Kalın çizgili bir melodram olup çıkıvermiş. İsabetsiz rol dağıtımı, Şehir Tiyatrosunun ağır aksak, fıstıkî makam oyun tarzıyla birleşince bu oyundan başka bir sonuç da beklememek lâzım. Düşünün bir' kere: Pariste Raf Vâllone'nun oynadığı başrolü, Eddie'yıı Hüseyin Kemal Gürmen kendine münasip görmüş... Hâdiseleri yazar adına yer yer aydınlatması gereken avukat Alfieri'yi de Mahmut Morali'ya... Morali, Mınakyan tiyatrosunu devam ettirmek istercesine tatlı tatlı "dramı kesiyor"... Bu işte onu Hadi Hün, iri yan Marco'da. hattâ Eddie'nin karısı Beatrice'de Şükriye Atav pek yalnız bırakmıyorlar. Catherine de Nedret Güvencin oyunu da ister istemez, farkına bile varmadan, onların oyun tarzına kayıp gidiveriyor. Piyeste, kala kala, bugünün tabii, rahat oyunuyla oynıyan bir tek genç oyuncu, Rodolpho'yu oynıyan Erdoğan Gemicioğlu kalıyor. Ama tabu bir başına ilk defa önemlice bir rolde görülen bu kaabiliyetli, fakat tecrübesiz genç, modern bir Amerikan dramını, melodram olup " tıkmaktan kurtarmıya yetmiyor.

Arthur Miller

Moda, ama yerinde

Çözülmesi güç düğüm

Sonuç, işten az buçuk anlıyanlar için, iyi değil. Bu mevsim Edebî Kurulun yeni, özlü piyesler oynatarak Şehir Tiyatrosunun Dram Bölümünü olsun kalkındırmak bakımından iyi niyetli gayretleri açıkça görülüyor. Gel gelelim, iş iyi niyetle bitmiyor ki. O yeni, o özlü piyesleri hakkıyla sahneye koyacak, hakkıyla oynıyacak sanatçılar nerede? 'Bundan önce oynanan "Dört Albayın Aşkı" piyesinde, sahneye koyma isi, nasılsa, Suavi Tedü gibi genç, eski çığırdan gitmeyen, anlayışlı, uyanık bir sanatçıya verilmişti. Ama verilen sadece piyesi sahneye koyma işiydi... Rejisör oyuncudan yana, bazı önemlice rolleri en akla gelmiyecek artistlere verip onlarla çalışmak zorunda bırakılmıştı. Sonuç gene de kötü olmadı. Ama bu sefer sahneye koyuş da, oynanış da Arthur Miller'in piyesinden en az yirmi yıl kadar gerilerden geliyordu.

Bugünün tiyatro ve oyun sanatıyla Şehir Tiyatrosu sanatçılarının tiyatro Ve oyun anlayışı arasında beliren, gün geçtikçe de büyüyen bu açıklık nasıl kapatılabilir acaba? Şehir Tiyatrosu probleminin çözülmesi en güç düğümü işte budur.

Fransız oyuncuları Ankarada

Mecmuamızın bu sayısı hazırlanırken kuvvetli bîr Fransız oyuncu topluluğunun Ankaraya gelmesi bekleniyordu. Daha önce İstanbulda bir hafta kalan, repertuvarlarındaki oyunları başarıyla oynayıp büyük ilgi toplayan misafir sanatçıların Ankarada da aynı . ilgiyle karşılanacaklarından şüphe edilmemelidir. Çünkü bu topluluğun içinde Comedie . Française'den dört ünlü sanatçı da var.

Bunlar Jean Marchat, Jean Weber, Renée Faure ve Helâne Bellanger'dir. Fransız sahnelerinin bu kalburüstü oyuncuları, Ankarada, Büyük Tiyatroda, 11 Şubattan 14 Şubata kadar dört temsil -6 piyes- verecekler. Oynıyacakları piyesler de sırasıyla şunlar:

Jean Anouilh'dan "Antigone" la Julien Luchaire'den "Le Gheval Arabe" -Arap Atı-, Claude Andre" . Puget'nin Noel Coward'dan adapte ettiği "Les Amants Terribles" -Private Life' - Müthiş Âşıklar-; Jule s Romains'den "Monsieur Le Trouhadec saisi par la d6bauche" -sefahate kapılan Mösyö Le Trouhadec-; Marivaux'dan "Le Jeu de l'Amour et du Hasard" -Aşık ve Baht Oyunu-- ile Musset'den "H faut cpı'une porte sorti öuverte ou fermee" -Bir kapı ya açık durmalı, ya da kapalı-.

ı. Misafir sanatçılar bu arada bir de, Küçük Tiyatroda, bir Şiir matinesi verecekler. Yurdumuza ilk defa gelen Renée Faure, Helene Bellanger ve Jean Weber gibi üstün sanatçıların, oldukça iyi seçilmiş eserlerle, yerecekleri temsillerin Ankaramn sanat hayatına, tam mevsim ortasında, ilgiyle karşılanacak bir yenilik, bir tazelik getirecekleri sanılmaktadır.

M U S İ K İ

Festivaller

Metin Andın konferansı

Ankara Müzik Festivalinin geçen haftaya düşen olayları sayıca azdı ve bu olaylar, şumul ve tesir bakımından festival programının, ilk haftadan sonra gevşemiye, seyrelmiye yüz tuttuğunu gösteriyordu. Bununla beraber önümüzdeki hafta içinde festivalin "Türk Bestecileri Forumu" konserleri beklenilen başarıya vardıkları takdirde Ankara Üçüncü Müzik Festivali de amacına ulaşmış sayılacaktır.

Geçen hafta ancak bir konferans ve iki resital verildi. Pazartesi akşamüstü Sanatseverler Klübünde verilen konferans, "Türk Halk Danslarının Sahneye Uygulanması" konusundaydı. Yalnız bale alanında değil, bütün sahne sanatlarında -ve edebiyatta- memleketimizin ileri gelen fikir adamlarından ve tenkidçilerinden biri olan Metin And, üzerinde incelemeler, araştırmalar yapmaya düsünmiye ve çareler bulmıya yıllarını vermiş olduğu bir konuyu ilgi çekici bir anlatışla dinleyicilerine sundu. Yugoslav halk danslan takımının Amerikada gördüğü büyük alâkayı anlattı Ve bu takımın programında asıl hoşa giden dansların Türk davulunun gümbürtüsü ile oynanan, Türk tesiri altındaki danslar olduğunu belirtti. .Sonra, acı gerçeği bir daha açıkladı: "Dünya yüzünde, bayrak veya milli marş gibi, bir ulusu temsil edecek dans topluluğuna, sahip bulunmıyan ülke hangisidir diye biri sorsa, birkaç ülkenin yanısıra bizim adımız başta anılacaktır. Bu iş bugüne kadar bizde savsanmış, Herşeyi kendilerinden beklediğimiz resmî- görevliler,. oturdukları masadan, bir takım yaldızlı sözlerin, veya koreografiye etmek, adaptasyon, stilizasyon gibi kelimelerin arkasına gizlenerek işi sürüncemede bırakmışlar, daha doğrusu işi 'neresinden tutacaklarım bilememislerdir."

Siegfried Behrend

Usta, fakat yorgun eller

Sonra Metin And. işin neresinden tutulacağı konusunu; halk danslarının toplanması ve yazıya geçirilmesi, toplanan dansların öğrenimi ve öğretimi; bunların sahneye uygulanması maddelerine ayırarak ele aldı. Andın konuşmasından sonra bir halk dansları uzmanı, Halil Oğultürk, bazı halk danslarının özellikleri hakkında açıklamalar yaptı. Toplantının sonunda da Bülent Arelin düzenlemiş olduğu bir "halk dansları süiti" manyetofonla ne yazık ki kulak tırmalayıcı bozuklukta bir ses kaydından- dinletildi.

Refhan Alan resitali

Opera korosu üyesi soprano Refhan Alan herşeyden önce. korodaki arkadaşlarının olsun, memleketimizdeki diğer şarkıcıların olsun, çoğunluğu opera solistliği ihtirasiyle gözleri kararmışken, sanat şarkıları resitali verme gibi daha soylu, daha "sanatkârane" bir heves beslediği ve kendini bu yolda yetiştirdiği için övülmelidir. Çarşamba gecesi Millî Kütüphanedeki resitalinde Refhan Alan bu çalışmalarında aldığı yolun ölçüsünü dinleyicilerine bildirdi. Her ne kadar soprano Alan henüz, orofesyonel bir konser şarkısının seviyesine ulaşmış sayılamazsa da, bu mertebeye erişmesine pek de fazla bir mesafe kalmış değildir. Sesinin küçük olmasına rağmen renk bütünlüğü, teknik manevralara olan hâkimiyeti, söyleyişinin gençl olarak kültürsüz olmayışı, Refhan Alanın başlıca vasıflarıydı.

Bununla birlikte Refhan Alan bu resitalinde, daha önceki, konserleri ne -bilhassa radyo programlarınakıyasla, azçok hayal kırıklığı verdi. Bunun başlıca sebebi, sesini devamlı olarak geride tutusu ve diksiyonunun kapalı oluşuydu. Bu yüzden kelimelerini anlamak bütün kons?r Doyunca imkansız gibiydi; neticede, sanat şarkıları icracısının başlıca mesuliyeti olan söz - musiki izdivacını sağlama vazifesi, yerine getirilmemiş oluyordu. Refhan Alan bundan başka Almanca ve İtalyanca telâffuzunu, en az Frânsızcası' kadar düzeltmek zorunda olduğunu hissetmeliydi.

Üç tane opera aryasının, gerek programın bütünlüğünü bozması, gerek sopranonun bu sahadaki başarısının kayda değer olmaması bakanından, bu resitalde yeri olmamalıydı. Helmut Schaeffer'in piyano refakati aksak ve şahsiyetsizdi.

Siegfried Behrend

Moskova ile Leningrad'da verdiği başarılı konserlerden ve Kazakistan, Kırgızistan, Uzbekistan, Moğolistan, Türkistan' gibi Asya ülkelerinde yaptığı turneden sonra, Türk dostu genç Alman gitarcı Siegfried Behrend, Ankara Müzik Festivaline katılmak, üzere Ankaraya geldi ve geçen Pazar günü öğleden sonra Milli Kütüphanede, salonu, hıncahınç dolduran dinleyiciler önünde resitalini yerdi Programında Bach'ın, kimi aslında lavta için yazılmış, kimi başka çalgılar için bestelenmiş parçalardan Behrend'in meydana getirdiği -ve ünlü "Chaconne" u da taşıyan, bir gitar süiti. Fernando Sor'un bir Mozart Temi Üzerine Varyasyonları, Paganini'nin do majör sonatı, ikinci kısımda da Villa Lobos, Franados, Albeni? gibi bestecilerden parçalar vardı.

İyi bir gününde olmadığı sezilen gitarcı bilhassa programın ilk kısmında daha çevik, teknik bakımdan daha net ve temiz bir icra arattı. Hele Bach'da tempo aksamaları yüzünden, renkli ve yuvarlak gitar tonunun sağlam bir icrayla birleşmesini sağlıyamadı. Bununla' beraber İspanyol parçalarında bu dünyaca Ünlü gitarcı,' kendinden beklenen tesirli çalışı verdi.

Opera

Yeni "Lucia"

Devlet- Operasının gecen hafta Perşembe gecesi ilk' temsili verilen yeni "Lucia" şında en alâka çekici hâdise, tenor Özcan Sevgenin, bariton partisi olan Lord Henry partisini söylemesiydi. "Van Gogh" daki çalışmalarından sonra sesinin tenorda baritona inmiş olduğuna inanan Özcan Sevgen, Donizetti'nin operasında ilk defa bariton olarak sahneye çıkıyordu. Bugüne kadar Devlet Operasının yaitkâr bir tenoru olarak tanınan Özcan Sevgen geçen hafta, bariton partisi söylentiye çalışan, fakat asla bariton rengi olmıyan boş ve karaktersiz sesli bir şarkıcı olarak dinleyicilerinin karşısına çıktı.

Başrolde soprano Ferhan Onat gene her zamanki rahatlığıyla partisini söyledi. Bu şarkıcıda sık sık rastlanan sivri, keskin tonlar ve entonasyon bozuklukları Perşembe geceki söyleyişinde asgariye inmişti. Sir Edgard'da Doğan Onat gene, güçlü sesi tenor mizacı olan, fakat bazı dramatik aşırılıklara kaçan bir şarkıcıydı. Kısa rolünde tenor Cemil Sökmen -Lord Arthur- oyunun en başarılı icracısıydı. Şef Adolfo Camozzo orkestranın sahnedeki sesleri boğmaması için fazla tedbirli davranıyordu ve bu yüzden yer yer orkestra duyulmuyordu.

Eseri sahneye koyan Ertuğrul İlgin, tecrübeli bir tiyatro rejisörü olduğu halde, operanın köhne geleneklerini tekrarlamakla yetinmiş, Edgard'ın intiharı gibi bir iki bölüm dışında, sahneye yaşıyan kişiler çıkarma başarısını göstermemişti. Refik- Erenin dekorları ve Hale Erenin kostümleri, yeni "Lucia di Lammermoor" un en değerli unsurlarıydı.

Gencer operadan ayrılıyor mu?

Geçen haftanın en önemli sanat haberlerinden biri Leylâ Gencerin durumu ile ilgiliydi, ilgili makamlar bu konuda etrafa hiçbir şey sızdırmamak için ellerinden geleni yapmışlardı, ama haber gene de sız-- di...

Avrupada olsun, Amerikada olsun adımızı, sanımızı, pehlivanlarımızdan sonra, en çok duyurmuş, olduğundan şüphe etmediğimiz altın sesli primadonnamızın durumu da neymiş, diyecekler bulunabilir. Bu durumu kavrayabilmek için bir az gerilere gitmek gerekir.

Dünya ölçüsünde ün kazanmış sopranomuz, mevsim başında, Amerika temsilleri için yola çıkarken, kendisine lâzım olan dört aylık izni, istifayı göze almak pahasına, zor koparabilmişti. O sıralarda Devlet Operasının idaresini Muhsin Ertuğruldan devralan makamlar, yabancı memleketlerdeki bütün sanatçıları geri çağırıyorlardı.Yeni mevsimde opera temsillerinin aksamaması için herkesin iş başında bulunmasını istiyorlardı. Bunda belki haklıydılar da, çünkü eski idarenin en çok şikâyet edilen tarafı. Opera 'bölümündeki tutumuydu. İşte bu tutumu düzeltmek için herkes Ankarada bulunacak, verilen vazifeyi yapacaktı. Ama Leylâ Gencer. eski Genel Müdürden aldığı izne dayanarak, aylarca önce, San Francisco Operası ile

Leylâ Gencer

Ah şu bürokrasi!

kontrat imzalamıştı. Elbette verdiği sözü tutması gerekti. İşin bu tarafını herkese kolay kolay anlatamıyacağını hissedince, istifa edip gitmek istedi. Bu sefer de, idaredeki değişiklikler üzerine böyle sıcağı sıcağına, Leylâ Gencerin Operadan ayrılması türlü türlü yorumlanır, iyi karşılanmaz düşüncesiyle istediği iznin verilmesi uygun görüldü.

Bu arada Leylâ Gencerin dört aylık izni bitmiş, ama hâlâ Ankaraya dönmemişti. Tiyatro bölümlünden ayrılıp nihayet hürriyetine kavuşan. Londradan Peter Potter'i rejisör olarak angaje eden, Şerlinden Prof. Cari Ebert'i müşavir olarak getirtip ondan fikir ve öğüt alan ar ma yeni mevsimin yarısı geçtiği halde henüz birer perdelik iki küçük operadan başka, yeni bir şey çıkaramamış olan Devlet Operası, bu duraklamayı eski eserleri arka arkaya tekrarlamakla unutturmiya çalışırken, her hâlde Leylâ Gcncerden de faydalanmayı düşündü.. Meselâ! yeniden sahneye konulan Lucia'da Leylâ Gencer geçen mevsim San Francisco'da bir sanat Hadisesi yaratmış, ilk defa olarak söylediğl bu koloratur partisiyle ününe ün kat-' mıştı. Şu sırada onun Ankaraya gelip Lucia'yî birkaç defa söylemesi neleri unutturmazdi ki...

Ve ültimatom!

İşte Devlet Operasının yeni Genel Müdürü, bu güzel buluşla, Leylayı hatırlamış olmalıydı ki ona izninin bittiğini Ankaraya dönmesi gerektiğini bildirdi.

" Leylâ Gencer de, bu arada. Amer rikadan İtalyaya dönmüş, orada Scala gjbi. San Carlo gibi, büyük operalardan yeni bir takım teklifler almıştı. Belki bu teklifleri yerine getirmeği, kendi sanat faaliyeti bakımından olduğu kadar, mensubu ol-

duğu Operamızın şeref ve itibarı bakımından da faydalı görüyordu Sonra, Amarika temsilleri için verilen izni ne güçlüklerle alabildiğini da unutmamıştı... Bu düşünçeyle yeni Genel Müdürünün yazısına pek müsbet cevap vermemiş olacak ki, kendisine, kesin bir ifadeyle kesin bir mimlet verildiği, bu mühletin sonunda Ankaraya dönmezse Devlet Operasıyla ilgisinin kesileceğinin tebliğ edildiği söylenmektedir.

Leylâ Gencerin bu ültimatom üzerine, palas pandıras İtalyadaki angajmanlarını bırakıp Ankaraya döneceğini ummak, milletlerarası musiki dünyasının bellibaşlı şöhretlileri arasında yer almış bir sanatçıyı, hele Leylâ Gencer gibi bir sanatçıyı anlamamak olur. Leylâ Gencerin yabancı memleketlerdeki sanat faaliyeti memleketimiz, hattâ operamız hesabına faydalı mıdır, değil midir? Bu faaliyetin bize kazandırdığı mânevi üstünlüğü, sanat üstünlüğünü milyonlar sarfetsek elde edebilir maliyiz, edemez miyiz? Bu konuda müsbet bir hükme varmak gerekiyorsa, Gencerin istisnai durumunu kabul etmek, kendisine de ona göre davranmak yerinde olur.

Gencerin durumu, idari bakımdan. Devlet Operasında bir solist olarak yüklendiği vazife ve mesuliyetle bağdaşamıyorsa, bunu karşılıklı bir anlaşma zihniyeti içinde, normal şekle sokmak zor ' olmasa gerektir. Leylâ Gencerin uzun zazaman Ankarada sahneye çıkmadan aylık alması -aynı çatı altında ör--ekleri varsa da. mümkün görülmeyebilir.- O .zaman kendisine aylıksız Ve süresiz izin. verilmek yoluna gidilebilir. Böylece Operamızla ilgisi kesilmez, arasıra bizlere de sesini duyurabilir, kendisine oynayacağı her temsil için -dünyanın her tarafında olduğu gibi- muayyen bir "cachet" ödenir.

Böyle bir uzlaştırıcı formülün aranıp bulunmamış olması yüzünden, Leylâ Gencerin Devlet Operası ile ilgisi kesilirse, bu Ankaralı müzikseverler kadar. Operamız için de büyük bir kayıp olacaktır.

Leylâ Gencerin Genel Müdürlüğe gelmiş olduğu söylenen cevabi ne plursa olsun. Opera idaresinin bu konuda günlük tesirleri , şahsi, hissi davranışları kaale almadan, ileriyi ve gerçekleri düşünerek, sağduyuyu incitmeyecek bir karara varacağını ümit etmek yerinde *olur.*

S P O R

Siyasal Bilgiler Fakültesi Basket takımı

Yıldızlar

Baketbol

Günün meselesi

Orta boylu, şişmanca iki adam syassal Bilgiler Fakültesi spor salonunun önündeki kalabalığa baktılar. İçeri girmeğe imkân yoktu. Polis kordonunu güçlükle geçtiler. Meraklıların tazyikine dayanamayıp kırılmış camlı kapıdan geçip basketbol maçlarının oynandığı salonun iç kapısına geldiler. Kilitli kapının önünde duran iri yarı iki memur, içeriye kimseyi bırakmıyordu. Salona 'sıkı sıkıya muhafaza eden kordonu birden geçip buraya kadar gelen iki şahıstan biri iyiden iyiye sinirlenmişti. Kapıya dikilmiş duranlara bağırdı "Fid el Castro musunuz be adamlar!..." Biraz sonra kapı. Bölge Müdür yardımcısının müdahalesiyle açılacak ve içeriye Ankaranın tanınmış spor meraklılarından general İhsan Bingöl ile Profesör Ragim Adasal gireceklerdi. Salonda Mülkiye - Kolej basketbol maçı oynanmakta idi.

Büyük ümitlerle inşa edilen Ankara spor sarayı -talihin büyük bir lütfü olarak, içinde kimsenin bulunmadığı bir gece yıkılıp gittikten sonra, Ankarada spor oyunları faaliyeti için gene geriye, tek. S. B. F. salonu kalmıştı. Gerek salonun küçüklüğü, gerek basketbole olan ilginin her geçen gün biraz daha artması ve gerek kulüplerin bu işe daha fazla önem vermeleri bir kısım maçların seyirci fazlalığı karşısında oynanmayacak hale gelmesine yol açıyordu. Geçen sene spor sarayında tertiplenen turnuvaların, futbol maçlarına nazire yaparcasına çok hasılat, getirmesi, transfer ayında Ankaranın eski kulüplerinden bir kısmını, bu yeni spor kolu üzerinde durmağa teşvik etmişti. Önce Yenişehir, sonra Demirspor idarecileri kolları sıvayıp transfere koyuldular. Bütün nazarlar Mülkiye, Kolej ve Ankaragücünün üzerine dikildi. Demirspor, kulüplerine maddi olmaktan ziyade, daha başka bağlarla bağlanmış olan Kolej ve Mülkiye oyuncularını alamayınca Ankaragücünün kadrosunu hemen hemen tamamiyle transfer ediverdi. Yenişehir, spor sarayının yıkılmasından sonra atmak üzere olduğu adımı daha havadayken geri çekti. Böylece meydan Demirspora kalmış oldu. Demirspor yepyeni bir takım kurdu. Harbiyenin ve millî takımın yıllar yılı kaptanlığını yapmış olan M. Ali Yalımı da antrenör olarak' angaje etti. Oyunculara da, henüz basketbol gibi amatör bir spor kolu için astronomik sayılabilecek meblâğlar verdimi söylenmeğe başlandı. Böylece halen Ankara liginde ikinci durumda bulunan Demirspor, işe büyük iddialarla başlamış oldu.

Amatörler

Yıllardır Harbiye ile birlikte Ankara basketbolünün önderliğini yapmış, olan Mülkiyenin de Harbiye gibi oyuncularına vereceği paraları karşılayacak mali kaynakları yoktu. Bu iki takıma birkaç senedir katılmış olan Kolej de. böyle bir çığır açmadan, tamamiyle amatörlük, prensiplerine bağlı kalmak kararındaydı. Harbiye oyuncularının statüsü icabı, Mülkiye ve Kolej de takım içinde yaratılan "arzulanan hava" neticesi kudretlerini muhafaza ettiler. Bilhassa Mülkiye, pir se-

olan Uğurun. Amer ikaya gitmiş olan Atilanın dönmesi ve İstanbuldan gelen İlkayın transferi ile çok kuvvetli bir takım halini aldı. Nitekim, daha ligler başlamadan önce yapılan teşvik turnuvasını hiç zorluk çekmeden kazandı. Fakat liglere de oyuncuların gerektiği gibi çalışma imkanı bulamamaları, arzulanan neticeleri almalarına engel oldu. Ancak beklenmeyen Ankaragücü mağlûbiyeti sonrasıdır ki, Mülkiye "oynamağa" başladı. Artık galibiyetler biribirini takibediyordu. Böylece Kolej ve Demirspor mağlûbedildi. Ankaragücünden 3 sayılı mağlûbiyetin revanşı 20 sayı farkla alındı. Bu hafta sonunda oynanacak Demirspor maçı da "kazanıldığı takdirde, senelerdir arzulanan Ankara şampiyonluğu kazanılmış olacak. Aksi takdirde, kısa mazisine rağmen Demirspor şampiyonluğu alacaktır.

İdareciler

Ankara basketbolünün yıllar yılı üç düşmanı olmuştur: Salonsuzluk, Ankara idarecileri, İstanbul kulüpleri.

İstanbul kulüpleri, hemen parlayan genç oyuncuları kendi takımlarına aktarmağa bakarlar. Yılmazlar, Şengünler, Tunçlar hep böyle gitmişlerdir. Basketbolde gizli profesyonellik inkâr edilemiyecek bir halde kaldıkça. Ankaradan İstanbula oyuncu akınını, önlemek de kolay olmayacaktır. Sonra birkaç seneden beri daha fazla hissedilen İstanbul idarecilerinin millî takım konusundaki baskıları, Turgut Atakolun federasyon başkanı olmasıyla tahammül edilmez bir hal almıştır. Artık millî takıma girmek için İstanbul idarecilerinin söyledikleri gibi, "İstanbulun büyük takımlarından •birinde oynamaktan başka çare yoktur."...

Ankara basketbolünün düşmanlarından biri de Ankara idarecileridir. Ehliyetli idareci sayısının az olması bir yana, bu "az" ların bir kısmanın da ya basketbol ile meşgul olacak vakitleri olmaması veya şu, bu kulübün havasından- kurtulamamaları kendilerinden basketin gerektiği gibi faydalanmasına engel olmaktadır. Fakat bu . düşmanların hiçbiri, hakem derdi kadar mühim değildir. En kritik karşılaşmalarda Ortaya çıkan hakem meselesi, yıllardan beri halledilememiş ve nihayet bu son yıl içinde, Tevfik Artun ve Erdoğan Varlıer gibi bir iki hakem sayesinde biraz hafifleyebilmiştir.

Antrenör

Geçen sene sonunda Istanbulda yapılan beynelmilel turnuvaya hazırlık olmak üzere, Ankara ve İstanbul "genç" ve "A" takımları karşılaştıkları zaman, Ankara genç karması bütün İstanbul basketbol otoritelerini şaşkınlık içinde bırakacak bir galibiyet kazanmıştı. "A" karmalarında ise üstünlük İstanbuldaydı. Bunun sebebi üzerine eğilenlerin karşısına, antrenör meselesi çıkmaktadır. Istanbulda kendini tam mânasîyle bu işe veren Samîm Görec, Yalçın Granit, Yüksel Alkan, önder Dai, Sinan King. Ali Uras gibi yetiştiricilere karsı Ankaradâ gösterilebileceklerin sayısı bir veya ikiyi geçmemektedir.\

İyi mi?. Kötü mü?.

İstanbul takımlarına olduğu gibi, Ankaranınkilere de yavaş yavaş gizli profesyonellik girmektedir. Böylece önce oyuncularına, sonra antrenörlerine para verebilen kulüpler, onların Istanbula kaçmasını önleyerek, dolayısıyla Ankara basketbolünün kalkınmasına hizmet ederken, acaba diğer yandan da "amatörlük" ruhunu öldürmüş olmuyorlar mı? Bunun üzerinde düşünmek ve gereken kararları almak, herhelde işi iyi bilen Turgut Atakol federasyonuna ait olacaktır.

TÜRK MİZAHINDA GÜÇ BİRLİĞİ!..

YAZARLAR:

Adnan Veli, Aziz Nesin, Bülent Oran, Çetin Altan, Haldun Taner, Handan Göz, Hasan Deniz, Hüseyin Korkmazgil, İlhan Selçuk, İlhan Engin, Mehdi Zıt, Oğuz Alplâçin, Orhan Kemal, Osman Çamurdan, Rifat Ilgaz, Selâmi İzzet Sedes, Suavi Sülalp, Tahir Alangu, Yalçın Kaya.

KARİKATÜRİSTLER:

Altan Erbulak, Ali Ulvi, Bedri Koraman, Cafer Zorlu, Ferit Öngören, Ferruh Doğan, Metin Gökçe, Mim Uykusuz, Mıstık, Nehar Tüblek, Niyazi Yoltaş, Orhan Enez, Ratip Tahir, Salim Tuncer, Semih Balcıoğlu, Semiramis Aydınlık, Suat Talaz, Turhan Selçuk, Uğur Köseahmetoğlu, Yalçın Tüzecan, Yurdagün, Zeki Beyner

Bir Taş - Karikatür alınız

